

**Kanning av
kunningarvirkseminum
hjá landsumsitingini og
Føroya Landsstýri**

Lagt til rættis: Kári Durhuus og Per Højgaard

**Rættlestur: Nora Bærentsen
Løgmannsskrivstovan juni 1999**

Innihaldsyvirlit

Síða

Fororð

4

Niðurstøða

6

Tilmæli

11

Kunningarpolitikkur

11

Kunningardeild, kunningarstjóri og kunningarráðgevarar

14

Innanhýsis kunningarskipan

15

Kunningarvirksemi móttvegis útheiminum

16

Broytingar í reglunum um alment innlit

16

Fjølmiðlaetiskt ráð

17

Onnur ítøkilig kunningartiltøk

17

Kapittul 1: Tørvurin á almennari kunning í Føroyum

18

Kapittul 2: Gongdin innan almenna kunning í nøkrum Norðurlondum

20

Gongdin í Danmark

20

Gongdin í Noreg

21

Gongdin í Svøríki

21

Kapittul 3: Almenn kunning í ástøðiligum ljósi

23

Stutt um hugtakið almenn kunning

23

Reglukunning

24

Framløgukunning

25

Onnur kunningarsløg

26

Kunning sum partur av umsitingarligum arbeiði

26

Kapittul 4: Fjølmiðlarnir í fólkaræðisliga samfelagnum

28

Kapittul 5: Alment innlit

33

Lógirnar um alment innlit í danska ríkinum

33

Opinleikin í nøkrum norðurlendskum lógum um innlit

35

Kapittul 6: Sjónarmið um føroysku lógina um alment innlit

38

Tíðaravmarkingin í lógini

38

Viðmerking

40

Avmarkingar í lógini

40

Kærumøguleikarnir

40

Kunnleikin til lógina

41

Umsitingin av almenna innlitinum

42

Ávirkanin hjá landsstýrismanninum

43

Viðmerking	44
Meirinnlitið	45
Viðmerking	45
Persónsmáluni	45
Viðmerking	46
Bygnaðarbroytingarnar og innanhýsis skjøluni	47
Uppskot til broytingar í	
lógini um innlit og umsitingini av lógini	47
Viðmerking	49

Kapittul 7:	Kjakið um dansku lógina um alment innlit	50
	Onnur viðurskifti í danska kjakinum	52

Kapittul 8:	Sambandið millum	
	landsumsitingina og føroysku fjølmiðlarnar	53
	Tíðindafólk og ørindi teirra í landsumsitingini	53
	Viðmerking	54
	Upplivingin at fáa og lata upplýsingar	54
	Spurningar og svar	55
	Reglur og mannagongdir	57
	Viðmerking	57
	Dagliga kenslan av samskiftinum	57
	Viðmerking	59
	Grundgevingar fyri noktandi svarum	59
	Aðrar grundgevingar	61
	Munurin á føroyskari og danskari umsiting	62
	Viðmerking	63
	Málbrúkið í tíðindaskrivum frá landsumsitingini	63
	Viðmerking	64

Kapittul 9:	Sambandið millum	
	Føroya Landsstýri og føroysku fjølmiðlarnar	65
	Fjølmiðlarnir og landsstýrismenninir	65
	Viðmerking	67
	Einstøku tíðindafólkini og landsstýrismenninir	67
	Viðmerking	69
	Fjølmiðlarnir og undanfarni lögmaður	70
	Viðmerking	71
	Sjónvarp Føroya og undanfarni lögmaður	72
	Viðmerking	73
	Fjølmiðlarnir og skrivarin hjá undanfarna lögmanni	73
	Viðmerking	74
	Fjølmiðlarnir og núverandi lögmaður og skrivari hansara	75
	Viðmerking	78

Kapittul 10:	Sjónarmið um sambandið millum landsumsitingina og fjølmiðlarnar í framtíðini	80
	Skipaður fjølmiðlapolitikkur	80
	Kunningardeild	81
	Viðmerking	83
	Ítøkilig uppskot	84
Kapittul 11:	Sambandið millum landsumsitingina og nakrar útvaldar brúkarar	87
	Ørindini til landsstýrið og umsitingina	87
	Viðmerking	88
	Munnliga samskiftið	89
	Viðmerking	92
	Skrivliga samskiftið	92
	Viðmerking	94
	Hoyringar- og kunningarvirksemið	94
	Viðmerking	98
	Sjónarmið um sambandið millum landsumsitingina og brúkararnar í framtíðini	98
Kapittul 12:	Kunningarsambandið hjá landsumsitingini við Danmark og aðrar partar av útheiminum	103
	Uttanlandsdeildin og kunningin mótvegis útheiminum	103
	Viðmerking	104
	Umboðsstovurnar og kunningin mótvegis útheiminum	105
	Føroyahúsið og kunningin mótvegis útheiminum	106
	Viðmerking	107
	Danska uttanríkistænastan og kunningin um Føroyar	107
	Viðmerking	109
	Sambandið við útlendsk tíðindafólk	109
	Viðmerking	111
Kapittul 13:	Kunningarpolitikkur innan hitt almenna í Danmark, Noreg og Svøríki	112
	Almenn kunning í Danmark	112
	Almenn kunning í Noreg	118
	Almenn kunning í Svøríki	119
Arbeiðssetningur		120
Keldulisti		121

Fororð

Tess meira innlit borgarin fær í arbeiðið hjá landsmyndugleikunum, tess betur verður hann førur fyri at ávirka gongdina í fólkaræðisliga samfelagnum, og tess størri álit hevur tann einstaki á landsmyndugleikunum, sum hvønn dag arbeiða hansara vegna.

Við hesum orðunum í huganum fóru undirritaðu í desember 1997 - eftir áheitan frá Løgmansskrivstovuni - undir at kanna kunningarvirksemið hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri.

Endamálið við kanningin er við ástøðiligum, søguligum og nútíðar atliti at øðrum Norðurlondum at lýsa, hvussu landsumsitingin og Føroya Landsstýri samskifta við og kunna fjølmiðlar og aðrar brúkarar bæði í Føroyum og uttanlands, og hvussu bótast kann um almenna kunningarvirksemið.

Størsti denturin er lagdur á reglurnar um alment innlit og sambandið millum landsumsitingina og føroysku fjølmiðlarnar, og tað er í tráð við upprunaligu ynskinum hjá Løgmansskrivstovuni.

Kanningin er grundað á hópin av skrivligum keldum og samrøður við umleið 100 umboð fyri landsumsitingina, fjølmiðlar, kommunur, fakfeløg og aðrar týðandi partar. Til tess at fáa so nógv sum gjørligt fram í samrøðunum og harvið fáa eina greiða mynd burturúr, er ein stórur partur av teimum spurdu ónevnd. Bert leiðarar og einstøk onnur eru nevnd við navni.

Sostatt er í høvuðsheitum talan um ein kvalitativan framferðarhátt. Tað er ongin ivi um, at ein kvantitativur partur, har føroysku borgararnir verða spurdir, hevði verið eitt gott ískoyti fyri at fáa eina so neyva heildarmynd av almenna kunningarvirkseminum, sum gjørligt er. Eini slíkari spurnarkanning var kortini upprunaliga ongin undirtøka fyri, og tí er hon ikki gjørd sum ein partur av hesi verkætlanini - men hon kemur vónandi seinni.

Frágreiðingin er í bygnaði, innihaldi og málburði ein roynd at fáa flest allar samfelagsbólkar við í orðaskiftið um almennu kunningina.

Kanningararbeiðið gjørdist væl drúgvari enn av fyrstan tíð mett, og harafturat hevur annað arbeiði verið til hindurs fyri, at kanningin varð skjótari avgreidd. Hinvegin hevur drúgva tíðarskeiðið havt við sær, at kanningin í ávísum førum helst er vorðin betri. Eitt nú hevur borið til at eygleitt sambandið millum landsumsitingina og føroysku fjølmiðlarnar undir tveimum ymiskum landsstýrum í tveimum ymiskum politiskum tíðarskeiðum.

Tey mongu, sum í samrøðum hava stuðlað við sínum kunnleika og royndum á ymsum økjum, fáa hervið eina stóra tøkk fyri stuðulin, eins og vónin um, at hendan kanningin kann verða við til at leggja grundarlagið undir framtíðar kunningarvirksemið hjá almennu myndugleikunum, verður send Løgmansskrivstovuni og Føroya Landsstýri.

Keypmannahavn, 10. juni 1999

Per Højgaard, journalistur, og Kári Durhuus, journalistur

Niðurstøða

Stórur tørvur er á einum skipaðum, almennum kunningarvirksemi í føroysku landsumsitingini.

Í landsumsitingini sóknast embætisfólk eftir greiðum reglum og mannagongdum fyri almenna kunningarvirkseminum, og uttan fyri umsitingina og uttanlands sóknast fólk eftir kunning frá føroysku myndugleikunum.

Føroyar eru eisini eftirbátur, tá talan er um almenna kunning.

Tað eru meira enn 30 ár síðani, at onnur Norðurlond fóru undir skipað, alment kunningarvirksemi, ið tey støðugt hava ment og lagað til tær samfelagsbroytingar, sum eru farnar fram síðani.

- Samfelagsbroytingarnar hava eisini verið nógvar og stórar í Føroyum. M.a. tí er alneyðugt, at landsumsitingin og Føroya Landsstýri taka spurningin um almenna kunning í fullum álvara og fara undir at loysa teir trupulleikar, sum embætisfólk, borgarar, fjølmiðlar og aðrir brúkarar dragast við í gerandisdegnum, tí at kalla onki skipað, alment kunningarvirksemi finst í Føroyum.

- - -

Ein partur av grundarlagnum undir almenna kunningarvirkseminum er lógin um innlit í fyrisitingina. Lógin er eitt amboð, sum tryggjar øllum borgarum innlit í almennar málsviðgerðir og avgerðir eftir ávísam reglum.

Kanningin vísir, at hetta amboð, sum einamest fjølmiðlar brúka í sínum arbeiði, virkar ikki nøktandi, tí lógin sjálv og umsitingin av lógini eru ov avmarkandi.

- Lógin tryggjar ikki borgarum innlit í skjøl, sum eru komin landsumsitingini í hendi fyri 1. januar 1994, og tað ber í sær, at embætisfólk avgreiða umsóknir um innlit í hesi skjølini ymiskt og tilvildarliga.

Somuleiðis hava embætisfólk ov lítlan kunnleika til lógina um alment innlit og reglurnar á økinum.

Hetta elvir til ótryggleika hjá embætisfólkunum og hevur við sær, at almenna innlitið sambært lóg um innlit í fyrisitingina eisini verður umsitið tilvildarliga og ymiskt.

Tað bætir ikki um støðuna, at meginparturin av spurdu fjølmiðlafólkunum og aðrir brúkarabólkar hava ov lítlan kunnleika til reglurnar um alment innlit og tí ikki rættiliga vita, hvørji rættindi tey hava hesum viðvíkjandi.

Tann sannroynd, at landsstýrismenn hava ávirkan á, hvussu embætisfólk útinna teirra skyldur eftir lógini um innlit í fyrisitingina, er óhóskandi. Hendan ávirkanin eigur at halda uppat, um almenningurin skal kunna taka lóggávuna í álvara.

Tað er átrokandi, at landsumsitingin og Føroya Landsstýri broyta reglur og mannagongdir fyri almenna innlitinum, so hetta amboðið hjá borgarunum og umsitingini fæst at virka eftir ætlan.

- - -

Fjølmiðlarnir hava ein stóran og týðandi leiklut, tá tað snýr seg um at bera upplýsingar úr umsitingini út til borgararnar. Men sambært kanninginini virkar sambandið millum fjølmiðlar og umsiting ikki nóg væl.

Heildarmyndin er merkt av misáliti. Øðrumegin kenna fjølmiðlafólk seg ofta sum fíggingar, tá tey venda sær til landsumsitingina. Hinumegin kenna embætisfólk tað sum, at fjølmiðlafólk í ov stóran mun leita eftir negativum viðurskiftum í umsitingini.

Misálitið elvir ov ofta til, at ósemjur um ymisk mál verða til stríð millum persónar og um óhepnar eginleikar hjá persónum, heldur enn at dentur verður lagdur á málini og royndirnar at loysa trupulleikarnar.

Harnæst eru nógvir praktiskir trupulleikar í dagliga samskiftinum millum landsumsitingina og fjølmiðlarnar.

Tað tykist sum, fjølmiðlafólk og embætisfólk ikki rættiliga skilja og virða leiklutin hjá hvørjum øðrum, og kunnleikin til arbeiðið hjá hvør øðrum er ov lítil.

Sostatt er tørvur á, at landsumsitingin og fjølmiðlarnir í felag taka stig til at kunna starvsfólk um leiklut og arbeiði hjá ávíkavist almennu myndugleikunum og fjølmiðlunum.

Um samskiftið millum fjølmiðlar og landsumsiting skal fáast í rættlag, er neyðugt, at landsumsitingin setur í verk ein kunningarpolitikk, ið er grundaður á opinleika, og sum gerst ein fastur partur av umsitingarliga arbeiðinum hjá einstaka embætisfólkinum. Eisini eiga embætisfólk at fáa eina fasta mannagongd at ganga eftir, tá tíðindafólk venda sær til umsitingina.

Tað er greitt, at ein virkin, almennur kunningarpolitikkur kann gerast krevjandi, og tí verður tørvur á einari kunningardeild og kunningarpersónum í aðalstýrunum at ráðgeva í kunningarspurningum og at røkja partar av kunningaruppgávunum hjá landsumsitingini.

- - -

Eisini sambandið millum fjølmiðlarnar og landsstýrispolitikararnar hevur týðning fyri og ávirkan á tær upplýsingar, sum verða bornar borgarunum.

Sum heild vísir kanningin, at sambandið millum fjølmiðlar og landsstýrismenn er gott, hóast ávísir trupulleikar eru. Nøkur tíðindafólk halda t.d., at tey hava ikki fullgóða atgongd til úttalilsí frá landsstýrismonnum, meðan nakrir núverandi og fyrrverandi landsstýrismenn t.d. halda, at teir ov ofta verða skeivt endurgivnir, og at tíðindaflutningurin í summum førum haltar.

Stórir trupulleikar hava verið í sambandinum millum fjølmiðlarnar og skrivstovuna hjá lögmanni. Eitt nú hava fjølmiðlarnir alment mótmælt, at tað hevur verið trupult at komið á tal við lögmann.

Samskiptið millum fjølmiðlarnar og skrivstovuna hjá lögmanni er batnað, men kortini eiga landsstýrið og fjølmiðlarnir at umhugsa at seta í verk nakrar vegleiðandi reglur, sum m.a. tryggja, at landsstýrismenn og lögmaður úttala seg. Hesar reglurnar eiga eisini at hava við sær, at fjølmiðlafólk geva landsstýrismonnum og lögmanni rímliga viðferð í dagliga tíðindaflutninginum. Reglurnar eiga at verða grundaðar á kunningarpolitikkin.

Stundum kann vera trupult hjá nevndu pørtum at semjast. Tí eigur landsstýrið eisini í samráð við fjølmiðlarnar at seta á stovn eitt fjølmiðlaetiskt ráð, har ósemjur kunnu loysast eftir bestu fakligu, lögfrøðiligu og etisku sannføringum.

Tann sannroyndin, at nøkur fjølmiðlafólk arbeiða við tíðindaflutningi samstundis, sum tey eru uppi í politikki ella hava politisk álitissørv, er sera óheppin fyri trúvirðið í tíðindaflutninginum og sambandið millum fjølmiðlar og politikarar sum heild.

Tí eiga leiðslurnar á almennu fjølmiðlunum at seta í verk greiðar, innanhýsis reglur fyri medarbeiðarar, sum fara upp í politikk ella fáa politisk álitissørv.

- - -

Sum er, er trupult at tekna eina fullfíggaða mynd av brúkarunum hjá landsumsitingini, hvat teir halda um sambandið við landsumsitingina, og hvørji krøv teir seta til kunning frá landsumsitingini.

Ein umfatandi brúkarakanning er neyðug til tess at fáa eina greiða mynd av einstøku brúkarunum og teirra tørv. Landsumsitingin eigur at taka stig til kanningin. Kanningarúrslitið er eitt hent tól at hava við hondina, tá metast skal um kunningartørvin, og tá kunningartiløk skulu setast í verk.

Nakrir útvaldir brúkarar hjá landsumsitingini - kommunur, fyrirkur, áhugafelagsskapir og fakfeløg - halda, at nógv viðurskifti í bæði munnliga og skrivliga samskiptinum við landsumsitingina virka ov illa.

Fleiri brúkarar siga t.d., at tað bæði er trupult at koma í samband við umsitingina og at fáa skjót og greið svar frá umsitingini.

Kanningin vísir, at brúk er fyri greiðum reglum og mannagongdum fyri nevnda munnliga og skrivliga samskiptinum, og hon bendir eisini á, at greiðar reglur fyri hoyringum eru neyðugar.

Somuleiðis er alneyðugt, at landsumsitingin setur í verk eina væl skipaða innanhýsis kunning, so embætisfólk altíð vita, hvat fer fram hjá lögmanni, landsstýrismonnum og aðrastaðni í umsitingini, og sostatt eru betur før fyri at vegleiða brúkararnar.

Men nýggjar reglur og mannagongdir kunnu ikki standa einsamallar. Týðningarmest er, at hvørt einstakt embætisfólk í gerandisdegnum áhaldandi hevur í huganum, at teir ymsu brúkararnir hava krav um góða almenna upplýsing, og at embætisfólk hava skyldu at uppfylla kravið.

- - -

Sambandið við Danmark og aðrar partar av útheiminum hevur týðning, tá landsumsitingin vil kunna útheimin um føroysk viðurskifti, og tá umsitingin vil kunna føroyska almenningin um viðurskifti uttanlands.

Uttanlandsdeildin á Løgmannsskrivstovuni arbeiðir við at leggja hesa kunningina í fastar karmar. Í hesum sambandi eigur deildin at fáa í lag eitt skipað kunningarstarv millum landsumsitingina, føroysku umboðsstovurnar uttanlands, Føroyahúsið í Keypmannahavn, felagsskapir og einstaklingar. Eisini eigur deildin at skipa so fyri, at donsku sendistovurnar kring heimin verða brúktar í kunningini um Føroyar í nógv størri mun enn í dag.

Kunningin mótvegis útlenskum tíðindafólkum eigur eisini at koma í eina fasta legu og røkjast á sama hátt sum sambandið við føroysku tíðindafólkini.

Landsumsitingin eigur at leggja stóran dent á at brúka internetið í kunningarvirksemi sínum bæði mótvegis føroyskum og útlenskum brúkarum. Umsitingin eigur at miða eftir, at alt tilfar, sum almenningurin hevur rætt til, verður lagt út á internetið í einari brúkaravinarligari skipan.

- - -

Um almenna kunningin veruliga skal fáast at virka og áhaldandi mennast, er altavgerandi, at landsumsitingin og Føroya Landsstýri seta í verk ein virknan kunningarpolitikk og frá fyrsta degi seta hann høgt í gerandisdegnum.

Eitt nú eiga almennu myndugleikarnir at umhugsa at viðgera og samtykkja almenna kunningarpolitikkinn í tinginum, eins og norsku myndugleikarnir hava gjørt.

Um kunningaruppgávan hjá landsumsitingini frá byrjan verður undirsett, er stórir vandi fyri, at almenna kunningin ikki fær fótin fyri seg, og tá er hon til fánýtis og argar borgaran heldur enn at vera honum at gagni.

Tilmæli

Grundað á kanningina av kunningarvirkseminum hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri verður mælt til, at umsitingin og landsstýrið:

- ☞ seta í verk ein kunningarpolitikk
- ☞ seta á stovn eina kunningardeild, seta í starv ein kunningarstjóra og seta í starv kunningarráðgevarar í aðalstýrunum
- ☞ seta í verk eina munadygga innanhýsis kunningarskipan
- ☞ seta í verk eitt væl skipað kunningarvirksemi móttvegis útheiminum
- ☞ broyta reglurnar um alment innlit
- ☞ seta á stovn eitt fjølmiðlaetiskt ráð
- ☞ seta í verk onnur ítøkilig kunningartiltøk, sum fjølmiðlafólk, embætisfólk og aðrir brúkarar vísa á í kanningini av almenna kunningarvirkseminum

Kunningarpolitikkur

Mælt verður til, at landsumsitingin og landsstýrið leggja uppskot um kunningarpolitikk fyri lögtingið til samtyktar, og at komandi almenna kunningarvirksemið verður grundað á soljóðandi uppskot um kunningarpolitikk:

Kunningarpolitikkur hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri

Grundhugsjónin undir kunningarpolitikkinum hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri er, at landsmyndugleikarnir eru opnir, atkomiligir, ærligir og trúverdugir.

Landsins myndugleikar eiga altíð at vera til reiðar at luttaka í almenna kjakinum, og øll, sum venda sær til landsumsitingina, eiga at kenna seg vælkomin og uppliva, at teirra ørindi til landsumsitingina hava týðning og verða skjótt og væl avgreidd.

Kunningin frá landsumsitingini og Føroya Landsstýri byggir á eitt tvívegis samskipti millum landsstýrið og landsumsitingina øðrumegin og brúkararnar hinumegin.

Á henda hátt ber til hjá landsmyndugleikunum at vísa í verki, at teir grunda sítt virksemi á sakkunnleika og fólkaræði.

Málbólkurin hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri, tá talan er um almenna kunning, er almenningurin í breiðasta týðningi - t.v.s. einstakir borgarar, fjølmiðlar, felagsskapir, fyritøkur, kommunur, stovnar undir landsumsitingini og allir aðrir brúkarabólkar bæði í Føroyum og uttanlands, sum kunnu hugsast at hava áhuga fyri virkseminum hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri.

Málið við almennu kunningini er:

- ☞ at borgarar og fjølmiðlar fáa eina skjóta og munadygga tænastu, bæði tá tað snýr seg um politiskar viðmerkingar frá landsstýrismonnum ella lögmanni, og tá talan er um faktuellar upplýsingar frá umsitingini
- ☞ at umsitingin á munadyggan og trúverdugan hátt letur frá sær upplýsingar um virksemið hjá umsitingini - eisini tá talan er um negativ viðurskipti ella mistøk
- ☞ at økja um kunnleikan til og betra um fatanina av landsumsitingini og virksemi hennara

Meginreglurnar fyri almennu kunningini eru, at kunningin er aktiv, og at landsumsitingin eigur at kunna um allar týðandi politiskar ella umsitingarligar og faktuellar avgerðir og um allar spurningar, ið kunnu sigast at hava almennan áhuga.

Eisini eigur landsumsitingin at kunna í sambandi við, at landsstýrið setir nýggjar lógir og reglur í gildi ella broytir galdandi reglur. Kunning eigur eisini at fara fram, tá álit og skrivligt tilfar av ymsum slagi verður alment.

Umsitingin eigur at bera so skjótt at við kunningini sum gjørligt. Tað merkir, at støða skal takast til kunningina í seinasta lagi samstundis sum, týðandi avgerðir verða tiknar. Kunningin kann síðani fara fram beint eftir, at hesar avgerðir eru tiknar.

Almenna kunningin skal vera málsliga greið og løtt at skilja.

Landsumsitingin og landsstýrið hava skyldu til at tryggja, at almenna kunningin er so atkomilig sum gjørligt hjá øllum samfelagsbólkom - eitt nú eiga internetið og aðrir brúkaravinarligir miðlar at verða brúktir sum mest.

Innanhýsis kunning eigur í mest møguligan mun at fara fram, áðrenn kunnað verður úteftir.

Umsitingin eigur í hvørjum einstøkum føri at meta um, hvussu og í hvørjum líki kunningin eigur at fara fram. Metingin skal grundast á innihaldið í kunningini og á, hvørjir partar av málbólkinum skulu kunnast.

Løgmaður, landsstýrismenn og embætisfólk eiga dagliga at hava í huganum leiklutin hjá fjølmiðlunum sum umboð borgaranna og eftirkannandi lið í fólkaræðisliga samfelagnum, og tí skulu fjølmiðlarnir hava eina serliga skjóta og góða tænastu.

Embætisfólk kunnu úttala seg til fjølmiðlarnar um faktuell og faklig viðurskifti á sínum egna virkisøki - og beinanvegin kunna deildarleiðara ella aðalstjóra um úttalilsini. Aðalstjórar hava skyldu at úttala seg til fjølmiðlarnar um faktuell og faklig viðurskifti á sínum egna virkisøki - eisini tá hesi mál hava stóran politiskan ella almennan áhuga. Um aðalstjóranum ikki ber til at úttala seg, so skal hann tryggja, at onnur í aðalstýrinum ella aðrastaðni í umsitingini úttala seg í staðin.

Kunningarstjórin skal kunnast um øll úttalils, sum fara úr landsumsitingini og landsstýrinum, og kunningarstjórin eigur bert at úttala seg um viðurskifti, ið hava við kunningarvirksemið at gera.

Bert løgmaður og landsstýrismenn gera politiskar metingar og viðmerkingar.

Endaliga ábyrgdin av kunningarvirkseminum hjá landsumsitingini liggur hjá løgmansstjóranum, meðan aðalstjórnir hava ábyrgdina av innihaldinum í dagligu kunningini frá aðalstýrunum. Kunningarfakliga ábyrgdin liggur hjá kunningarstjóranum, sum vísir til løgmansstjóran.

Einstøku embætisfólkini hava skyldu at taka til sín ein kunningarhugburð, sum ber í sær, at tey altíð eru til reiðar at veita málbólkinum upplýsingar og vegleiðing. Embætisfólkini eiga eisini at taka stig til kunningar- og fjølmiðlatiltøk, sum deildarleiðarar ella aðalstjórar taka endaliga støðu til saman við kunningarstjóranum.

Kunningarstjórin hevur ábyrgdina av, at øll kunning frá landsumsitingini og Føroya Landsstýri verður samskipað og er so einsháttað, sum gjørligt - eisini tá talan er um snið og útsjónd.

Kunningarstjórin hevur ábyrgdina av alla tíðina at fylgja við tí, ið fyriferst uttan fyri landsumsitingina, og at fyrireika umsitingina og landsstýrið at taka ímóti komandi málum, ið hava almennan áhuga.

Kunningarstjórin hevur ábyrgdina av, at landsumsitingin og landsstýrið hava eina dagfórda ætlan fyri, hvussu kunnast skal, tá kreppur taka seg upp.

Kunningarstjórin hevur ábyrgdina av, at brúkarakanningar verða gjørdar við jøvnum millumbilum, og at kunningarvirksemið støðugt verður tillagað tørvinum hjá málbólkinum.

Kunningarstjórin hevur saman við løgmansstjóranum og aðalstjórunum endaligu ábyrgdina av, at allir stovnar, stýri o.s.fr. undir landsumsitingini taka kunningarpolitikkin til sín og fremja almenna kunning sambært grundhugsjónini í kunningarpolitikkinum hjá landsumsitingini og Føroya Landsstýri, so hann eisini verður vístur í verki hjá teimum, sum dagliga hava mest samband við landsins borgarar.

Kunningardeild, kunningarstjóri og kunningarráðgevarar

Mælt verður til, at landsumsitingin og landsstýrið seta á stovn eina kunningardeild í umsitingini. Eisini verður mælt til, at ein kunningarstjóri verður settur at leiða kunningardeildina, og at kunningarráðgevarar verða settir í starv í aðalstýrunum.

Kunningardeildin eigur at hava til endamáls at ráðgeva landsmyndugleikunum í kunningarspurningum og at samskipa kunningina hjá landsumsitingini, so hon livir upp til krøvini í kunningarpolitikkinum og verður so einsháttað sum gjørligt.

Ein slík deild kann eitt nú ráðgeva, tá tíðindafundir skulu skipast, og tá tíðindaskriv o.a. kunnandi tilfar í samband við reglukunning, framløgukunning o.s.fr. skal sendast út. Kunningardeildin kann eisini røkja partar av innanhýsis kunningini og alla elektroniska kunning. Deildin skal halda kunningarskeið fyri embætisfólki, landsstýrismonnum og lögmanni, eins og ein lögfrøðingur á deildini skal ráðgeva í spurningum um alment innlit og fjølmiðlalógávu.

Samstundis eigur kunningardeildin at verða tað staðið í landsumsitingini, har almenningurin altíð kann venda sær við spurningum, ið hava við umsitingina at gera, og vera vísur í, at á kunningardeildini fæst altíð eitt svar ella nøktandi leiðbeining.

Kunningardeildin skal kortini ikki fatast sum eitt stað, har øll kunning í landsumsitingini verður miðsavnað og alt kunningartilfar framleitt. Hetta arbeiðið eigur at fara fram í aðalstýrunum. Fremsti leikluturin hjá deildini eigur at vera samskipandi og ráðgevandi.

Kunningardeildin eigur at vegleiða lögmann og landsstýrismenn í kunningarspurningum, men tað er kortini av allar størsta týdningi, at kunningardeildin ikki gerst staðið, har landsstýrispolitikarar venda sær at fáa politisku kúlurnar stoyptar.

Hetta er alneyðugt, til tess at kunningardeildin og almenna kunningin til eina og hvørja tíð skulu varðveita sítt trúvirði millum manna.

Tað er sera umráðandi, at kunningardeildin verður sett á rætta stað í umsitingini beinanvegin.

Kunningardeildin eigur umsitingarlíga at vera partur av Løgmansskrivstovuni, eins og deildin eigur at fáa innivist á Løgmansskrivstovuni.

Kunningarstjórin eigur at vísa beinleiðis til løgmanstjóran. Hann eigur at vera partur av stýrisbólkinum í landsumsitingini, og hann eigur eisini at hava atgongd til allar leiðslufundir og til landsstýrisfundir.

Aðalstýrini eiga at seta kunningarráðgevarar í starv at ráðgeva og vegleiða embætisfólk í kunningarspurningum. Hesir ráðgevarnir eiga - hóast teir dagliga starvast í aðalstýrunum - at vera partur av kunningardeildini og skulu eisini hava samband við kunningarpersónar á deildum og almennum stovnum, sum liggja undir aðalstýrunum.

Kunningarstjórin og kunningarráðgevararnir eiga at hava útbúgving sum journalistar ella hava aðra útbúgving innan kunning. Eisini eiga stjórin og ráðgevarar at hava gott innlit í og royndir frá tíðindaflutningi. Stjórin eigur harumframt at hava útbúgving og/ella royndir í leiðslu.

Tað hevur stóran týðning, at kunningarstjóri og kunningarráðgevarar eru politiskt óheftir. Tað merkir, at teir skulu ikki vera uppi í politikki ella hava politisk álitissørv.

Leikluturin og ábyrgdarøkið hjá kunningarstjóranum eru annars nærri útgreinað í uppskotinum til kunningarpolitikk frammanfyri í tilmælinum.

Innanhýsis kunningarskipan

Mælt verður til, at landsumsitingin og landsstýrið seta í verk eina munadygga innanhýsis kunningarskipan.

Reglulig innanhýsis kunning er alneyðug, tí hon ger einstaka embætisfólkið betur ført fyri at kunna og vegleiða málbólkin.

Aðalstjórnarnir eiga at hava ábyrgdina av, at innanhýsis kunning fer fram í hvørjum einstøkum aðalstýri, og henda kunning eigur í øllum førum at tryggja, at embætisfólk vita:

☞ hvørji týðandi mál, landsstýrismenn og lögmaður arbeiða við

☞ hvørji týðandi mál, einstøku aðalstýrini arbeiða við

Kunningardeildin kann í samstarvi við aðalstýrini rækja partar av innanhýsis kunningini, sum t.d. kann fara fram munnliga, skrivliga umvegis innanhýsis kunningarskriv ella umvegis teldupostskipanina.

Kunningarvirksemi móttvegis útheiminum

Mælt verður til, at landsumsitingin fær í lag eitt skipað kunningarsamstarv millum landsumsitingina, føroysku umboðsstovurnar uttanlands, Føroyahúsið í Keypmannahavn, felagsskapir og einstaklingar uttanlands.

Eisini eigur umsitingin at skipa so fyri, at donsku sendistovurnar kring heimin verða brúktar í kunningini um Føroyar í nógv størri mun enn í dag.

Einstaka embætisfólkið eigur at kenna tað sum sína skyldu at vegleiða og upplýsa útlendingar eins væl og føroyingar.

Harumframt eigur at verða skipað fyri, at útlendsk tíðindafólk og aðrir útlendingar hava eitt stað, har tey kunnu venda sær eftir upplýsingum, og haðani tey altíð sleppa víðari. Ein kunningardeild kundi hóskaði umsitið júst hendan partin av kunningaruppgávuni.

Broytingar í reglunum um alment innlit

Mælt verður til, at landsumsitingin og landsstýrið tryggja, at hvørki landsstýrismenn ella lögmaður hava ávirkan á, hvussu embætisfólk útinna teirra skyldur eftir lógini um innlit í fyrisitingina.

Harumframt verður mælt til, at ávísar broytingar verða framdar í lógini um innlit í fyrisitingina og í umsitingini av nevndu lóg.

Í stuttum verður mælt til:

- ☞ at umsóknir um alment innlit verða viðgjørdar eins í øllum aðalstýrum
- ☞ at ein persónur við serligum førleika fær dagligu ábyrgdina av at avgreiða umsóknir um innlit í hvørjum stýrið, og at hesir hava tætt samstarv við serkøna lögfrøðingin á kunningardeildini
- ☞ at greiðar reglur verða settar í gildi fyri innlit í skjøl, sum stava frá tíðini fyri 1. januar 1994, soleiðis at innlit fæst í hesi skjølini eftir somu reglum, sum eru galdandi fyri skjøl eftir nevndu dagfesting
- ☞ at landsstýrið umhugsar at geva almenninginum fría atgongd til postlistar og journalar hjá landsumsitingini

☞ at landsstýrið setur eina skjóttarbeiðandi, óhefta kærunevnd at viðgera kærur um alment innlit

☞ at øll, sum søkja um alment innlit, fáa eitt skrivligt svar frá umsitingini innan 10 dagar, sum ásett er í lógini um innlit í fyrisitingina

☞ at skipað verður fyri skeiðvirksemi, ið skal økja um kunnleikan hjá embætisfólkum og tíðindafólkum til lógina um innlit í fyrisitingina og umsitingina av lógini

Fjølmiðlaetiskt ráð

Mælt verður til, at landsstýrið tekur stig til at seta á stovn eitt fjølmiðlaetiskt ráð, har ósemjur millum fjølmiðlar øðrumegin og borgarar, umsiting og onnur hinumegin kunnu loysast eftir bestu fakligu, lögfrøðiligu og etisku sannføringum.

Fjølmiðlaetiska ráðið eigur at vera óheft og skal m.a. viðgera kærur frá teimum, sum kenna seg órímiliga viðgjørd í fjølmiðlunum.

Fjølmiðlaetiska ráðið eigur at verða skipað í tøttum samstarvið við umboð fyri tíðindafólk og fjølmiðlar.

Onnur ítøkilig kunningartiltøk

Mælt verður til, at landsumsitingin og landsstýrið taka til sín og meta um tey ítøkiligu hugskot, sum embætisfólk, tíðindafólk og aðrir brúkarar nevna í kapitli 10 og kapitli 11 í frágreiðingini.

Endamálið við uppskotunum er at betra um kunningina frá landsumsitingini og sum heild at bota um sambandið millum landsumsitingina og teir ymsu brúkararnar.

Mælt verður eisini til, at landsumsitingin og landsstýrið seta í verk tiltøk, ið eru grundað á nevndu hugskot.

Kapittul 1

Tørvurin á almennari kunning í Føroyum

Myndugleikarnir í Føroyum hava staðfest, at tørvur er á einum almennum kunningarpolitikki og einum væl skipaðum almennum kunningarvirksemi.

Hetta hendir stívliga 30 ár eftir, at stóru Norðurlondini ásannaðu, at neyðugt var at fara undir almenna kunning - eitt kunningarvirksemi, ið er ment nógv, sum árinu eru liðin.

Í føroyska samfelagnum eru eisini nøkur grundleggjandi viðurskifti, sum krevja, at almennu Føroyar fara undir eitt væl skipað kunningarvirksemi.

Mongdin av reglum í lógum og kunngerðum økist í hvørjum. Tað váttar løgdeildin á Løgmansskrivstovuni.

Hetta merkir, at føroyskir borgarar skulu brúka longri og longri tíð at lesa uppá, um teir vilja kenna innihaldið í galdandi reglum. Eisini ber hetta í sær, at tað gerst støðugt truplari hjá fólki at fáa yvirlit yvir reglurnar, sum eru í gildi.

Tá so er, hava myndugleikarnir tess størri skyldu at kunna fólki um galdandi reglur.

Tann sannroyndin, at Føroyar eru partur av teirri donsku politisku og umsitingarligu skipanini, og at føroyingar í nøkrum førum skulu fylgja donskum lógum og reglum, ger sjálvandi ikki tørvin á almennari kunning minni.

Ætlanin hjá landsstýrinum at skipa Føroyar sum fullveldi setur eisini stór krøv til kunningina frá tí almenna - bæði kunningina um sjálva gongdina fram at ætlaða fullveldinum og kunningina um allar tær nýggju lógirnar og reglurnar, ið skulu setast í verk, tá ein møgulig nýggj skipan skal fáast at virka millum Føroyar og Danmark.

Afturat hesum kemur, at føroyska samfelagið ikki longur er so einfalt og lítið torgreitt sum fyrr. Landsumsitingin hevur skipað seg á ein heilt nýggjan og - fyri mong - ókendan hátt. Kommunur hava eisini skipað seg av nýggjum, og tann gongdin heldur væntandi fram.

Hetta eru grundleggjandi broytingar, sum hava týdning fyri og ávirkan á borgararnar. Tí hava almennu myndugleikarnir eisini skyldu at kunna væl og virðiliga um broytingarnar og fylgjurnar av broytingunum.

Føroysku myndugleikarnir eiga eisini at taka í fullum álvara, at Føroyar - eins og øll onnur framkomin lond - eru farnar inn um gáttina til kunningarøldina. Ein øld,

har fólk í eini handavending og á nógvar ymiskar hættir taka ímóti og lata frá sær upplýsingar. Hesi nýggju tíðini eigur landsumsitingin at taka lut í beinanvegin, og tað gerst m. a. við at fara undir eitt miðvíst alment kunningarvirkssemi.

Føroyskir fjølmiðlar hava eisini fleiri ferðir gjørt vart við, at brúk er fyri greiðum og niðurskrivaðum reglum fyri sambandinum millum fjølmiðlarnar og landsumsitingina.

Fjølmiðlarnir eru umboð hjá borgarunum og ein fastur partur av fólkaræðisligu skipanini, og eisini tí eiga almennu myndugleikarnir at eftirlíka ynskinum um at seta í verk ein skipaðan, almennan kunningarpolitikk.

Kapittul 2

Gongdin innan almenna kunning í nøkrum Norðurlondum

Í Danmark, Noreg og Svøríki hava myndugleikarnir gjørt nógv burtur úr almenna kunningarvirkseminum í langa tíð.

Hesi trý londini hava í fleiri ár samstarvað um almenna kunning.

Gongdin í Danmark

Donsku myndugleikarnir byrjaðu at hugsa í kunningarræsum í 1960'unum.

Fyri ta tíð var vanliga fatanin, at kunningaruppgávan hjá almenna myndugleikanum var endaliga avgreidd, tá eitt lógarmál ella kunngerðarmál var staðfest, undirskrivað og kunngjørt á røttum staði.

Í 1967 kom so fyrsta veruliga álitid - nr. 469/1967 - um almenna kunning í Danmark.

Ein nevnd undir Løgmálaráðnum gjørði í álitinum greitt, at neyðugt var at víðka almenna kunningarvirksemið. Grundgevingin var, at t.d. hevði ein miðsavnaður stovnur givið borgarunum størri kunnleika til nýggjar lógir og reglur.

Í 1969 mælti eitt annað álit - nr. 536/1969 - til, at hitt almenna átti at gjørt meira burtur úr at kunna umvegis lýsingar í bløðunum. Grundgevingin fyri hesum var, at staturin hevur eina grundleggjandi upplýsingarskyldu móttvegis borgarunum.

1970'ini umboðaðu eina kollveltandi nýhugsan innan almenna kunning í Danmark. Hetta sæst í einum álit frá 1977 - nr. 787/1977. Har verður staðfest, at kunningin skal grundast á, at borgararnir hava eitt sonevnt etiskt krav um góða og nøktandi tænastu frá almennum myndugleikum. Dentur varð serliga lagdur á sonevnda støðukunring - altso skuldi støði takast í støðuni, einstaki borgarin var í.

Tað var eisini í 70'unum, at stovnurin Statens Information, SI, kom rættiliga fyri seg. Stovnurin, sum varð formliga stovnaður í 1977, hevur í dag ein ráðgevandi og samskipandi leiklut í almennum kunningarvirksemi í Danmark.

Ein ávís tænahugsan gjørði seg galdandi innan hitt almenna í Danmark í 1980'unum. Sparingar og effektiviseringar fóru fram innan statsligu umsitingina, og royndir vórðu gjørdar at hækka tænahustigið. Hetta rákið nam eisini við kunningarvirksemið, soleiðis at kunningin gjørdist ein sjálvsagdur partur av tænahugsjónini innan hitt almenna.

Í dag ber til at siga, at Danmark er hampiliga væl fyri, tá talan er um alment kunningarvirksemi.

Gongdin í Noreg

Í Noreg kom gongd á almenna kunningarvirksemið longu í 1960, tá ein serlig kunningarnevnd mælti til at seta á stovn Statens Informasjonstjeneste, SI. Stovnurin liggur undir Arbeids- og Administrationsdepartementet og hevur havt á leið somu arbeidssuppgávur sum danska kunningartænastan.

T. d. hevur stovnurin arbeitt við at styrkja almennu kunningina lokalt, eins og hann hevur givið út ymsar handbøkur, ið gera tað lættari hjá borgarunum at finna runt í norsku landsumsitingini og teimum tænaðum, sum hitt almenna veitir.

Í dag fæst Statens Informasjonstjeneste mest við at ráðgeva almennu myndugleikunum í kunningarspuringum.

Søguliga gongdin í grundhugsanini undir almenna norska kunningarvirkseminum líkist teirri dansku. Norskir myndugleikar tykjast eisini hava lagt seg sera væl eftir at leggja almenna kunningarvirksemið soleiðis til rættis, at tað tekur støði í støðuni hjá borgaranum.

Heildarmyndin í Noreg í dag er, at í landsumsitingini verður nógv gjørt við kunningaruppgávarnar. T.d. eru nógv fólk sett í kunningarstørv. Hinvegin gera kommunurnar og tær sonevndu fylkiskommunurnar minni burturúr.

Gongdin í Svøríki

Svøríki fór um somu tíð sum Danmark og Noreg undir skipað alment kunningarvirksemi.

Nämnden för Samhällsinformation, NSI - svenska útgávan av Statens Informationstjeneste - kom í 1971.

Svenski stovnurin fór frá byrjan at seta út í kortið og at arbeiða við heildini heldur enn við einstøkum, ítøkiligum uppgávum. T.d. tókst NSI við at samskipa og leggja til rættis heildarkunning, eins og stovnurin kannaði tørvin á og tilevnaði uppskot til útbúgvingartiltøk innan kunningarøkið.

Seinast í 1970'unum staðfesti svenska stjórnin, at brúk var ikki longur fyri tí miðsavnaða stovninum, NSI. Orsøkin var, at einstøku almennu myndugleikarnir í landinum sjálvir vóru farnir at leggja orku í kunningararbeiði.

Í 1981 avgjórði stjórnin tískil at taka av NSI.

Seinni hava sviar kortini ásannað, at eitt stórt hol leingi hevur staðið eftir NSI, og at klókara avgerðin kanska hevði verið at latið stovnin hildið fram við arbeiði sínum.

Hugsjónirnar undir almenna kunningarvirkseminum í Svøríki líkjast teimum í Danmark og Noreg. Høvuðssjónarmiðið er, at ynskini og tørvurin hjá borgarunum mugu vera støði undir, hvussu kunningin skal skipast og betrast.

Í 1984 almannakunngjórði ein kunningarnevnd eina ætlan, sum ásetti nakrar áhugaverdar grundreglur fyri almenna kunningarvirkseminum í Svøríki.

Í ætlanini stóð m.a., at ein borgari, sum hevur brúk fyri at tala við ein almennan málsviðgera, í mesta lagi skal royna at fáa samband tvær ferðir. Tað merkir, at borgarin annaðhvørt rakar rætt fyrstu ferð ella beinanvegin fær røttu leiðbeining.

Endamálið við júst hesum var greitt: Borgarar skuldu helst ikki sendast út í ta mangan endaleysu ringrásina millum almennar stovnar og innanhýsis á stovnum.

Heildarmyndin av almenna kunningarvirkseminum í Svøríki er annars, at almenna kunningarstigið er høgt í dag.

Kapittul 3

Almenn kunning í ástøðiligum ljósi

Hugtakið almenn kunning kann fyri mongum tykjast heldur ógreitt, og tí er hóskaði at lýsa hetta fyribrigdið nærri. Fyrsti og grundleggjandi spurningurin er, hví almennir myndugleikar yvirhøvur skulu fáast við kunningarvirksemi.

Í danska álitinum nr. 1117/1987 um almenna kunning verður spurningurin svaraður í trimum:

- ☞ Samfelagsborgarin hevur rætt til og krav uppá at vita, hvørjar lógir og reglur eru galdandi í samfelagnum.
- ☞ Borgarin skal hava tær veitingar og tænaður frá almennu myndugleikunum, sum hann av røttum eigur. Hesar fær hann á lættasta hátt, um hann hevur kunnleika til teirra.
- ☞ Borgarar og myndugleikar skilja betur hvør annan, um almennir myndugleikar veita holla kunning, og hetta tæna báðum pørtum.

Stutt um hugtakið almenn kunning

Rættiliga fyrkantað kann almenna kunningin lýsast sum *samfelagsligar upplýsingar frá almennum myndugleikum*.

T.d. ein sjálvuppgáva frá Toll- og Skattstovuni til ein skattaborgara. Ella ein kunningarherferð við faldarum og tílíkum, sum landsstýrið skipar til tess at kunna um nýggja bygnaðin í umsitingini. Ella ein telefonsamrøða millum ein sosialráðgeva hjá Almannastovuni og borgaran, ið vil vita, hví hann fær ov lítið av forsorgarhjálp. Ella eitt tíðindaskriv frá landsstýrinum til Útvarp Føroya. Ella faldarin á bókasavninum og kunningarstovuni, sum greiðir frá upp- og afturlatingartíðunum hjá kommunuskrivstovuni.

Dømini kunnu vera so mong.

Hendan vanabundna fatanin er kortini heldur einføld. Almenna kunningin kann nevnliga bítast sundur í ymisk sløg og undirsløg av kunningum, soleiðis sum tað eisini m.a. verður gjørt í danska álitinum nr. 1117/1987 um almenna kunning.

Reglukunning

Mest vanliga kunningarslagið kemur til sjóndar, tá almennir myndugleikar kunna um lógir, kunngerðir og reglur annars. Hetta slagið av kunning verður rópt *reglukunning*.

Reglukunningin verður so aftur lutað sundur í trý undirsløg av kunningum: *Nýkunning*, *endurkunning* og *støðukunning*.

Nýkunningin fer fram, tá eitt nú nýggjar lógir, kunngerðir og annars alt nýtt, sum hevur tíðindavirði, skal setast í verk. Í fyrsta umfari skal kunningin um lógir og kunngerðir sambært lóg fara fram í Kunngerðablaðnum. Harumframt kann talan eisini vera um tíðindaskriv og tíðindafundir, faldarar, álit frá nevndum, kunngerðir og lýsingar í fjølmiðlunum og aðrastaðni.

Hetta slagið av kunning kann nýtast, tá almenni myndugleikin heldur tað vera neyðugt eftir nærri ásettari mannagongd. Men hon eigur fyrst og fremst at grundast á sjónarmiðið um, at ongin lóg ella kunngerð við týðningi fyri borgararnar eigur at verða sett í verk, uttan at borgararnir verða væl og virðiliga kunnaðir. Tað merkir, at borgararnir skulu kunnast á annan og betri hátt enn gjøgnum kunngerðablaðið, sum bert tey fáu lesa.

Endurkunningin fer fram, sum frá líður. Hon er ein uppafurtøka av nýkunningini uttan neyðturviliga at vera júst hin sama.

T.d. kann myndugleikin við jøvnum millumbilum kunna borgararnar um, at teir støðugt hava møguleika at søkja um innlit í almennu umsitingina eftir lógini um alment innlit. Eitt annað dømi er, at borgararnir av og á kunnu verða mintir á, at teir sum sjúklingar á sjúkrahúsi hava rætt at síggja egnan journal.

Endurkunningin kann eisini brúkast til at geva borgarunum eina heildarmynd av, hvussu ymsar lógir og reglur virka - serliga um tað hevur víst seg, at júst hesi øki geva borgarum trupulleikar.

Støðukunningin er soleiðis háttað, at hon verður givin borgarum, sum eru í onkrari ávísari støðu og tískil hava brúk fyri ávísam upplýsingum.

Fólk, ið nærkast pensjónsaldrinum hava t.d. brúk fyri at vita, hvørji rættindi og skyldur pensjónistar hava. Tey, ið skulu stovna egið virki, hava t.d. fyri neyðini at vita, hvørjar reglur eru galdandi á eitt nú MVG-økinum.

Støðukunningin hevur stóran týðning fyri einstøku borgararnar. Tí eigur hon í mestan mun at fara fram munnliga - sum telefontænasta ella -ráðgeving - ella sum eitt bland av munnligari og skrivligari kunning.

Treytin fyri góðari støðukunning er, at t.d. ein málsviðgerði ikki bert heldur seg til bókina og reglurnar. Viðkomandi skal fata seg sjálván sum eitt slag av kunningarpersóni, soleiðis at borgarin fær allar viðkomandi upplýsingar um, hvørjar møguleikar hann hevur í einari ávísari støðu. Á tann hátt verður borgarin betur førur fyri at taka avgerðir, ið tæna honum best.

Framløgukunning

Meðan reglukunningin gevur borgarunum innlit í lógir og reglur í samfelagnum, finst eitt annað slag av kunning, ið er ætlað at geva borgarunum kunnleika til arbeiðið og viðurskiftini í almennu umsitingini.

Hendan kunningin nevnist *framløgukunning* - almenni myndugleikin loysir posabandið og leggur fram síni egnu viðurskifti og umstøður fyri borgaran.

Tað kann gerast á ymsan hátt. Almenni myndugleikin kann økja samband sítt við fjølmiðlarnar - m.a. við at gera meira burtur úr at senda út tíðindaskriv og at halda tíðindafundir. Myndugleikin kann t.d. eisini velja at senda út ársfrágreiðingar á hvørjum ári.

Tá tað ræður um beinleiðis sambandið við borgaran, kann myndugleikin leggja dent á opinleika og eitt nú lata dyrnar upp fyri borgarum, sum hava hug at vitja.

Myndugleikarnir kunnu eisini bera so í bandi, at tagnarskyldan hjá almennum starvsfólkum ikki verður umsitin strangari, enn neyðugt er. Á tann hátt ber til at fáa í lag veruligt samskifti millum borgara og umsiting.

Ein partur av framløgukunningini er ágangandi marknaðarføring ella profilering av almennum myndugleikum og teimum tænaðum, myndugleikin veitir.

Í onkrum førum er meining í, at almennir myndugleikar breggja sær av sínum virksemini. Og sjálvandi stendur eisini almennum myndugleikum frítt at reklamera fyri sær sjálvum.

Men har er ein ávísur vandi á ferð kortini.

Um postverkið t.d. í einari lýsing gevur brúkarunum lyfti um, at útberingin av brøvum, sum fara í postkassan í kvøld, verður avgreidd í seinasta lagi í morgin, og postverkið so kortini ikki megnar at standa við lyftið, gerst ónøgðin millum brúkararnar stór - og helst størri enn hon var, áðrenn postverkið fór undir at gera burtur úr sær sjálvum.

Sostatt ræður um, at myndugleikin heldur tey lyfti, hann gevur, tá hann við framløgukunning roynir at profilera seg sjálván.

Brýtur myndugleikin givin lyfti, versna viðurskiptini við borgaran.

Onnur kunningarslög

Har eru onnur kunningarslög enn reglu- og framløgukunningin. Talan er eitt nú um *ávirkanarkunning, kjakskapandi kunning og kunning í staðin fyri ella afturat lógum o.ø.*

Ávirkanarkunningin hevur til endamáls at geva borgarunum móguleikan at luttaka í kjaki um ymiskar ætlanir hjá almennum myndugleikum og harvið eisini at ávirka hesar somu ætlanirnar. Talan kann t.d. vera um týðningarmikil uppskot til lógarbroytingar ella aðrar umfatandi ætlanir.

Í verki fer ávirkanarkunningin t.d. fram á tíðindafundum, ella tá landsstýrismenn ella ráðharrar leggja upp til kjak í fjølmiðlunum. Ávirkanarkunningin fer eisini fram, tá ein kommuna gevur borgarunum móguleikan at koma við teirra hugsan ella kærum um t.d. eina ávísa byggjætlan.

Kjakskapandi kunningin fer fram, tá ein almennur myndugleiki leggur upp í kjak, sum orsakað av írestandi upplýsingum er misvísandi ella beinleiðis stríður ímóti sannleikanum. Almenni myndugleikin kann leggja røttu upplýsingarnar á borðið og harvið beina kjakið á røttu kós.

Kunning í staðin fyri ella afturat lógum v.m. er eisini ein háttur, sum myndugleikar kunnu brúka. Her er sjónarmiðið, at í nøkrum førum ber til at eggja borgarum til eina ávísa atferð við kunning í staðin fyri ella saman við lógum.

T.d. kann hetta gerast, tá talan er um kunning um heilsutiltøk - eitt nú avleiðingarnar av AIDS ella Eyðkvæmi. Onnur øki eru orkusparing, ferðslutrygd, trygd á arbeiðsplássum og fyribyrging av brotsverkum.

Kunning sum partur av vanligum umsitingarligum arbeiði

Tey, sum halda, at kunningarvirksemið hjá tí almenna eigur at avmarkast til ein einstakan stovn, deild, persón ella eina einstaka funktión, fara skeiv.

Í Norðurlondum verður vanliga og grundleggjandi sagt, at almenn kunning er partur av øðrum umsitingarligum arbeiði og málsviðgerð. Kunningin er hugsað at vera ein náttúrligur og sjálvsagdur partur av arbeiðinum hjá øllum í almennu umsitingini.

Her ber til at hyggja at einari OECD-frágreiðing frá 1987, sum nevnist »Administration as service - The public as client«. Frágreiðingin er grundað á sjónarmiðið um, at hitt almenna skal lata við seg koma, lurta væl eftir og svara, tá borgararnir seta seg í samband við almennu umsitingina.

Frágreiðingin hefur havt við sær nakrar meginreglur fyri almenna kunning:

- ☞ Kunning skal verða ein fastur partur av sambandinum millum borgarar og almennar myndugleikar. Hon skal tryggja, at borgarar sjálvir eru førir fyri at orða teirra krøv til hitt almenna.
- ☞ Neyðugt er við effektivari innanhýsis kunning. Hetta er ein treyt fyri, at starvsfólk hjá tí almenna kunnu veita borgarum kunning og hóskandi tænaðu annars.
- ☞ Tá kunnað verður, skal støði takast í støðuni og tørvinum hjá borgarunum.
- ☞ Myndugleikarnir eiga at kunna beinanvegin, tørnur er á kunning t.d. orsakað av lógarsmíði, broytingum o.s.fr.

Kapittul 4

Fjølmiðlarnir í fólkaræðisliga samfelagnum

Fjølmiðlarnir eru ein óloysiligur partur av fólkaræðisligu samfelagsskipanini og av kunningarvirkseminum í einum framkomnum, fólkaræðisligum samfelag.

Um myndugleikarnir leggja seg beinleiðis út í arbeiðið hjá fjølmiðlunum ella seta fjølmiðlarnar í einum samfelag til vikis, so er hetta tað sama sum at gera seg inn á ella seta úr gildi fólkaræðisligu skipanina. Borgararnir kunnu nevnliga harvið missa skrivi- og talifrælsið, innlitið í og yvirlitið yvir samfelagsviðurskifti, sum fjølmiðlarnir vanligar tryggja teimum.

Rættiliga grundleggjandi er tað, at myndugleikarnir gera sær greitt, hvør leikluturin hjá fjølmiðlunum í grundini er.

Vit kunnu býta leiklutin hjá fjølmiðlunum sundur í fyra partar, eins og tað verður gjørt í danska álitinum nr. 1320/1996, sum nevnist »Fjølmiðlarnir í Fólkaræðinum«:

- ☞ Vanliga tíðindatænastan og onnur kunning í fjølmiðlunum ger, at fólk eru før fyri at eygleiða og ávirka gongdina í samfelagnum.
- ☞ Hvassur, djúptstingandi og avdúkandi journalistikkur er við til at tryggja, at myndugleikar kunnu verða drignir til svars fyri gerðir og avgerðir sínar.
- ☞ Borgararnir kunnu brúka fjølmiðlarnar sum eitt slag av seinasta kærumøguleika móttvegis myndugleikunum.
- ☞ Fjølmiðlarnir eru staðið, har borgarar at kalla frítt kunnu koma við sínum hugsanum um øll samfelagsviðurskifti. Harvið eru fjølmiðlarnir hornasteinurin undir samfelagskjakinum og skrivi- og talifrælsinum.

Hesi fyra punktini stuðla upp undir sjónarmiðið um, at fjølmiðlarnir eru hitt sonevnda fjórða statsvaldið, ið stendur javnbjóðis hinum trimum statsvøldunum - tí lóggevandi, úttinnandi og dømandi valdinum.

Kortini kann spurnartekin setast við leiklutin hjá fjølmiðlunum sum tað fjórða statsvaldið.

Lektarin á Handilsháskúlanum í Keypmannahavn, Ove K. Pedersen, sigur t.d. í bókini, »Demokrati«, at formliga hava fjølmiðlarnir onki politiskt vald.

Men hinvegin sigur Ove K. Pedersen, at »Reelt set ved vi ikke, hvilken magt de udøver«.

Hóast fjølmiðlarnir sostatt ikki formliga luttaka í politiska valdsbýtinum, so kunnu teir til eina og hvørja tíð taka ein part av politiska valdinum og ávirka eina politiska gongd sera nógv. Tað gera teir t.d. við at leggja sína egnu dagsskrá, sum borgararnir síðani eru upptiknir av - og tá eru politikarar og embætisverk í mongum førum noydd at halda kósina, sum fjølmiðlarnir hava sett.

Hvussu stóra ávirkan ein fjølmiðil sum t.d. sjónvarpið hevur, vita best tey, sum arbeiða í fjølmiðlaheiminum.

Danski sjónvarpsmaðurin og samfelagsfrøðingurin, Claus Hagen Petersen, hevur í bókini, »Demokrati«, greitt frá muninum millum at standa aftan fyri lærarapultin í studentaskúlanum og so at sita og stýra kjaki í sendingini hjá TV2, »Her & Nu«.

Tað eina kvøldið hevði hann havt forsætisráðharran, Poul Nyrup Rasmussen, í sjónvarpsstovuni, og eftir sendingina kundi hann frøast um, at hyggjaratølini vísu, at ein hálv millión fólk høvdu sæð sendingina.

» ... jeg skulle bruge mere end tusind år bag katederet for at komme i kontakt med lige så mange mennesker som i denne ene TV-udsendelse«, sigur Claus Hagen Petersen.

Føroysku fjølmiðlarnir gera lítið burtur úr sonevndum djúptstingandi og avdúkandi journalistikki, tí vanligi dagligi tíðindaflutningurin fer avstað við meginpartinum av orkuni.

Bæði leiðslurnar í Útvarpi Føroya og Sjónvarpi Føroya vátta, at soleiðis er.

»Tá saman um kemur, er regluligur, djúptstingandi journalistikkur ein peningaspurningur, og vit hava, sum er, ikki ráð at seta nógvan pening av til hetta, tí tað hevði nervað dagliga tíðindaflutningin og aðrar sendingar«, sigur Ivan Niclasen, fyrrverandi programmleiðari og núverandi mentunarstjóri í sjónvarpinum.

Í útvarpinum vísir leiðslan á somu trupulleikar.

»Hjá okkum er tað ein spurningur um pening og fólk. Umframt pengingatrupulleikar er tað eisini ein spurningur um at fáa tey røttu fólkinum at gera tann djúptstingandi journalistikk. Hesi eru torfør at fáa fatur á í dag, tí nógv væl útbúgvin fjølmiðlafólk velja at starvast aðrastaðni enn í Føroyum, har eitt nú lönirnar eru nógv hægri«, sigur Jógvan Jespersen, útvarpsstjóri.

Kortini eru nógv dømi um, at greinar í bløðunum og innsløg og sendingar í útvarpinum og sjónvarpinum hava avdúkað lögfrøðiligt og moralskt óreglusemi og eisini beinleiðis loyst mál, sum naggatódn er komin í.

Dømi um avdúkandi journalistikk:

☛ Sending í Sjónvarpi Føroya um partabrævaumbýtið millum Fíggingargrunnin frá 1992 og Den Danske Bank

SvF setti tann 26. oktober 1993 sum tann fyrsti fjølmiðilin kritiskar spurningar um partabrævaumbýtið millum Fíggingargrunnin frá 1992 og Den Danske Bank, ið fór fram tann 22. mars sama árið.

Hetta gjørdi SvF í einari sending, sum nevndist »22. mars 1993 - Tá Føroya Banki gjørdist Føroya banki«. Sendingin setti millum annað spurnartekin við leiklutin hjá Richardi Mikkelsen, táverandi formanni í Fíggingargrunninum frá 1992, og leiklutin hjá Fíggjareftirlitinum, ið eisini hevði lut í málinum.

Hendan sendingin elvdi til nógv kjak í Føroyum og í Danmark, og hon var fyrsta stigið fram ímóti, at alt bankamálið varð endavent.

☛ Innslag í Útvarpi Føroya um vantandi stuðul til Blákrossheimið

ÚF bar í tíðindasendingini tann 16. august 1994 tey tíðindi, at Føroya Landsstýri í juli sama ár hevði givið rúsdrekkaviðgerðarstovninum, Blákrossheiminum, boð um at spara tað, ið eftir var av árinum.

Hetta hevði landsstýrið gjørt, hóast Rúsdrekkasøla Landsins árið fyri hevði eitt milliúnastórt avlop, og rúsdrekkalógin ásetur, at partar av avlopinum hjá rúsdrekkasøluni kunnu brúkast til rúsdrekkafyribyrgjandi endamál.

Nakrar fáar dagar eftir tíðindini í ÚF - tann 24. august 1994 - broytti landsstýrið støðu og lat Blákrossheiminum uml. kr. 500.000,00 í stuðuli kortini.

☛ Innslag í Sjónvarpi Føroya um stríð um ansingarløn

Í tíðindasendingini hjá SvF tann 19. desember 1995 vísti sjónvarpið á tað rangvørða í, at Almanastovan ikki vildi gjalda einari ungari kvinnu ansingarløn fyri at ansa sínum avlamna pápa - hóast hon sambært reglunum hevði rætt til hesa lønina.

Støðan hjá Almanastovuni hevði við sær, at kvinnan bert fekk

røktarviðbótina hjá pápanum. Hendan viðbótin verður ikki roknað sum skattskyldug inntøka, og tí hevði kvinnan ikki verið umfatað av reglunum hjá Arbeðsloysisskipanini, tann dagin hon ikki skuldi ansa pápanum longur.

Í SvF-innslagnum kom fram, at kvinnan hevði togast við Almannastovuna í eitt ár. Men beint eftir innslagið kundi verturin hjá SvF greiða hyggjarunum frá, at Almannastovan sama dag hevði gjørt av at lata kvinnuni ansingarløn við afturvirkandi kraft.

Greinarøð í Dimmalætting um 1997-ársroknskapin hjá Føroya Fiskasølu

Dimmalætting skrivaði í juli og august 1998 eina greinarøð um ársroknskapin hjá Føroya Fiskasølu fyri 1997, sum varð almannakunngjördur í juli 1998.

Blaðið vísti í greinunum á, at Fiskasølan hevði borið seg skeivt at, tá hon hevði tikið vinningin av einari húsasølu við í 1997-ársroknskapin. Húsasølan fór nevniliga fram í 1998.

Greinarøðin í Dimmalætting hevði við sær, at Skráseting Føroya vrakaði ársroknskapin, ið Føroya Fiskasøla tískil fekk boð um at gera av nýggjum. Greinarøðin bar eisini í sær, at Framtaksgrunnurin, sum eigur allan partapeningin í Fiskasøluni, somuleiðis noyddist at broyta sín roknskap.

Hesi dømini vísa, at fjølmiðlarnir kunnu virka sum varðmaður samfelagsins, sum seinasti kæruguleiki hjá borgarunum og sum kjakskapandi miðdepil í fólkaræðisliga samfelagnum.

Orðaskifti hevur eisini verið um fólkaræðið - hvørt tað eigur at vera karmur um semjur ella ósemjur millum borgararnar í samfelagnum.

Danski háskúlamaðurin, Hal Koch, sum undir seinna heimsbardaga skrivaði bókina »Hvad er demokrati?« hevur sagt, at endamálið við fólkaræðinum er, at borgararnir semjast um ávís viðurskifti í samfelagnum.

Blaðstjórin á danska blaðnum, Politiken, Tøger Seidenfaden, hevur hinvegin í bókini Demokrati víst á:

»Demokratiets styrke består i at være en ramme om vedvarende uenighed. Uenighed er et andet ord for både mangfoldighed og konflikt«.

Seidenfaden heldur altso, at varandi ósemjur ella mótstriðandi sjónarmið eru eyðkenni hjá einum sunnum fólkaræðisligum samfelag, og at hesi í sjálvum sær ikki skulu fatast sum nakað spillandi.

Hetta sjónarmiðið stuðlar upp undir, at almennir myndugleikar virknir eiga at taka lut í almenna kjakinum í fjølmiðlunum heldur enn at halda seg burtur.

Fyri at fólkaræðisliga samfelagið áhaldandi skal vera í menning, eiga bæði fjølmiðlar og myndugleikar hvør í sínum lagi at uppfylla ávísar treytir.

Við støði í danska álitinum nr. 1320/1996 eru treytirnar í stuttum hesar:

- ☞ Tey, ið varða av fjølmiðlunum - stjórar o.a. leiðarar - mugu alla tíðina vera greið yvir leiklutin og ávirkanina hjá fjølmiðlunum, og hvørja ábyrgd, tey tískil sjálvi hava.
- ☞ Tey, ið hava ábyrgdina úti á fjølmiðlunum, eiga at styrkja tann djúptstingandi, avdúkandi og atfinningarsama journalistikkinn.
- ☞ Tey, sum varða av fjølmiðlunum, mugu tryggja, at fjølmiðlafólk hava góða og viðkomandi útbúgving, so tey eru før fyri at loysa arbeiðsuppgávurnar nøktandi.
- ☞ Lóggávuvaldið og myndugleikarnir annars mugu virða talu- og skrivifrælsið og í allari lóggávu skerja hetta frælsið sum minst.
- ☞ Myndugleikarnir mugu hava í huga, at fjølmiðlarnir til eina og hvørja tíð og í øllum viðurskiftum skulu vera redaktionelt óheftir - tvs. fullkomiliga leysir av landsins myndugleikum.
- ☞ Myndugleikarnir eiga at skipa so fyri, at nógvir fjølbroyttir fjølmiðlar og miðlar annars hava møguleika at virka í samfelagnum.
- ☞ Myndugleikarnir mugu bera so í bandi, at skúlaverkið gevur næmingunum førleika at skilja, at vera kritiskir ímóti og velja burtur úr teimum mongu kunningartilboðunum í fjølmiðlunum og miðlum annars.
- ☞ Myndugleikarnir eiga at tryggja opinleika og harvið alment innlit sambært galdandi lóg í umsitingina og avgerðir annars, sum myndugleikarnir taka.

Kapittul 5

Alment innlit

Sambært álitinum 1320/1996 - »Fjølmiðlarnir í Fólkaræðinum« - hevur kunningin frá almennum myndugleikum stóran týdning fyri fólkaræðisligu gongdina í samfelagnum.

Danska álitið sipar serliga til tann partin av almennu kunningini, ið myndugleikarnir fyri tað mesta sjálvir taka stig til - t.d. reglukunning, framløgukunning, sambandið við fjølmiðlarnar, o.s.fr.

Har er kortini ein annar partur av kunningini, sum hevur minst líka stóran týdning fyri fólkaræðisligu gongdina. Talan er um kunningina, ið almennir myndugleikar skulu veita almenninginum sambært lóg.

Høvuðsgrundarlagið undir hesum slagnum av kunning er lógin um innlit í fyrisitingina. Ein onnur lóg, sum eisini hevur týdning í hesum viðfangi, er fyrisitingarlógin.

Øll Norðurlondini hava lógir um innlit í fyrisitingina. Eisini tey sjálvstýrandi økini í Norðurlondum - Føroyar, Grønland og Álandsoyggjarnar - hava lógir um alment innlit. Vanliga verður sagt, at av londunum í Evropa eru Norðurlondini tey, sum ganga á odda, tá talan er um at tryggja almenninginum innlit í umsitingina.

Lógirnar um alment innlit í danska ríkinum

Føroyska lógin um innlit í fyrisitingina kom í gildi 1. januar 1994. Harvið tók tað føroyingum uml. 25 ár at koma hagar, danir og grønlendingar vóru komnir.

Fyrsta danska lógin um innlit í fyrisitingina kom 10. juni 1970, og hon var eisini galdandi fyri Grønland. Tann lógin varð endurnýggjað 1. januar 1987, og hon er framvegis galdandi fyri Danmark.

Grønlendingar settu sína egnu lóg um innlit í fyrisitingina í gildi 13. juni 1994.

Av tí at nevndu føroysku og grønlendsku lógir eru skornar eftir danskum leisti, ber til at siga, at í danska ríkinum er lóggávan um innlit í fyrisitingina at kalla hin sama.

Í øllum trimum ríkispørtum eru lógirnar stutt sagt eitt amboð, sum almenningurin kann brúka fyri at fáa kunnleika um málsviðgerðir og avgerðir hjá almennu myndugleikunum.

Í danska ríkinum kunnu fólk við lógini í hondini søkja ein almennan myndugleika at síggja skjøl. Síðani viðger myndugleikin umsóknina, sum so annaðhvørt verður eftirlíkað ella noktað. Er umsøkjari ónøgdur við avgerðina hjá myndugleikanum, eru reglur fyri, um og hvussu avgerðin kann kærast til annan og møguliga hægri myndugleika.

Í Føroyum, Danmark og Grønlandi er meginreglan, at avgerðir um alment innlit kunnu kærast til tann myndugleikan, sum er kærustovnur í mun til avgerðina ella viðgerðina í málinum, ið søkt verður um alment innlit í.

T.v.s., at kærustovnarnir viðvíkjandi kærum um alment innlit eru fleiri, alt eftir á hvørjum umsitingarligum øki, umsøkjari søkir um innlit.

Danir hava so ein kærumsøguleika afturat teimum vanligu: Fólkatingsins Umboðsmann. Tá tað snýr seg um avgerðir, sum stovnar undir ríkinum hava tikið í Føroyum ella í Grønlandi, kunnu føroyingar og grønlendingar eisini kera hesar avgerðirnar til Fólkatingsins Umboðsmann.

Ríkisstovnarnir í Føroyum fylgja dansku lógini um innlit í fyrisitingina.

Rættiliga grundleggjandi er tað, at øll hava rætt at søkja um alment innlit, og at lóginar eru galdandi fyri allar fyrisitingarstovnar undir ríkismyndugleikunum og teimum báðum heimastýrunum. Høvuðsreglan fyri hesum seinna er, at lógin um innlit er galdandi, um virkseimið hjá einum stovni, felag, e.l. verður rindað av tí almenna, ella viðkomandi tekur avgerðir vegna hitt almenna.

Í sínum útgangsstøði fevnir rætturin til innlit um øll skjøl, sum eru komin til ein myndugleika, ella sum ein myndugleiki hevur gjørt í sambandi við sína málsviðgerð.

Men ein røð av undantøkum er í lógini. Hesi hava við sær, at fólk kortini ikki hava rætt at fáa innlit í ávís sløg av málum ella skjølum.

Almenningurin fær t.d. ikki innlit í hesi mál, skjøl ella upplýsingar:

- ☞ Skjøl, sum verða gjørd av einum myndugleika til egna nýtslu.
- ☞ Brævaskifti millum ymiskar deildir innan fyri sama myndugleika.
- ☞ Brævaskifti millum eitt bý- ella bygðaráð og tess nevndir, deildir og aðrar stovnar ella millum hesar stovnar sínámillum.
- ☞ Gerðabøkur hjá landsstýrinum.

- ☞ Frásagnir frá og skjøl til nýtslu á fundum millum landsstýrismenn.
- ☞ Brævaskifti millum landsstýrismenn um lóggávu.
- ☞ Brævaskifti hjá einum myndugleika við serkøn til nýtslu í rættarmálum, ella tá støða skal takast til rættarmál.
- ☞ Tilfar, ið er grundarlag undir almennum hagtølum ella vísindaligum kanningum.
- ☞ Upplýsingar um privatu - herundir fíggarligu - viðurskiptini hjá einstaklingum.
- ☞ Ávísar upplýsingar, ið hava stóran fíggarligan týdning fyri persónar ella virkir.

Ein grundleggjandi avmarking í føroysku lógini er § 17, stk. 2. Har stendur m.a., at »Lógin er ikki galdandi fyri skjøl, sum ein myndugleiki hevur gjørt, ella sum eru komin einum myndugleika í hendi áðrenn 1. januar 1994«.

Í Føroyum ber við øðrum orðum ikki til hjá almenninginum sambært lóg at fáa innlit í mál, skjøl ella upplýsingar, ið stava frá tíðini fyri 1. januar 1994.

Hendan avmarkingin er serlig fyri Føroyar á tann hátt, at í Danmark og Grønlandi gongur markið við tann 1. januar 1971.

Ein onnur áseting í lógunum um alment innlit í danska ríkinum er reglan um meirinnlit.

Meirinnlitið er nevnt í føroysku lógini í § 4, stk.1. Har stendur m.a., at ein myndugleiki » ... kann geva loyvi til skjalainnlit í størri mun, um ikki annað fylgir av reglum um tagnarskyldu v.m.«

Tað merkir, at embætisfólkið, sum avgreiðir umsóknina um innlit, kann geva umsøkjaranum innlit í meira, enn júst tað, umsøkjari biður um - væl at merkja, um tað ikki er í stríð við nakra lógaráseting.

Annars snúgva lógirnar seg eisini um atlitið til tagnarskyldu, hvussu umsóknir um innlit skulu viðgerast, um gjald fyri makaskjøl ella avrit av skjølum o.tíl.

Opinleikin í nøkrum norðurlendskum lógum um innlit

Sammett við aðrar norðurlendskar lógir um innlit í fyrisitingina kann føroyska, grønlandska og danska lóggávan tykjast afturlatin orsakað av undantøkunum.

Norska lógin um innlit í fyrisitingina kann tykjast uppafur meira afturlatin enn lógirnar í Føroyum, Grønlandi og Danmark. Embætisfólk í landinum hava nevnliga heimild til sjálvi at gera av, um innlit skal latast í ávís mál ella ikki.

Í Noreg hava almenningurin og fjølmiðlarnir innlit í bæði postlistar og journalar hjá øllum almennum myndugleikum, so almenningurin kann fáa yvirrit yvir øll skjølini, sum myndugleikarnir hava í varðveitslu.

Skjøl, sum eru umfataði av tagnaskyldu skulu haldast aftur.

Men annars er mannagongdin í Noreg m.a. hon, at tá ein einstøk upplýsing er undantikin innlitinum, so kann alt skjalið verða hildið aftur. Hendan ásetingin í norsku lógini kann tykjast avmarkandi og kann í summum førum geva eina misvísandi heildarmynd av málinum.

Í Føroyum er reglan á júst hesum økinum øðrvísi. Hóast ein partur av einum skjali ella máli er undantikin innliti, so skal innlit latast í írestandi partin av skjalinum ella málinum, um tað ikki stríðir ímóti reglunum annars.

Íslenska lógin um alment innlit líkist sum heild lógini í Føroyum. Kortini hava íslendingar eina serliga kæruskipan. Um ein íslendskur myndugleiki noktar at lata einum umsøkjara innlit í eitt mál, so kann umsøkjarin kæra hesa avgerðina til eina serliga kærunevnd. Nevndin er óheft, og úrskurðir nevndarinnar eru endaligir.

Í Føroyum er ongin serlig kærunevnd. Avgerðir kunnu kærast til tann myndugleikan, ið er kærustovnur í mun til avgerðina ella viðgerðina í málinum, sum umsøkjarin vil hava innlit í.

Ein annar høvuðsmunur á íslensku lógini og øllum hinum norðurlensku lógunum um innlit í fyrisitingina, er, at íslendingar hava onga tíðaravmarking fyri, hvørji skjøl ella upplýsingar lógin umfatar. Í danskari umseting sigur § 24 í íslensku lógini m.a., at » ... Lovens bestemmelser gælder for alle akter uanset, hvornår de udfærdigedes eller kom myndighederne i hænde«.

Svenska lóggávan um innlit í fyrisitingina stendur einsamøll í norðurlenskum høpi. Lóggávan er sera opin og helst hon, ið best tryggjar borgarunum innlit í fyrisitingina.

Rætturin til innlit í fyrisitingina hevur festi í svensku grundlógini. Útgangsstøðið er, at í fyrsta umfari eru øll mál, skjøl og upplýsingar umfatað av almennum innliti. Avmarkingar eru kortini, og tær eru at finna í sonevndu sekretesslógini.

Serliga tvey viðurskifti gera, at svensku reglurnar um alment innlit eru øðrvísi enn í Føroyum.

Hitt fyrri er, at almenningurin hevur fría atgongd til postlistar og journalar hjá øllum almennum myndugleikum. Á tann hátt kann almenningurin fáa yvirlit yvir øll skjølini hjá einum myndugleika - eisini trúnaðarskjøl. Tað merkir kortini ikki, at innlit fæst í øll skjøl. Hinvegin kann almenni myndugleikin ikki halda uppá, at ávís skjøl ikki eru til.

Hitt seinna, ið sermerkir skipanina í Svøríki, eru rættindini hjá embætisfólkunum.

Fólk í almennum svensku umsitingini skulu halda seg til ásetingarnar í sekretesslógini, men tey hava annars víðfevnt frælsi at lata upplýsingar frá sær.

T.d. kann eitt embætisfólk altíð loyva sær at tosa við tíðindafólk ella skriva lesarabrøv, har viðkomandi møguliga finst at egnari umsiting ella leiðarum í umsitingini.

Embætisfólk hava í sumnum førum rætt at bróta tagnarskylduna, tá tey eitt nú úttala seg til fjølmiðlarnar. Tey kunnu eisini leka út upplýsingar t.d. við peningaligum vinningi fyri eyga, uttan at nakar kann revsa tey fyri tað.

Ein almennur myndugleiki hevur ikki loyvi at fara eftir embætisfólki, sum á henda hátt slatra innan lógarinnar karmar. Tað er beinleiðis bannað myndugleikanum at kanna slíkt.

Hevur myndugleikin hinvegin varhugan av, at eitt lógarbrot er farið fram, tá embætisfólk hava givið upplýsingar frá sær, so ber til at kanna málið. Kortini er tað bert ríkisákærin, ið kann standa fyri slíkum kanninum av embætisfólki.

Samanumtikið er skipanin við almennum innliti í Svøríki sera nógv øðrvísi og meira opin enn í frammanfyri nevndu londum.

Kapittul 6

Sjónarmið um føroysku lógina um alment innlit

Tey, sum í gerandisdegnum gera mest av at brúka føroysku lógina um innlit í umsitingina, eru tíðindafólk og embætisfólkini, ið umsita lógina.

Hesir báðir bólkarnir hava sostatt flestu royndirnar av lógini og umsitingini av henni.

Tíðaravmarkingin í lógini

Samrøður við tíðindafólk á øllum teimum stóru fjølmiðlunum - Útvarpi Føroya, Sjónvarpi Føroya, Dimmalætting, Sosialinum og Oyggjatiðindum - og Føroya Blaðmannafelag vísa, at tíðindafólk serliga finnast at einari ávísari áseting í lógini.

Talan er um § 17, stk. 2, ið sigur, at »Lógin er ikki galdandi fyri skjøl, sum ein myndugleiki hevur gjørt, ella sum eru komin einum myndugleika í hendi áðrenn 1. januar 1994«.

Øll tíðindafólkini fata hesa lógargreinina sum eitt tungt lok, ið hevur við sær, at tað ikki ber til at fáa hendur á skjøl ella upplýsingar, sum eru gjørd av ella komin til ein almennan myndugleika fyri 1. januar 1994.

»Handan ásetingin er størsta svikagerð innan umsiting í Føroyum, tí hon stongir fyri øllum upplýsingum frá fyri 1994«, sigur eitt tíðindafólk, sum vísir á eitt dømi frá heystinum 1997.

Tá fekk umrødda tíðindafólk noktandi svar frá Vinnumálastýrinum til eina umsókn um innlit. Grundgevingin hjá Vinnumálastýrinum var, at tað kundi ikki fara aftur um 1. januar 1994 eftir skjølum.

Eitt annað tíðindafólk tekur undir við sjónarmiðinum um, at ásetingin í § 17 er høvuðsmeibogin í lógini.

»Kortini kann lógin vera nøktandi hjá tíðindafólkum, um hon verður umsitin á rættan hátt«, sigur tíðindafólkið, ið vísir á eitt dømi, har viðkomandi skrivliga søkti um innlit í skjøl frá fyri 1. januar 1994.

Onki skrivligt svar kom frá umsitingini, og tí sendi tíðindafólkið eina skrivliga klagu um, at onki svar kom. Stutt eftir svaraði umsitingin skrivliga, og tíðindafólkið fekk síðani høvi at hyggja skjøl ígjøgnum í journalini hjá landsumsitingini - eisini skjøl frá fyri 1994.

»Her byrjaði eg við einari negativari uppliving av umsitingini, men síðani broyttist støðan, tí umsitingin lat seg upp«, greiðir tíðindafólkið frá.

Samrøður við embætisfólk í øllum aðalstýrum í landsumsitingini vísa, at tað er ymiskt, hvussu § 17 verður umsitin.

Nøkur embætisfólk siga, at teirra høvuðsregla er, at tey fara ongantíð aftur um 1. januar 1994. Onnur embætisfólk halda fast um, at onki er í vegin fyri at fara aftur um nevndu dagfesting.

Hetta merkir, at mannagongdin ella praksis er ymisk í teimum ymsu aðalstýrunum og frá embætisfólki til embætisfólk.

Ásetingarnar í revsilógini um tagnarsskyldu eru í veruleikanum einastu lógarfestu reglur, ið forða fyri at útflýggja skjøl frá tíðini undan 1. januar 1994, tá »LØGTINGSLÓG um innlit í fyrisitingina« kom í gildi.

Tað ber sostatt ikki til at nokta umsóknum um alment innlit í skjøl frá tíðini fyri 1. januar 1994 við at vísa til lógina um innlit í fyrisitingina. Hon fevnir nevniliga bert um skjøl og upplýsingar frá tíðini eftir 1. januar 1994 og áleggur almennu umsitingini at útflýggja alt tilfar, sum umsitingin ikki beinleiðis kann nokta at útflýggja sambært lógini.

Lógarfestu upplýsingarskylduna fekk umsitingin eisini við fyrisitingarlógini - ið somuleiðis kom í gildi 1. januar 1994 - og sum lógin um alment innlit á ein hátt er tengd at.

Undan fyrisitingarlógini høvdu embætisfólk rætt at nokta umsóknum um innlit uttan at vísa til nakra lóg og uttan at grundgeva fyri noktanini. Kravið um grundgeving kom við fyrisitingarlógini og lógini um alment innlit.

Tá komu somuleiðis krøv um, at umsitingin skuldi viðgera øll mál eftir ásetingum í fyrisitingarlógini og § 6 í lógini um alment innlit. Slík krøv vóru ikki til fyrisitingina fyri 1. januar 1994, og t.v.s., at tey gomlu málini ikki eru skjalprógvað á sama hátt, sum tey mál, ið eru komin almennu umsitingini í hendi eftir 1. januar 1994.

Deildarstjórin á lógdeildini á Løgmansskrivstovuni, Rúni Joensen, telist millum teirra í umsitingini, ið er best inni í lógini um innlit í fyrisitingina. Hann staðfestir, at onki er til hindurs fyri at lata innlit í gomul mál, men at vánaliga skjalprógvanin ber í sær, at tað eisini kann vera neyðugt at nokta innlitinum.

»Í høvuðsheitum eiga vit at brúka reglurnar í lógini um alment innlit, tá fólk søkja um innlit í gomul mál. Men tað er neyðugt at gera eina ógvuliga neyva meting í

hvørjum einstøkum føri, tí fjølmiðlar og onnur kunnu fáa eina ranga mynd av gomlum málum, um tey eru ov illa skjalprógvað», sigur Rúni Joensen.

Hann staðfestir hinvegin, at tað er av stórum týðningi, at øll embætisfólk í umsitingini fáa eina heilt greiða mannagongd at halda seg til, tá tað snýr seg um innlit í gomlu málini.

Viðmerking:

Ongin ivi er um, at tað er átrokandi bæði hjá embætisfólkum og tíðindafólkum at fáa eina mannagongd at ganga eftir, tá søkt verður um innlit í mál, sum eru komin landsumsitingini í hendi fyri 1. januar 1994.

Tað hevði verið natúrligt, at mannagongdin fyri innliti í hesi mál verður tann sama sum fyri mál, ið stava frá tíðini eftir 1. januar 1994. T.v.s. at tær til eina og hvørja tíð galdandi reglur um innlit í mál eiga at vera galdandi fyri tey gomlu málini eisini - tó við serligum fyrivarni fyri møguligu vantandi skjalprógvanini í teimum gomlu málunum.

Til tess at seta eina slíka mannagongd í verk krevst bert, at løgmannsstjórin, aðalstjórar og landsstýrið viðtaka reglurnar fyri mannagongdini, sum síðani í umfarsskrivum verður sett í verk í allari landsumsitingini samstundis. Hetta eigur at henda sum skjótast, so øll ivamál viðvíkjandi tí sonevnda lokinum verða beind av vegnum.

Avmarkingar í lógini

Fleiri av tíðindafólkunum eru á einum máli um, at lógin er ov avmarkandi, tá talan er um t.d. almenn partafeløg ella fyrirkur, har hitt almenna hevur sett pening í, tí lógin umfatar eitt nú ikki partafeløgini Atlantsflog og Føroya Tele.

Onnur tíðindafólk nevna, at t.d. SEV eisini átti at verið umfatað av lógini um innlit.

Embætisfólkini hava onga viðmerking til hesi viðurskifti.

Kærumøguleikarnir

Eitt tíðindafólk vísir á, at kærumøguleikarnir í lógini í summum førum kunnu elva til gegnistrupulleikar.

Hetta hendir t.d., um ein umsøkjari vil kera eitt noktandi svar um innlit frá landsumsitingini. Í slíkum føri er landsstýrið kærumyndugleiki, og tað hoyrir ongastaðni heima, heldur tíðindafólkið.

»Tað er burturvið at skula kera til landsstýrið, tá umsitingin hjá sama landsstýri er partur av málinum«, sigur tíðindafólkið.

Meginparturin av tíðindafólkunum metir, at kærugongdin er ov drúgv, og at tað eru ov nógvir kærustovnar til kærur um alment innlit.

Embætisfólkini hava onga viðmerking til hesi viðurskifti.

Kunnleikin til lógina

Bæði tíðindafólk og fólk í landsumsitingini siga sum við ein munn, at tey hava ov líftlan kunnleika til lógina um innlit í fyrisitingina.

Fyri tíðindafólkini er galdandi, at tey kenna seg ov illa flatin, tá tey venda sær til landsumsitingina og almennar stovnar at biðja um innlit í skjøl og mál. Tey vita ov lítið um, hvat tey hava rætt til, og hvat tey ikki hava rætt til at fáa innlit í.

Embætisfólkini hava somu trupulleikar. Tey siga tað vera torført at meta um, hvussu langt innlitið gongur.

Úrslitið er, at í nógvum førum fáa tíðindafólk ikki upplýsingarnar, tey av røttum skulu hava.

»Heildarmyndin er, at nógv av teimum, sum umsita lógina um alment innlit í Føroyum, helst upplýsa í minna lagi av ótta fyri at gera nakað skeivt. Altso hava tey ilt við at halda seg til lógarásetingina um, at tað, ið ikki er í stríð við lógina, skal latast almenninginum at fáa innlit í«, sigur Rúni Joensen, deildarstjóri á lögdeildini.

Eitt embætisfólk leggur kortini eina við, at lága kunnleikastigið á júst hesum økinum kann vera ein frymunur.

»Gott er, at fólk ikki vita, hvat tey í veruleikanum hava rætt til. Tí vit hava ikki orku at avgreiða allar tær umsóknirnar, sum helst høvdu komið. Sum er, fáa umsóknir um innlit heldur ikki fyrsta prioritet her hjá okkum. Vit ganga dagliga runt og sløkkja eldar, og vit velja at sløkkja størsta eldin fyrst«, sigur embætisfólkið.

Bæði tey, sum arbeiða á fjølmiðlunum og í landsumsitingini, halda, at stórir tørvur er á skeiðum um lógina um innlit í umsitingina.

»Vit hava verið á skeiði, sum Danmarks Jurist- & Økonomforbund skipaði fyri. Trupulleikin við hesum skeiði var, at skeiðhaldarin dugdi ikki serliga væl at siga okkum, hvussu føroyska lógin skal tulkast«, siga tvey embætisfólk, ið vísa á, at brúk er fyri skeiðum um føroysku lóggávuna um innlit í umsitingina. Stjórin á Løgmansskrivstovuni, Marjun Hanusardóttir, stuðlar ynskjunum hjá embætisfólkunum um skeið um alment innlit.

»Tað er sjálvsagt, at skeiðvirksemi í framtíðini verður partur av áhaldandi royndunum at økja kunningarstigið og røkja kunningarvirksemið - eisini tá tað snýr seg um lógina um alment innlit«, sigur løgmannsstjórin.

Fleiri av tíðindafólkunum halda, at leiðslurnar á fjølmiðlunum eiga at senda journalistisku starvsfólkini á skeið um lógina um alment innlit.

Leiðslurnar í Útvarpi Føroya og Sjónvarpi Føroya siga, at í útgangsstøðinum taka tær undir við, at neyðugt er við tílíkum skeiðum til tíðindafólkini.

»Okkara hugburður er greiður á hesum økinum. Journalistisku medarbeiðararnir skulu vita sum mest um hetta evnið. Trupulleikin er bara, at tað er torført at leggja slík skeið til rættis, soleiðis at tey ikki nerva vanliga arbeiðið í húsinum ov nógv. Kortini hava vit hildið fleiri ymisk skeið fyri okkara fólk, og okkurt skeið er eisini ávegis«, sigur Jógvan Jespersen, útvarpsstjóri.

Hann leggur afturat, at útvarpið hevur sett sær sum mál at endurútbúgva starvsfólk og á tann hátt betra arbeiðsmegina í útvarpinum sum heild.

Í Sjónvarpi Føroya sigur Ivan Niclasen, at sjónvarpsleiðslan eisini er sinnað at geva sjónvarpsfólkum alskyns skeiðmøguleikar, men at skeiðini mugu leggjast til rættis í so góðari tíð, at tey ikki órógva annað arbeiði í sjónvarpinum.

Føroya Blaðmannafelag sigur, at felagið av røttum eigur at skipa fyri slíkum skeiðum, so limirnir kunnu ognar sær vitan um lógina.

»Felagið er kortini so illa fyri fíggjarliga, at vit í løtuni ikki hava orku at skipa fyri nøkrum«, sigur blaðmannafelagið.

Umsitingin av almenna innlitinum

Tá talan er um, hvussu lógin um alment innlit verður umsitin, vísir tað seg, at tíðindafólk eru serliga hørm um, at tað sum heild tekur ov langa tíð at fáa innlit í skjøl og mál í landsumsitingini.

Lógin um innlit ásetir, at umsitingin hevur í mesta lagi 10 dagar at svara einari umsókn um innlit.

Fleiri tíðindafólk vísa á, at skrivliga mannagongdin, ið ofta verður brúkt, tá tey søkja um innlit, er ov langrøkin, og at 10 daga freistin verri enn so altíð verður hildin. Í summum førum letur umsitingin als ikki við seg koma.

»Eg havi í tveimum førum biðið um alment innlit í skjøl viðvíkjandi Postverkinum og Kirkjubømúrinum. Í dag er meira enn eitt ár gingið, síðani umbønin varð send,

men enn er onki svar komið, hóast eg áhaldandi ringdi eftir einum svari teir fyrstu tveir mánaðirnar«, greiðir eitt tíðindafólk frá.

»Tann skrifliga gongdin er alt ov langrøkin. Tí hava vit, tá tað er møguligt, søkt danskar ráðharrastovur um innlit í málini í staðin. Tað er bæði lættari og nógv skjótari«, siga onnur tíðindafólk.

Tíðindafólkini greiða frá, at teirra arbeiði er soleiðis háttað, at tey hava ikki stundir at bíða leingi eftir at fáa innlit í skjøl ella mál.

»Vit skulu lata innslog frá okkum hvønn tann einasta dag. So tað sigur seg sjálv, at vit hvørki hava serliga góða tíð at skriva brøv ella at bíða eftir, at embætisfólk lata okkum fáa innlit í mál, sum eru aktuelt her og nú«, sigur ein loftmiðlamaður.

Sum heild halda tíðindafólkini seg frá at brúka lógina um alment innlit, tí tað er ov tíðarkrevjandi at søkja um innlitið.

Samrøður við embætisfólk í øllum aðalstýrunum í landssumsitingini vísa eisini, at fá fólk brúka lógina um innlit, tí fáar umsóknir koma inn. Samrøðurnar vísa harumframt, at tað er ymiskt, hvussu skjótt og á hvønn hátt embætisfólk avgreiða umsóknirnar um innlit.

Summir málsviðgerar biðja altíð um at fáa umsóknirnar skrifliga, meðan aðrir ofta avgreiða munnligar umsóknir um innlit.

»Tá fólk ringja og biðja um innlit, kanna vit málið. Um innlit kann latast, so verður tað gjørt. Um vit ikki kunnu lata innlit í skjalið ella málið, venda vit aftur til umsøkjara við einum grundaðum svari«, sigur ein málsviðgeri.

»Tíðindafólk skulu hava tað, tey hava rætt til. Men tað er ikki altíð, at vit halda 10 daga freistina so væl«, sigur ein annar málsviðgeri, ið vísir á, at eisini embætisfólk arbeiða undir stórum tíðartrýsti.

»Nógv restar í, áðrenn vit liva upp til lógina um innlit. Trupulleikin er, at vit hava avmarkaða orku í okkara arbeiði. Men vit vilja kortini fegin gera arbeiðið 100 prosent«, sigur ein triðji málsviðgeri.

Sostatt kenna flest øll embætisfólkini mannagongdina, tá søkt verður um alment innlit. Men sum frammanfyri nevnt eru embætisfólk ótrygg tá tey skulu taka støðu til, hvørji skjøl og upplýsingar tey eiga at lata frá sær.

Ávirkanin hjá landsstýrismanninum

Fleiri av tíðindafólkunum siga seg hava varhugan av, at landsstýrismenninir hava ávirkan á, hvussu lætt ella torført tað er at fáa innlit í skjøl ella mál.

»Stríggjið er at fáa innlit í mál, har landsstýrið stendur veikt, ella onkur av landsstýrismonnunum stendur veikur«, sigur ein tíðindamaður, sum tekur málið um keypið av vaktarskipinum, Nólsoyar Páll, sum dømi.

Talan er um eitt mál, ið kom landsstýrinum illa við, tí tað vísti seg m.a., at skipið var óbrúkiligt, og at tað var ført ólógliga úr Fraklandi til Føroya.

»Umsitingin noktaði at geva okkum innlit í málið um Nólsoyar Páll. Vit finga ikki skjølini, fyrr enn ein lögtingsmaður reisti ein fyrisurning um málið í tinginum. Tá kom øll dokumentationin úr landsstýrinum og niðan í tingið«, sigur tíðindamaðurin.

»Okkara uppliving er, at tað er sera lætt at fáa innlit í mál, sum politikararnir vilja hava út. Tá tað so kemur til tey pínligu málini, er upplivingin hin øvugta«, siga tveir fullsamdir tíðindamenn.

Tveir aðrir tíðindamenn siga seg hava upplivað, at ein embætismaður ikki vildi lata teimum innlit í skjøluttan fyrst at spyrja landsstýrismannin um loyvi. Hetta hendi, hóast lögfrøðingar frammanundan høvdu váttað fyri tíðindamonnunum, at teir sambært lóg høvdu rætt til innlit í skjølini.

»Eg fekk ongantíð nakað svar frá embætismanninum, hóast hann lovaði at venda aftur til mín sum skjótast. Tí noyddist eg at útvega mær skjalið umvegis«, greiðir annar tíðindamaðurin frá.

»Hóast eg vendi mær aftur til embætismannin, so kom ongantíð nakað skjal fram, og eg fekk heldur onki formligt svar úr Tinganesi um, hví so var«, sigur hin tíðindamaðurin.

Embætisfólk í landsumsitingini viðganga, at landsstýrismenninir hava ávirkan á, hvørjar upplýsingar verða latnar tíðindafólki og fólki annars, ið søkja um innlit.

»Ongin ivi er um, at landsstýrismaðurin hevur ávirkan á, hvat fer út og ikki«, sigur eitt embætisfólk.

Eitt annað embætisfólk sigur, at summir málsviðgerar lata nógvar upplýsingar fara út, meðan aðrir onki lata frá sær.

»Orsøkin til hetta seinna er, at tey tora ikki at lata ov nógvar upplýsingar frá sær, tí landsstýrismaðurin kann møguliga blíva firtin«, sigur embætisfólkið.

Viðmerking:

Hesi úttalilsini benda á, at landsstýrismenn hava stóra ávirkan á, hvussu embætisfólk útínna teirra skyldur sambært lóg um alment innlit.

Hendan ávirkanin er størri enn gott er.

Um so er, at landsstýrismenn á hendan hátt forða fyri, at upplýsingar og skjøl, sum sambært lóg um alment innlit kunnu latast úr umsitingini, so eru teir við til at lata umsitingina aftur og møguliga eisini at bróta lógina um innlit í fyrissitingina.

Meirinnlitið

Reglan um meirinnlit gevur sum nevnt embætisfólki møguleikan at lata umsøkjara innlit í meira, enn júst tað umsøkjari biður um - væl at merkja, um tað ikki er í stríð við nakra lógaráseting.

Okkurt av tíðindafólkunum hevur ta upplivingina, at tað er so sum so við meirinnlitinum.

»Viðhvørt livir umsitingin upp til regluna um meirinnlit og viðhvørt ikki. Eg dugi ikki rættiliga at síggja nakra linju ella konsekvens í meirinnlitinum«, sigur tíðindafólkið.

Hóast tey flestu av embætisfólkunum kenna seg ótrygg og ikki altíð rættiliga vita, hvørjar upplýsingar tey hava heimild at lata frá sær, tá tey viðgera umsóknir um alment innlit, siga tey hinvegin, at tey sera tilvitað halda seg til meginregluna um meirinnlit.

»Eg haldi meg altíð til meirinnlitið. Umsøkjara fáa oftani alt málið, sum tað er, at hyggja ígjøgnum«, sigur eitt embætisfólk, sum hevur starvast í umsitingini í nógv ár.

Viðmerking:

Nógv bendir sostatt á, at tað er ymiskt, hvussu tíðindafólk og embætisfólk fata meirinnlitið. Somuleiðis kann tað tykjast løgi, at embætisfólk í útgangsstøðinum ikki rættiliga vita, hvørjar upplýsingar tey kunnu lata frá sær, samstundis sum tey siga seg halda seg til regluna um meirinnlit.

Persónsmáluni

Ein tíðindamaður heldur, at tá tað snýr seg um persónsmál, er innlitið fullkomiliga fastlæst.

»Eg upplivi tað soleiðis, at tá eitt persónsnavn er nevnt í einum máli, so er fullkomiliga ómøguligt at fáa innlit í tað. Eisini havi eg varhugan av, at málsviðgerar tilvitað stongja mál við at seta persónsnøvn á tey í sjálvari málsviðgerðini«, sigur tíðindamaðurin.

Embætisfólkini kennast ekki við mannagongdina, sum tíðindamaðurin nevnr. Hinvegin sigur ein embætismaður seg lata færri upplýsingar fara út, tá talan er um persónsviðurskipti.

»Eg haldi meg til regluna um meirinnlit. Men tá tað snýr seg um persónlig viðurskipti, og tá ið eg ivist í, um tað er í lagi at lata ávísar upplýsingar frá mær, so koyri eg minni út. Personalimappur nokta vit fullkomiliga at lata almenninginum, tí har er ongin orsök at lata persónlig viðurskipti og starvsviðurskipti hjá fólki í umsitingini fara út«, sigur embætismaðurin.

Viðmerking:

Tað er í stríð við lógina um innlit í umsitingina at nokta innlit í eitt mál, bert tí navnið á einum persóni er nevnt í tí. Hinvegin eru upplýsingar um privatu - herundir fíggarligu - viðurskiptini hjá einstaklingum og ávísar upplýsingar, ið hava stóran fíggarligan týðning fyri persónar ella virkir, undantiknar innlitinum í umsitingina.

Embætisfólk hava t.d. sambært lógini um alment innlit heimild at taka viðkvæmar upplýsingar burtur úr skjølum og lata honum, ið søkir um innlitið, restina av skjalinum, til tess at so nágreiniligt yvirlit sum gjørligt fæst yvir gongdina í málinum.

Hendan reglan kann eisini nýtast, tá talan er um persónsnøvn. Tí kunnu embætisfólk - sum tey sjálvi eru inni á omanfyri - ikki noktað umsóknum um alment innlit við teirri grundgeving, at onkur persónur er nevndur í málinum.

Persónsnøvn eiga sostatt ikki at vera tann stóri trupulleikin í umsóknum um alment innlit. Málsviðgerarnir skulu gera eina ítøkiliga meting í hvørjum einstøkum føri sambært reglum í lógini um alment innlit ella sambært øðrum lógum, hvørt talan er um viðkvæmar persónligar upplýsingar ella ikki.

Men hinvegin er tað ein spurningur, hvussu embætisfólkini meta um viðkvæmar upplýsingar, tí tað er ymiskt, hvar mørkini fyri persónligum viðurskiptum ganga hjá teimum ymsu embætisfólkunum.

Tá so tíðindafólkini helst ikki hyggja at persónligum viðurskiptum á sama hátt sum embætisfólkini, er ikki so løgið, at onkur ósemja stingur seg upp viðvíkjandi umsóknum um innlit, har persónligar upplýsingar eru uppi.

Til tess at beina tíðindafólk og embætisfólk á nøkulunda somu leið í málum um innlit í møgulig persónlig viðurskipti og fyri at komauttanum slíkar ósemjur, eru greiðari mannagongdir og áhaldandi skeiðvirksemi fyri embætisfólkum og tíðindafólkum ein loysn.

Bygnaðarbroytingarnar og innanhýsis skjöluni

Eitt tíðindafólk ávarar ímóti viðurskiftum, sum kunnu koma at gera seg galdandi í sambandi við bygnaðarbroytingarnar í landsumsitingini. Ávaringin snýr seg um tey sonevndu innanhýsis skjöluni, sum sambært lógini um innlit í umsitingina eru undantikin innliti.

»Hvussu verður t.d. við skrivliga samskiftinum millum Almannastovuna og Almanna- og Heilsumálastýrið? Verður tað samskiftið í framtíðini tulkað sum innanhýsis samskifti? Ella hvussu?« spyr tíðindafólkið, sum metir tað vera eitt stórt afturstig, um so er, at bygnaðarbroytingarnar gera, at nøgdin av innanhýsis skjølum fer at vaksa.

Her finst onki greitt svar í løtuni.

Í høvuðsheitum er reglan kortini, at skjøl, sum verða send millum tveir sjálvstøðugar myndugleikar, ikki kunnu metast at vera innanhýsis skjøl.

Almannastovan er eitt nú ein sjálvstøðugur myndugleiki undir Almanna- og Heilsumálastýrinum. Altso er talan í hesum førinum um tveir sjálvstøðugar myndugleikar, hóast bygnaðurin í landsumsitingini er broyttur. Skjøl, sum verða send ímillum Almannastovuna og Almanna- og Heilsumálastýrið, eru sostatt at meta sum uttanhýsis skjøl, uttan t.d. í teimum málum har Almannastovan beinleiðis hevur eina skrivarauppgávu fyri Almanna- og Heilsumálastýrið

Hinvegin kunnu bygnaðarbroytingarnar sum frá líður hava við sær, at stovnar og ráð, sum í dag eru at meta sum sjálvstøðugir myndugleikar, missa sína myndugleikastøðu. Bygnaðarbroytingarnar kunnu eisini bera í sær, at tað verður ymiskt frá máli til mál, um skjøl kunnu fatast sum innanhýsis ella uttanhýsis skjøl.

Uppskot til broytingar í lógini um innlit og umsitingini av lógini

Bæði tíðindafólkini og fólkini í landsumsitingini kundu hugsað sær ymsar broytingar framdar í sjálvari lógini og í umsitingini av lógini um alment innlit.

☞ **Tíðindafólk ynskja reglurnar broyttar, soleiðis at hitt sonevnda lokið - ásetingin í § 17, stk. 2 - verður tikið oman av.**

Broytingin skal hava við sær, at tað altíð ber til at fáa innlit í skjøl ella upplýsingar, sum eru gjørd av ella komin til ein almennan myndugleika fyri 1. januar 1994.

Sum frammanfyri nevnt, tekur Rúni Joensen, deildarstjóri, lutvíst undir við hesum hugskotinum.

»Ongin ivi er um, at umsitingin hevur brúk fyri einari fastari

mannagongd á hesum økinum, tí praksis eigur at vera hin sama í øllum stýrunum», staðfestir Rúni Joensen, deildarstjóri á lögdeildini, einaferð enn.

- ☞ **Fleiri tíðindafólk halda tað vera ynskiligt, at øll tey, ið søkja skrivliga um innlit í umsitingina, eftir stuttari tíð fáa skrivligt svar frá umsitingini.**

Á tann hátt slepst undan, at umsøkjjarar bíða í longri tíð enn teir 10 dagarnar, ið er freistin í lógini.

- ☞ **Onnur tíðindafólk vilja hava frítt innlit í postlistar og journalar hjá teimum ymsu aðalstýrunum og almennu stovnunum annars.**

»Á tann hátt kunnu tíðindafólk og onnur skjótt gera seg kunnug við tað, ið fer fram í umsitingini. Í øllum førum má journalskipanin í landsumsitingini og á stovnunum vera so mikið væl skipað, at til ber at fáa fullfíggað innlit í relevantar aktlistar«, halda tveir tíðindamenn.

- ☞ **Tíðindafólkini ynskja eisini, at t.d. almenn partafeløg og annars feløg og stovnar, har hitt almenna hevur pening, verða umfatað av lógini um alment innlit.**

Soleiðis hevði eitt nú borið til at fingið innlit í partafeløgini Føroya Tele og Atlantsflog.

- ☞ **At kalla øll tíðindafólkini eru - eins og okkurt av embætisfólkunum - samd um broytingar í mannagongdini, ið er galdandi, tá umsøkjjarar kæra noktandi svar um innlit.**

Tíðindafólkini skjóta upp, at ein skjóttarbeiðandi kærunevnd verður sett at avgreiða kærurnar, ið koma. Á tann hátt slepst undan longum bíðitíðum. Eisini slepst tá undan, at t.d. landsumsitingin skal viðgera kærur, har umsitingin sjálv er annar parturin.

Eitt tíðindafólk ger kortini vart við, at frægast hevði verið við einum løgtingsins umboðsmanni heldur enn einari skjóttarbeiðandi kærunevnd.

- ☞ **Flestu embætisfólkini ynskja, at mannagongdin fyri umsóknum um innlit í umsitingina verður samskipað soleiðis, at t.d. ein væl skikkaður persónur í hvørjum aðalstýri hevur ábyrgdina av, at umsóknirnar verða avgreiddar skjótt og væl.**

Embætisfólkini halda, at hetta hevði lætt nógv um arbeiðið og stytt um avgreiðslutíðina.

- ☛ **Nøkur embætisfólk halda, at øll tey mál ella skjøl, sum almenningurin hevur rætt at fáa innlit í, eiga at verða lögð í ein elektroniskan upplýsingarbanka, ið fólk so - umvegis internetið - kunnu leita í.**

Ein tílík skipan hevði givið almenninginum skjótt og gott innlit í umsitingina, samstundis sum arbeiðsbyrðan í sambandi við at avgreiða umsóknir hevði verið lættari.

Fleiri av tíðindafólkunum taka undir við hesum uppskotinum.

Viðmerking:

Nógvu uppskotini um broytingar í almenna innlitinum frá embætisfólkum og tíðindafólkum benda á, at broytingar veruliga eru neyðugar.

Tað er alneyðugt, at allar umsóknir um alment innlit verða viðgjørðar á sama hátt í øllum stýrum, og tí hevði verið hóskaði, um ein persónur í hvørjum stýri við serligum førleika fær endaligu ábyrgdina av at avgreiða umsóknirnar.

Somuleiðis eigur landsstýrið at seta í gildi greiðar reglur fyri innliti í skjøl frá tíðini undan 1. januar 1994, so innlit fæst í hesi skjølini eftir somu reglum, sum eru galdandi fyri skjøl eftir 1. januar 1994. Hetta hevði borið í sær, at møguligur illgruni um, at politiski myndugleikin bølir omaná gomlum, viðkvomum málum, hevði verið gjørdur til onkis. Tað hevði eisini latið umsitingina meira upp og verið eitt tekin um, at komandi kunningarvirksmið hjá landsumsitingini skal grundast á opinleika.

Um landsstýrið og umsitingini veruliga ynskja opinleika, so eiga tey eisini at umhugsa møguleikan at geva almenninginum fría atgongd til postlistar og journalar.

Landsstýrið eigur eisini at seta eina skjóttarbeiðandi kærunevnd at viðgera kærur um alment innlit, tí tað hevði sloppið myndugleikunum undan gegnistrupulleikunum, sum kunnu standast av núverandi skipan, eins og tað eisini hevði verið eitt stig fram ímóti størri opinleika og skjótleika í umsitingini.

Tað hevur eisini týðning fyri trúvirðið og opinleikan hjá landsstýrinum og landsumsitingini, at umsitingin virðir lógarinnar bókstav, sum sigur, at umsóknir um alment innlit skulu svarast innan 10 dagar.

Kapittul 7

Kjakið um donsku lógina um alment innlit

Danska lógin um innlit í fyrisitingina, ið kom í gildi 1. januar 1987, er eitt arbeiðsamboð, sum donsk tíðindafólk brúka nógv í gerandisdegnum.

Í fyrireikandi arbeiðinum til lógina - álit nr. 857/1978 um endurskoðan av lógini um alment innlit - verður m.a. gjørt vart við, at lógin skal geva fjølmiðlunum » ... et bedre grundlag for udøvelsen af den almindelige informationsvirksomhed i form af en løbende orientering af offentligheden om den offentlige forvaltnings virksomhed«.

Altso er lógin m.a. ætlað at tryggja, at fjølmiðlarnir kunnu greiða almenninginum frá avgerðum, málsviðgerðum og tí, sum annars fyriferst í almennu umsitingini.

Kortini er vandi fyri, at almennir myndugleikar kunnu brúka og benda lógina á slíkan hátt, at hon beinleiðis er ein meinbogi hjá teimum, ið søkja um alment innlit.

Bæði tíðindafólk og lögfrøðingar hava t.d. funnist hvassliga at donskum myndugleikum, tí teir tilvitað ella ótilvitað umsita lógina soleiðis, at umsøkjarar mugu bíða í órímliga langa tíð eftir innliti í ávís alment áhugaverd mál.

Hetta er mest grundleggjandi atfinningin í danska kjakinum um lógina um innlit í fyrisitingina.

Teirra millum, sum hava funnist at donskum myndugleikum, er tíðindamaðurin hjá Ekstra Bladet, Hans Mortensen.

Hansara atfinningar eru lýstar í fakblaðnum hjá Dansk Journalistforbund, »Journalisten« nr. 19, 1997.

Hans Mortensen søkti 9. oktober 1996 danska vinnumálaráðið um alment innlit í brævaskiftið um eitt mál, ið snúi seg um bygging av seks skipum á Svendborg Værft.

Vinnumálaráðið noktaði eina viku seinni - tann 16. oktober 1996 - at geva tíðindamanninum innlit í nevnda brævaskifti. Ráðharrastovan vísti til § 12 nr. 2 í donsku lógini um innlit í umsitingina. Hendan ásetingin sigur, at rætturin til innlit er ikki galdandi, um talan er um upplýsingar, ið hava »... væsentlig betydning for den person eller virksomhed, oplysningen angår ...«.

Hóast ráðharrastovan vísti til eina lógaráseting, so kom hon ikki við nøkrum grundgevingum fyri, hví hon vísti til júst hesa lógarásetingina.

Tí kærði tíðindamaðurin, Hans Mortensen, tann 17. oktober 1996 avgerðina hjá Vinnumálaráðnum til Fólkatingsins Umboðsmann.

Umboðsmaðurin vendi sær síðani til Vinnumálaráðið og kravdi ráðharrastovuna eftir einari frágreiðing um málið. Frágreiðingina fekk umboðsmaðurin tann 2. desember 1996.

Tann 19. november 1997 - meira enn eitt ár eftir at tíðindamaðurin søkti ráðharrastovuna um alment innlit - fall avgerðin hjá Fólkatingsins Umboðsmanni.

Niðurstøða hansara var, at Vinnumálaráðið gekk ímóti lógini um innlit í fyrisitingina, tá tað noktaði tíðindamanninum innlit. Tað ólógliga var, at ráðharrastovan vísti til lógargreinina uttan at koma við nakrari grundgeving.

Hóast avgerð umboðsmansins gav tíðindamanninum viðhald, so merkti hetta ikki, at hann alt fyri eitt fekk innlit í brævaskiftið um skipabyggingina í Svendborg.

Ikki fyrr enn tann 2. februar 1998 - knappliga hálvtt annað ár eftir, at Vinnumálaráðið fekk umsóknina frá Hans Mortensen - fekk hann eitt bræv við skjølum úr Vinnumálaráðnum.

»Men eg havi bert fingið ein part av teimum skjølunum, eg vildi hava innlit í, og eg veit ikki, um eg kann brúka hesi skjølini til nakað«, sigur tíðindamaðurin hjá Ekstra Bladet.

Um so er, at hann vil hava hendur á teimum írestandi skjølunum, so skal hann søkja Vinnumálaráðið um at fáa tey, og so kann togtoganin annars byrja heilt av nýggjum.

Ein stórrur trupulleiki í hesum málinum er, at alt ov long tíð gongur, áðrenn Fólkatingsins Umboðsmaður tekur nakra endaliga avgerð í málinum. Tá avgerðin so loksins kemur, er tað helst ov seint fyri tíðindamannin.

Tíðindafólk skulu sum oftast brúka upplýsingarnar her og nú, og tað veit ráðharrastovan.

»Í mínari sak stendur Vinnumálaráðið sum sigursharri, tí ráðharrastovan lat málið koma í drag«, sigur Hans Mortensen.

Fólkatingsins Umboðsmaður er greiður yvir, at málsviðgerðartíðin er ov long, men kærumálini taka sína tíð.

»Eitt ár er sjálvandi long tíð hjá einum tíðindafólki. Vit royna veruliga at avmarka longu málsviðgerðartíðina. Men tað er óveruligt at halda, at bíðitíðin verður stytttri

enn eitt hálvt ár«, sigur Christian Wenzel Christiansen, lögfrøðingur hjá Fólkatingsins Umboðsmanni.

Knud Aage Frøbert, lögfrøðingur við sergrein innan fjølmiðlalóggávu, heldur, at lógin um innlit í fyrisitingina stendur í andsøgn til tann journalistiska veruleikan.

Hann skjýtur upp, at í málum sum hesum eigur ein skjóttarbeiðandi kærunevnd at avloysa bæði verandi kærumøguleikar og Fólkatingsins Umboðsmann sum fyrsta kærumøguleika.

Onnur viðurskifti í danska kjakinum

Aðrir spurningar hava annars verið havdir á lofti, tá danir hava kjakast um lógina um innlit í fyrisitingina og tað, sum hartil hoyrir.

Í stuttum kann nevast, at:

- ☞ Eitt mál, sum Fólkatingsins Umboðsmaður hevur tikið avgerð um, hevur havt við sær, at kommunur og aðrir almennir myndugleikar ikki longur kunnu nokta at geva innlit í mál uttan at grundgeva væl og virðiliga fyri noktanini.
- ☞ Almennir málsviðgerðar - serliga sosialráðgevarar í sosialu umsitingini í teimum ymsu kommununum - eru skuldsettir fyri, at teir krógva seg aftan fyri tagnarskylduna, og at teir sjáldan vilja svara spurningum frá fjølmiðlunum. Atfinningarnar hava t.d. havt við sær, at felagið hjá donskum sosialráðgevum hevur heitt á limirnar um at loysa posabandið so mikið, sum tagnarskyldan hóast alt loyvir.
- ☞ Dømi eru um, at almennir danskir myndugleikar hava hótt starvsfólk í umsitingini við uppsagnum, um tey av sínum eintingum úttala seg til fjølmiðlarnar. Tá hóttanirnar eru komnar alment fram, hava myndugleikarnir tikið tær aftur.
- ☞ Socialistisk Folkeparti, SF, legði í 1995 uppskot fyri Fólkatingið um fría atgongd til journalar og postlistar hjá øllum almennum myndugleikum. SF helt, at hetta var neyðugt, um fjølmiðlarnir skuldu kunna gera sítt arbeiði nóg væl. Tingið feldi uppskotið. Fleiri av teimum, ið vóru ímóti, hildu, at tað fór at elva til óneyðuga nógva umsiting og útreiðslur - serliga fyri kommunurnar í landinum.
- ☞ Fleiri kommunur í Danmark hava í einari royndartíð givið fjølmiðlum atgongd til postlistar og journalar. Talan hevur bert verið um royndir, sum ikki hava havt við sær nakra varandi broyting á økinum.

Kapittul 8

Sambandið millum landsumsitingina og føroysku fjølmiðlarnar

Fjølmiðlafólk hoyra til teirra, ið dagliga hava samband við embætisfólk í landsumsitingini.

Tað er við hesum sambandinum, at borgarin í gerandisdegnum - umvegis fjølmiðlarnar - fær upplýsingar úr landsumsitingini og landsstýrinum. Ein treyt fyri einum væl virkandi samskifti millum landsumsitingina og fjølmiðlarnar er, at partarnir hava somu spælireglur at ganga eftir, og at teir skilja støðuna og leiklutin hjá hvør øðrum.

Skal borgarin fáa sum best burturúr, og skulu embætisfólk og fjølmiðlafólk hava eitt væleydnað samstarv, hevur tað alstóran týðning, at samskiftið partanna millum virkar væl.

Tíðindafólk og ørindi teirra í landsumsitingini

Samrøður við tíðindafólk á øllum teimum stóru fjølmiðlunum - Útvarpi Føroya, Sjónvarpi Føroya, Dimmalætting, Sosialinum og Oyggjatíðindum - vísa, at tíðindafólk serliga hava tvinnanda ørindi, tá tey venda sær til landsumsitingina: Annaðhvørt vilja tey hava upplýsingar um ymisk faktuel viðurskifti, ella vilja tíðindafólkini hava politiskar viðmerkingar frá landsstýrismonnum ella løgmanni.

Ein tíðindamaður lýsir ørindi síni soleiðis:

»Sum oftast vendi eg mær til umsitingina, tá eg vil hava samanhang í gongdina í einari málsviðgerð, ella tá eg vil hava greiðu á, hvørji viðurskifti liggja aftan fyri skjøl, eg havi fingið hendur á. Annars eru tað politiskar viðmerkingar frá landsstýrismonnum, eg ringi eftir«, sigur tíðindamaðurin.

Trý tíðindafólk eru samd um, at í meira enn helvtini av førunum snýr tað seg um at fáa faktuellel kunning frá fólki í umsitingini.

»T.d. tosa vit við fulltrúar, ið greiða okkum frá, hvussu langt í umsitingarligu viðgerðini eitt mál er komið. Talan kann eisini vera um, at fulltrúar tulka onkra lóg fyri okkum, ella vit leita okkum lögfrøðiliga vegleiðing um okkurt mál. Restin er viðmerkingar frá politikarum«, greiða tíðindafólkini frá.

Embætisfólk váttar, at tíðindafólk sum heild vilja hava faktuellel upplýsingar frá umsitingini og politiskar viðmerkingar frá landsstýrismonnum og løgmanni.

»Tíðindafólkini biðja um skjalainnlit, og ofta greiða vit teimum frá gongdini í ymsum málum«, siga flestu embætisfólkini.

»Tá sáttmálasamráðingar eru, ringja nógv tíðindafólk at frætta, hvussu tað gongst við samráðingunum, men eisini fyri at fáa ymiskt faktuelyt upp á pláss« sigur eitt embætisfólk, ið arbeiðir við lønarspurningum.

»Ofta ringja tíðindamenn og spyrja um onkur serlig viðurskifti og smálutir í serligum málum. Tá royna vit at greiða frá øllum málinum, so tíðindamenninir fáa heildina við«, siga nøkur embætisfólk, ið eisini hava lagt til merkis, at summi tíðindafólk leita eftir ósemjum í málum.

»Tíðindafólkini hava serligan áhuga fyri málum, har einstaklingar standa í andsøgn til umsitingina ella landsstýrið. Og ofta eru tað tey negativu viðurskiftini, ið hava størstan áhuga«, siga hesi bæði embætisfólkini.

Harumframt siga nøkur av embætisfólkunum, at fleiri tíðindafólk hava til vana at venda sær til teirra bert fyri at fáa eitt prát.

»Summi ringja og spyrja, um okkurt nýtt er at frætta. Stundum fáa vit okkum so eisini eitt hugnaprát«, siga tvey embætisfólk.

Viðmerking:

Her sæst, at embætisfólk og tíðindafólk hava ikki júst somu áskoðan á, hvørji ørindini hjá tíðindafólkunum eru. Tað, sum tíðindafólk fata sum faktuellar upplýsingar ella viðmerkingar, kunnu embætisfólk fata sum leiting eftir negativum viðurskiftum í umsitingini.

Hetta bendir á, at embætisfólk ikki eru nóg tilvitandi um arbeiðið og leiklutin hjá tíðindafólkum.

Upplivingin at fáa og lata upplýsingar

Sera ymiskt er, hvussu tíðindafólk uppliva at fáa upplýsingar frá fólki í landsumsitingini. Sum heild hava øll tíðindafólkini bæði góðar og ringar royndir av at venda sær til embætisfólk.

»Summi embætisfólk eru opin, meðan onnur eru meira afturlatin og ikki ganga serliga nógv upp í upplýsingarskylduna, tey av røttum hava eftir fyrisitingarlógini. Tað tykist, sum áhugin at hjálpa fjølmiðlunum ikki er til staðar hjá teimum. Men støðan er sum heild batnandi, tí landsumsitingin hevur fingið ein meira liberalan hugburð mótvegis pressuni. Og tað eru serliga tey nýggju fólkini í umsitingini, ið hava góð viðurskifti við fjølmiðlarnar«, sigur ein tíðindamaður.

Onnur tíðindafólk lýsa støðuna øvugt:

»Tað gongst sera illa at fáa upplýsingar úti í Tinganesi, og viðurskiptini millum umsitingina og okkum eru sum heild sera trupul«, siga umrøddu tíðindafólk.

Eitt tíðindafólk vísir á ein praktiskan trupulleika í samskiptinum við embætisfólkini.

»Tað er fullkomiliga vónleyst at leggja boð hjá embætisfólki, tí tey ringja ógvuliga sjáldan aftur, og tað er tíðarspilla at seta seg at bíða eftir teimum«, sigur tíðindafólkið.

Øll embætisfólkini vísa hesum aftur.

»Fáa vit boð frá tíðindafólkum, venda vit sum oftast aftur til teirra. Ein meginregla hjá okkum er eisini, at vita vit ikki at svara beinanvegin, so kanna vit málið og venda aftur seinni«, staðfesta embætisfólkini.

Upplivingin, sum embætisfólkini annars hava av at lata upplýsingar til fjølmiðlafólk, er eisini ymisk frá embætisfólki til embætisfólk. Summi hava bert góðar royndir av fjølmiðlafólkum, meðan onnur hava minni góðar royndir.

»Vit royna at røkja okkara upplýsingarskyldu, og her taka vit í roynd og veru fjølmiðlarnar fram um, tá tað snýr seg um at veita fólki upplýsingar«, sigur ein embætismaður, ið soleiðis vísir aftur, at embætisverkið er afturlatið mótvegis fjølmiðlunum.

»Summi eru løtt at hava við at gera, meðan onnur eru verri at tosa við. Hesi seinnu eru vanliga illa fyrireikað, ella tey hava hug at blása málini upp«, sigur eitt annað embætisfólk.

Spurningar og svar

Ítøkiligu atfinningarnar mótvegis umsitingini eru nógvar, og tær snúgva seg m.a. um, at embætisfólk tora ov illa at svara fyrispurningum frá fjølmiðlunum.

Júst hetta eru fleiri av tíðindafólkunum sera ónøgd við.

»Tað typiska er, at embætisfólk vísa til landsstýrismenninar, hóast vit spyrja eftir faktuelum viðurskiptum. Tey tora ikki at svara, og tað hevur við sær, at landsstýrismenn gerast okkurt slag av duravørðum í umsitingini, og tað kann ikki vera meiningin. Harafturat kemur, at fólk í umsitingini ofta eru fakliga ófunderað, og fleiri kenna als ikki upplýsingarskylduna«, siga tveir tíðindamenn.

Ein annar tíðindamaður sigur, at bíðitíðin gerst long, tá landsstýrismaðurin fyrst skal spyrjast eftir, um upplýsingar kunnu latast út úr húsinum.

»Tá so er, noyðast vit at bíða eftir einum svari frá landsstýrismanninum. Er talan um eitt mál, har landsstýrismaðurin ikki sær sær møguleika fyri persónligum, politiskum vinningi, fáa vit valla upplýsingarnar frá honum heldur«, sigur tíðindamaðurin.

Eitt tíðindafólk sigur seg at kalla bert fara eftir viðmerkingum frá politikarum. Hetta tíðindafólkið vendir sær ikki til embætisfólk longur.

»Orsøkin er, at føroysk embætisfólk traditionelt ikki tora at úttala seg, tá fjølmiðlarnir ringja«, sigur tíðindafólkið.

Embætisfólkini eru ymisk á máli um júst hendan spurningin. Nøkur teirra siga seg ongar trupulleikar hava við at úttala seg til fjølmiðlarnar. Onnur viðganga, at trupulleikar eru.

»Eg kenni meg ótryggan mótvegis teimum flestu tíðindafólkunum. Orsøkin er, at eg veit ikki, hvat míni úttalilsi verða brúkt til. Harumframt veit eg ikki rættiliga, hvat eg havi loyvi at úttala meg um og ikki«, sigur ein embætismaður.

Onnur embætisfólk siga seg tora at úttala seg til fjølmiðlarnar, tá tað snýr seg um at tulka ymsar reglur, sum tey umsita.

»Hinvegin kann tað stundum vera trupult at taka dagar ímillum, nær tú tulkar eitt mál, og nær tú sigur tína meining um eitt mál. Tað er helst orsøkin til, at vit onkuntíð eru bangin fyri at úttala okkum«, siga hesi embætisfólkini.

»Fleiri tíðindafólk vilja hava mína meining um ymiskt. Í slíkum førum nokti eg at svara og vísi til politikararnar«, sigur ein annar embætismaður.

Ein embætismaður vísir á, at vánalig endurgeving í fjølmiðlunum er ein orsök til, at hann aftrar seg við at úttala seg til tíðindafólk.

»Tað er forargiligt ikki at verða rætt endurgivin, og tað kemur meira enn so fyri. Eg kenni meg sum heild tryggari, tá eg úttali meg til tíðindafólk, sum hava útbúgving. Tey endurgeva rættari«, sigur hesin embætismaðurin.

Ein embætismaður vísir á, at tað ikki bert eru embætisfólk, ið ikki vita, nær tey skulu úttala seg.

»Tíðindafólkini sjálvi duga heldur ikki altíð at skilja ímillum, nær tey biðja um sakliga upplýsing, og nær tey biðja um politiska viðmerking«, sigur embætismaðurin.

Reglur og mannagongdir

Fleiri av tíðindafólkunum leggja dent á, at ein av høvuðstrupulleikunum í sambandi við at fáa upplýsingar frá embætisfólki, er, at landsumsitingin onga fasta meginreglu hevur fyri, hvat fjølmiðlarnir kunnu fáa upplýsingar um..

»Vanliga arbeiðir umsitingin óproffessionelt móttvegis fjølmiðlunum, tí hon hevur onga fasta mannagongd ella linju, sum sigur: “Soleiðis viðgera vit pressuna!”«, vísir eitt tíðindafólk á.

Tey flestu av embætisfólkunum taka undir við sjónarmiðinum um, at neyðugt er við einari felags mannagongd fyri, hvussu fjølmiðlarnir skulu viðgerast, tá teir venda sær til landsumsitingina.

»Tá tíðindafólk biðja meg um viðmerkingar, so vísi eg altíð til aðalstjóran - serliga um talan er um mál, ið kunnu gerast ótespilig. Hetta geri eg fyri at verja meg sjálfvan«, sigur eitt embætisfólk.

»Sum er, spyrja vit altíð aðalstjóran um loyvi, áðrenn vit úttala okkum til tíðindafólk«, siga tvey embætisfólk, ið eftirlýsa einari skrivligari mannagongd fyri, nær fólk í umsitingini kunnu úttala seg.

Eisini løgmanstjórin ásannar, at brúk er fyri slíkari mannagongd.

»Komandi kunningarpolitikkurin hjá landsumsitingini eigur at verða grundaður á opinleika. Vit skulu leggja dent á regluna um meirinnlit og leggja okkum eftir at røkja upplýsingarskylduna væl«, sigur Marjun Hanusardóttir, løgmanstjóri.

Viðmerking:

Samanumtikið eru bæði tíðindafólk og embætisfólk samd um, at landsumsitingin eigur at fáa eina mannagongd at ganga eftir, tá tíðindafólk venda sær til umsitingina.

Fáa embætisfólkini ikki hesa mannagongdina at halda seg til, verða tey framhaldandi ótrygg, og tíðindafólkini fara áhaldandi at fjálast á hendan partin av arbeiðinum hjá embætisverkinum.

Dagliga kenslan av samskiftinum

Kenslan, sum fleiri av tíðindafólkunum fáa, tá tey hava samband við fólk í umsitingini, er, at tey verða fatað sum mótpartur og fíggindi.

»Lítil ivi er um, at embætisfólk fata okkum sum fíggindar, tá vit venda okkum til teirra. Hetta er undarligt, tí tey hava eina upplýsingarskyldu móttvegis okkum, og tá dugir ikki at fata okkum sum ein mótpart«, sigur ein tíðindamaður.

Eitt annað tíðindafólk sigur, at summi fjølmiðlafólk harafturat hava trupult við yvirhøvur at fáa upplýsingar frá landsumsitingini.

»Har verður munur gjørdur á fólki, tí summi fjølmiðlafólk standa á svartalista. Hetta er sera atfinningarsamt, tí øll eiga at verða viðfarin líka«, sigur tíðindafólkið.

Hinvegin sigur eitt triðja tíðindafólk, at tey embætisfólkini, ið hava royndir innan umsiting, væl skilja støðuna hjá tíðindafólki.

»Hesi embætisfólkini fata meg sum journalist og harvið sum eitt umboð fyri meira enn 40.000 føroyingar. Tey svara mær eisini við hampiligum orðum heldur enn at vísa til lógargreinar«, sigur tíðindafólkið.

Embætisfólkini eru á einum máli um, at tey sum heild ikki fata fjølmiðlarnar sum fíggingdar. Onki embætisfólk kennir til, at ávís tíðindafólk standa á svartalista, men hinvegin er ymiskt, hvussu einstøku tíðindafólkini eru.

»Tíðindafólk skulu fatast sum umboð fyri fjølmiðlarnar«, sigur ein embætismaður, ið lýsir tíðindafólkini soleiðis:

»Tey liva frá degi til dags. T.v.s., at tey eru merkt av, at tey skulu hava eina søgu hvønn einasta dag, og tí eru tey stundum illa fyrireikað. Hetta ger, at tey sleppa ikki serliga djúpt niður í evnið, tey viðgera«, sigur embætismaðurin, ið hevur heilt góð viðurskifti við summi tíðindafólk.

»Stundum lati eg upplýsingar frá mær, sum ikki mugu brúkast í sjálvum tíðindaflutninginum, men sum heldur skulu fatast sum bakgrundskunning. Upplýsingarnar lati eg í trúnaði tíðindafólki, eg havi álit á« sigur sami embætismaður.

Eitt annað embætisfólk sigur seg hugsa um, at tíðindafólk umboða Føroya fólk, tá tey venda sær til umsitingina.

»Men eg havi eina skyldu at svara spurningum, og so er tað líka mikið, hvør tað er, ið spyr«, sigur embætisfólkið.

»Tíðindafólk fati eg sum ein og hvønn annan, ið ringir, og ikki sum umboð fyri 40.000 fólk«, sigur eitt annað embætisfólk, meðan eitt heilt triðja júst sigur seg fata fjølmiðlarnar sum umboð fyri borgararnar.

»Tíðindafólk eru umboð borgaranna, og vit fata tey ikki sum fíggingdar. Hinvegin tykist tað okkum, at tíðindafólk ofta ringja til okkara til tess at fáa nøkur úttalilsí at hóska til teirra søgu«, siga tvey embætisfólk, ið sipa til, at tíðindafólk í ov lítlan mun geva sær stundir at lurta eftir tí, tey fáa at vita.

»Harnæst kemur, at í málum, har umsitingin hevur verið partur, hava vit upplivað tað soleiðis, at vit í fjølmiðlunum finga ikki altíð somu viðferð og møguleikar at úttala okkum, sum mótparturin fekk. Altso eru objektiviteturin og rímligheitin ikki altíð tað, sum sermerkir fjølmiðlarnar«, siga somu embætisfólk, ið hinvegin eisini hava upplivað, at mál verða sera væl og objektivt viðgjørd í føroysku fjølmiðlunum.

Viðmerking:

Ein orsøk til, at summi tíðindafólk kenna seg sum fíggingar, kann vera, at ávís tíðindafólk og embætisfólk ikki megna at fáa eitt líkinda samskipti í lag.

Tað kann eitt nú vera tí, at eitt embætisfólk hevur noktað at latið einum tíðindafólki upplýsingar frá sær, hóast tíðindafólkið hevði rætt til upplýsingarnar, ella at eitt tíðindafólk hevur endurgivið eitt embætisfólk skeivt. Slíkt skapar misálit hjá báðum pørtum, og fíggingamyndirnar daga fram.

Eisini her hevði ein føst mannagongd í umsitingini bøtt um trupulleikan. Men samstundis hevur tað eisini stóran týðning, at fjølmiðlafólk halda seg til góðar, sakligar fjølmiðlareglur - sum t.d. at endurgeva rætt og í tíðindaflutninginum vera so rímlig sum gjørligt móti øllum pørtum í einum máli.

Hinvegin duga summir persónar rætt og slætt ikki at tala saman, og tað er menniskjansligt. Mannagongdir í fjølmiðlaheiminum og embætisverkinum kunnu neyvan forða fyri slíkum trupulleikum, men um mannagongdirnar áseta og minna á, at tað eru málini og ikki persónarnar, tað snýr seg um, so kann minkast um slíkar menniskjansligar trupulleikar eisini.

Grundgevingar fyri noktandi svarum

Fleiri tíðindafólk siga seg uppliva, at landsumsitingin ikki gevur teimum serliga væl grundað svar, tá umsitingin noktar at lata upplýsingar frá sær.

»Onkuntíð spyrja embætisfólk, hvat eg skal brúka umbiðnu upplýsingarnar til. Tað er fullkomiliga burturvið. Embætisfólk skulu ikki hava nakra meining um, hvat upplýsingarnar skulu brúkast til ella ikki. Tey skulu fylgja lógini og annars geva mær tær upplýsingarnar, eg havi rætt til«, sigur eitt tíðindafólk.

Spurdu embætisfólkini kennast ikki við hendan atburðin. Hinvegin halda embætisfólkini fast um, at tey royna at grundgeva, so væl tey kunnu.

»Fólk fáa fyri tað mesta eina sakliga grundgeving, um vit nokta teimum eitthvørt«, sigur ein embætismaður.

Eitt tíðindafólk nevnir eitt dømi um, hvussu illa tað gekst at fáa innlit í, hvørjir serfrøðingar vóru í bólkinum, sum landsstýrið setti at lesa og greina frágreiðingina frá Grønborg-nevndini um bankamálið.

»Eg vendi mær til løgmansstjóran og bað um upplýsingarnar. Løgmansstjórin segði seg ikki duga at síggja, at hesar upplýsingarnar høvdu so stóran almennan áhuga, og tískil fekk eg tær ikki«, sigur tíðindafólkið.

Løgmansstjórin, Marjun Hanusardóttir, sigur orsøkina til, at fjølmiðlarnir ikki fingi upplýst nøvnini, vera, at fleiri av limunum í bólkinum vóru ímóti, at teirra nøvn vórðu almannakunngjörd.

»Harnæst kemur, at alt arbeiðið í bankakanningarmálinum fór fram í trúnaði, og avtalan var, at bert politikararnir skuldu úttala seg um málið«, sigur Majrun Hanusardóttir.

Nevnda tíðindafólk fekk kortini nøkur av nøvnunum umvegis. Nøkur teirra høvdu longu staðið í onkrum donskum blaði.

Eitt sjónvarpsfólk nevnir eitt dømi um, hvussu trupult tað var at fáa myndir av sama arbeiðsbólki.

»Eg setti meg í samband við Løgmansskrivstovuna og legði eini boð, har eg bað um loyvi at taka myndir av serfrøðingunum. Tá onki frættist av Løgmansskrivstovuni, fóru myndamaðurin og eg út á Tinganes at taka myndirnar. Komnir út, fingi vit at vita, at ongar myndir skuldu takast, men vit fingi onga sakliga grundgeving«, sigur sjónvarpsmaðurin.

Hann fekk at enda kortini loyvi at taka myndir, men tað hendi eftir harðan orðadrátt millum sjónvarpsmannin og løgmansstjóran.

»Dømið vísir, at landsumsitingin hevur tørv á reglum fyri, hvat fjølmiðlarnir hava atgongd til og ikki. Í hesum førinum skuldu vit brúka tveir tímar til tess at fáa nakrar myndir, og tveir tímar er nógv í okkara verð«, sigur sjónvarpsmaðurin.

Marjun Hanusardóttir, løgmansstjóri, sigur, at sjónvarpsmaðurin fekk loyvi at taka myndir, eftir at hon hevði heitt á limirnar í arbeiðsbólkinum um at góðtaka tað.

»Myndirnar í SvF vóru heilt óskaðiligar, og nú aftaná síggi eg, at almenningurin hevði rætt at síggja, hvør tað var, ið arbeiðdi við málinum. Fólk, sum arbeiða við einum máli av almennum áhuga, mugu tola dagsins ljós«, staðfestir Marjun Hanusardóttir, sum minnir á, at umsitingin um hetta mundið arbeiðdi undir einum ovurhonds stórum trýsti.

Aðrar grundgevingar

Fleiri av tíðindafólkunum nevna, at stundum koma embætisfólk við grundgevingum, ið eru so burturvið, at tær í longdini eru ótolandi at hoyra.

»Eitt sera vanligt og sera troyttandi svar er: “Hon er ikki at hitta!”. Har kundi umsitingin í staðin sagt okkum, nær viðkomandi persónur aftur er at hitta«, sigur ein tíðindamaður.

Hann vísir samstundis á, at tá t.d. skrivarin hjá einum landsstýrismanni er burtur, ber als ikki til at fáa orð á landsstýrismannin.

»Tá standa vit á berum, tí ongin annar enn skrivarin dugir at hjálpa okkum«, sigur tíðindamaðurin.

»Ein nógv brúkt grundgeving, tá eg vendi mær til umsitingina, er: “Vit hava ikki orku at avgreiða tín fyrispurning!”. Slíkar grundgevingar kann eg sum journalistur als ikki brúka til nakað«, sigur ein triði tíðindamaður.

Onki av embætisfólkunum hava beinleiðis viðmerkingar til trupulleikan, sum er umrøddur omanfyri. Tey vísa bert á, at tey royna at grundgeva sakliga, tá tey mugu vísa spurningum frá fjølmiðlunum frá sær.

Ein tíðindamaður leggur afturat, at hann ferð eftir ferð upplivir, at ein ávísur umsitingarleiðari er sera sjáldan at hitta.

»Tá tað so umsíðir eydnast okkum at hitta viðkomandi, velur hann at svara okkum aftur við eittstavilsis orðum. Hetta er ótolandi«, sigur tíðindamaðurin, sum vísir á, at hesin sami umsitingarleiðari var meira opin fyri tíðindafólki, áðrenn hann fór í starv í landsumsitingini.

Umsitingarleiðarin ásannar, at hann stundum hevur nógv um at vera, og at hann tí kann vera trupul at hitta. Men hann sigur, at hann svarar øllum e-posti, sum hann fær, og at hann í næstum fer at fáa sær eina GSM-fartelefon, sum ikki kann avlurtast.

»Tá skuldi so í øllum førum ikki verið trupult at fingið fatur á mær,« sigur umsitingarleiðarin, ið leggur afturat, at í hesum tíðum, har elektroniska samskiftið er betri enn nakrantíð, eigur slíkt ikki at vera ein trupulleiki.

Sami umsitingarleiðari sigur, at hansara meginregla er, at umsitingin eigur at vera so opin sum gjørligt móttvegis fjølmiðlunum. Hann sigur seg royna at røkja sína upplýsingarskyldu, men ásannar kortini, at hann er meira varin móttvegis fjølmiðlunum nú, enn tá hann starvaðist uttan fyri landsumsitingina.

»Eg haldi, at fjølmiðlafólk viðgera meg øðrvisi, eftir at eg fór í starv í landsumsitingini. Fyrr bar til hjá mær saman við tíðindafólkum at lýsa málið, tey spurdu um. Men nú tykist tað sum, at tey koma út í landsumsitingina við frammanundan gjørdum meiningum og hava ikki hug at lýsa málið til fulnar. Tað kemur mær fyri, at tíðindafólk halda, at myndugleikarnir eiga at fáa eitt nefs í hvørjari søgu. Tað er ein orsök til, at eg ikki kann vera so opin longur«, staðfestir umsitingarleiðarin.

Hann leggur afturat, at ein onnur orsök til, at hann noyðist at vera serliga varin, er, at hann situr nær landsstýrismanninum.

»Eg má vera varin, so eg ikki fari at reka politikk ella verði fataður soleiðis«, sigur umsitingarleiðarin.

Munurin á føroyskari og danskari umsiting

Stórur munur er á at venda sær til føroysku landsumsitingina og at venda sær til danskar ráðharrastovur.

Hetta eru øll tey spurdu tíðindafólkini samd um.

»Í Danmark hevur embætisverkið eina linju fyri, hvussu embætisfólk skulu fara við fjølmiðlunum, og tað lættir nógv um hjá okkum, sum starvast á fjølmiðlunum«, sigur eitt tíðindafólk.

»Í donskum ráðharrastovum fært tú sum heild altíð at vita, hvønn tú skalt tosa við, og nær viðkomandi persónur er at hitta. Fært tú ikki umbiðnu upplýsingarnar, fært tú í staðin at vita, hví hetta ikki ber til - tey vísa aloftast til onkra lóg ella reglu. Tað tykist sum, Danmark hevur eina betur skipaða umsiting enn Føroyar, og embætisfólkini vita hvørjum beini, tey skulu standa á, tá fjølmiðlarnir ringja«, sigur ein tíðindamaður.

Eitt av tíðindafólkunum, sum hevur arbeiðsroyndir úr Danmark, tekur undir við hesum sjónarmiðinum.

»Í donskum ráðharrastovum fært tú altíð samband við eitt skikkað embætisfólk, sum er inni í málinum. Og tú fært altíð eitt væl grundað svar«, sigur tíðindafólkið.

Eitt annað tíðindafólk við arbeiðsroyndum úr Danmark sigur, at ein annar munur millum Føroyar og Danmark á hesum økinum er, at í Føroyum sleppa fjølmiðlarnir rættiliga skjótt og lætt fram at landsstýrismonnum.

»Í Danmark upplivir tú ofta at skula tosa við ein skrivstovustjóra í staðin«, vísir tíðindamaðurin á.

Ósemja er kortini um júst hetta sjónarmiðið.

»Í nógvum førum er lættari at hitta ein danskan ráðharra á máli enn at fáa orðið á ein føroyskan landsstýrismann«, sigur eitt tíðindafólk.

Embætisfólkini hava onga viðmerking til munin millum føroyska og danska umsiting.

Viðmerking:

Fleiri orsøkir kunnu vera til, at tíðindafólkini lata betur at donsku enn føroysku umsitingini.

Danska embætisverkið hevur fleiri fólk at dúva uppá og sostatt størri orku at arbeiða við fjølmiðlunum. Harafturat hava donsku embætisfólkini eina aldargamla umsitingarlíga siðvenju at halda seg til. Eisini hava fleiri ráðharrastovur skrivligar reglur at ganga eftir, eins og ávísir persónar hava ábyrgdina av kunningarvirkseminum. Tí eru donsku embætisfólkini helst tryggari enn tey føroysku í sínum samskipti við fjølmiðlar o.o.

Málbrúkið í tíðindaskrivum frá landsumsitingini

Ein týðningarmikil partur av kunningini, sum fer frá umsitingini og út til fjølmiðlarnar, eru tíðindaskriv.

Í stuttum halda spurdu tíðindafólkini, at málsliga góðskan í skrivligu kunningini er ymisk, men sum heild er hon vánalig, halda tey.

»Málbrúkið er onki serliga gott. Tíðindaskrivini eru ofta long og illa orðað - eitt nú skrivini frá fiskivinnusamráðingum. Har kundi Fiskimálastýrið møguliga lagað skrivini til fjølmiðlabruk og eitt nú sett ein vinkul á tey, áðrenn tey komu út til okkara«, sigur ein blaðmaður, ið sipar til, at umsitingin í yvirskriftunum kundi sagt høvuðstíðindini frá samráðingunum.

Eitt loftmiðlafólk tekur undir við, at málið í tíðindaskrivum er vánaligt.

»Kortini eru ikki nógvur stavivillur, men teksturin er ofta langur og lítið lesaravinarligur«, sigur loftmiðlafólkið, sum eisini vísir á, at málið í lógartekstum er ov vánaligt.

Ein loftmiðlamaður heldur, at málbrúkið er sera vánaligt.

»Málið er út av lagi vánaligt. Tað tykist sum, embætisfólk ikki duga føroyska málið nóg væl, og tey duga upp aftur minni at byggja upp ein setning ella tekst«, sigur loftmiðlamaðurin.

»Skrivliga málbrúkið er ymiskt. Sumt er óhjálpið, men nógv veldst um, hvør hevur skrivað. Vánaligt málbrúk og beinleiðis stavivillur hava við sær, at vit, ið lesa, fara at seta spurnartekin við fakligu góðskuna í tí skrivaða«, siga tvey loftmiðlafólk, sum annars halda, at tíðindaskrivini frá landsumsitingini áttu at verið skipað øðrvísi og betur.

»Skrivini eiga at bítast sundur, soleiðis at greiður munur verður gjørdur á faktuelum upplýsingum og politiskum viðmerkingum frá politikarum«, halda loftmiðlafólkini.

Embætisfólkini ásanna, at tað er ymiskt, hvussu tey eru fyri málsliga. Tey vísa kortini á, at tey royna at vanda sær um málið.

Eitt embætisfólk leggur stóran dent á, at málið er nágreiniligt, og at teknini eru sett rætt.

»Vit royna at brúka lætt mál, men ofta verður tað merkt av, at vit eru lögfrøðingar. Skrivarin, sum dugir væl føroyskt mál, hyggur at øllum tíðindaskrivunum, áðrenn tey vera send út, og tað er ein trygd. Kortini er ongin ivi um, at vit duga illa at seta vinklar á og seta tíðindaskrivini saman, so tey veruliga fáa eitt tíðindavirði«, siga tvey embætisfólk.

Viðmerking:

Nevndu trupulleikar við málinum og bygnaðinum í tíðindaskrivunum eru lættir at loysa, um embætisfólk bert fáa stundir og loyvi at luttaka í skeiðum um føroyskt mál og tíðindaflutning.

Ein kunningardeild ella -persónur kann harafturat ráðgeva embætisfólkunum, so tíðindini fara rætt út, bæði tá tað snýr seg um mál, bygnað og tíðindavirði.

Kapittul 9

Sambandið millum Føroya Landsstýri og føroysku fjølmiðlarnar

Tey fólkin, sum manna landsstýrið, eru millum tey, ið fjølmiðlafólkini spyrja mest eftir. Hesi sita við politisku ábyrgdini og skulu dagliga svara fyri sínum avgerðum í fjølmiðlunum.

Fjølmiðlarnir og landsstýrismenninir

Leiðslurnar á teimum báðum loftmiðlunum - Útvarpi Føroya og Sjónvarpi Føroya - eru samdar um, at ein landsstýrismaður hevur skyldu til altíð at geva fjølmiðlafólkum eitt grundað svar, tá tey seta landsstýrismonnum spurningar. Tíðindafólkini eru umboð hjá borgarunum, og teir kunnu altíð - umvegis fjølmiðlarnar - krevja landsstýrismenninir eftir svari, tí landsstýrið umsitur virðini hjá borgarunum.

»Einasta grundgevingin, pressan kann góðtaka fyri ikki at fáa eitt úttalils frá einum landsstýrismanni, er, at hann ikki hevur stundir í lötuni, tí hann er upptikin av øðrum arbeiði. Men pressan má altíð fáa eitt fólkaligt og grundað svar, tá hon vendir sær til landsstýrismenn eftir úttalilsum«, siga Tróndur Djurhuus, sjónvarpsstjóri, og Ivan Niclasen, fyrrverandi programmleiðari og núverandi mentunarstjóri.

»Landsstýrismaðurin hevur rætt til at svara, at hann ikki vil ella kann gera viðmerkingar til eitt mál. Hinvegin eiga landsstýrismenn ikki at krógva seg í dagar fyri fjølmiðlunum«, sigur Jógvan Jespersen, útvarpsstjóri.

Loftmiðlaleiðslurnar taka sostatt undir við teirri í fjølmiðlahøpi vanligu fatanini, at landsstýrismenn og ráðharrar til eina og hvørja tíð hava skyldu til at koma við eini grundaðari viðmerking - eisini tá teir onga viðmerking hava. T.v.s. at landsstýrismaðurin í fjølmiðlunum eigur at greiða frá, hví hann onga viðmerking hevur.

Í samrøðum við núverandi landstýrismenn og landsstýrismenn í undanfarna valskeiði kemur fram, at landsstýrismenninir eru av somu áskoðan sum leiðslurnar í Sjónvarpi Føroya og Útvarpi Føroya.

»Meginreglan er, at landsstýrismaðurin altíð skal vera til reiðar at svara spurningum, ið viðvíkja økjum, hann umsitur. Men sjálvandi kunnu tað vera støður, har landsstýrismaðurin ikki kann koma við einum nøktandi svari, og tá skal hann kunna grundgeva fyri tí«, eru allir landsstýrismenninir samdir um.

»Eg royni altíð at svara fjølmiðlafólkunum aftur so skjótt sum gjørligt, so málið stendur rætt beinanvegin«, sigur ein landsstýrismaður.

Aðrir landsstýrismenn vísa í hesum sambandi á, at ein landsstýrismaður kann ikki vera líka væl inni í øllum málum, og tí eigur hann at kunna biðja fjølmiðlarnar um eina stutta fyrireikingartíð, áðrenn hann svarar.

Samrøðurnar við tíðindafólkini vísa, at tey eru at kalla hampiliga væl nøgd, tá tað snýr seg um at fáa viðmerkingar frá landsstýrismonnunum, tá tey hava fingið samband við viðkomandi landsstýrismann.

»Landsstýrismenninir eru sum heild lættir at koma í samband við, og teir eru vanliga hjálpsamir«, sigur ein royndur tíðindamaður, sum hevur nøkur beinleiðis telefonnummur hjá landsstýrismonnunum.

☾ Hinvegin halda onnur tíðindafólk, at sambandið við landsstýrismenninar er alt ov tilvildarligt.

»Nógv veldst um, hvussu lagið á landsstýrismanninum er, ella hvør skrivarin er«, sigur tíðindafólkið.

Hetta seinna úttalilið vilja landsstýrismenninir ikki kennast við.

»Eg vil ikki siga, at mítt samband við fjølmiðlafólkini er tilvildarligt. Eg eri altíð til reiðar at svara og ringi eisini aftur til tíðindafólkini, eins og eg eisini geri vart við okkurt, sum eg haldi, tey hava gjørt skeivt ella misskilt«, sigur ein landsstýrismaður.

☾ Hóast tey mótstriðandi úttalilsini frammanfyri frá tíðindafólkunum kundu bent á, at tað er ymiskt, sum landsstýrismenn fara við teimum ymsu tíðindafólkunum, so vilja teir spurdu landsstýrismenninir ikki viðganga, at teir viðgera tíðindafólk ymiskt.

Allir siga, at teir ikki hava skúgvað nøkur tíðindafólk til viks við vilja.

Kortini vísa fleiri landsstýrismenn á, at tað, tá av tornar, eru álitisviðurskiftini ímillum landsstýrismannin og tíðindafólkini, ið gera av, hvussu nógv hesi hava við hvønn annan at gera í gerandisdegnum.

»Opinleikin hjá tíðindafólkunum inn til landsstýrismannin veldst nógv um, hvussu stórt álit landsstýrismaðurin hevur á viðkomandi tíðindafólki. Verði eg ikki rætt endurgivin ferð eftir ferð, so fer álitid á tíðindafólkið, og tað ávirkar sjálvandi sambandið okkara millum í tí dagliga«, sigur ein landsstýrismaður.

»Summi duga betur at endurgeva og lýsa eitt mál enn onnur, og teimum havi eg álit á. Hini, sum í heilum endurgeva meg skeivt, havi eg minni hug at tosa við«, staðfestir ein annar landsstýrismaður.

Allir landsstýrismenninir siga, at teir hava greiðar avtalur við skrivararnar um at taka ímóti boðum frá tíðindafólki, so tað ber til at ringja aftur til viðkomandi tíðindafólk, um landsstýrismaðurin ikki hevur stundir at tosa, júst tá tíðindafólkið ringir.

Viðmerking:

Ongin ivi er um, at í somu løtu, ein tekur við starvinum sum landsstýrismaður, er viðkomandi ein almennur persónur, ið arbeiðir vegna borgararnar í landinum. Harvið hevur landsstýrismaðurin í útgangsstøðinum eisini skyldu til altíð at úttala seg til fjølmiðlarnar um mál, ið viðkomandi landsstýrismaður umsitur.

☾ *Hinvegin eigur ein landsstýrismaður at kunna nokta at gera viðmerkingar, um rímligar orsøkir eru fyri tí. Í einum slíkum føri eigur landsstýrismaðurin kortini at grundgeva fyri noktanini - eisini beinleiðis í fjølmiðlunum, um fjølmiðlarnir ynskja tað.*

Landsstýrismenn eiga undir ongum umstøðum at renna undan fjølmiðlunum, og fjølmiðlarnir eiga at geva landsstýrismonnum eina rímliga viðferð - m.a. við altíð at endurgeva teir rætt.

Landsstýrið og fjølmiðlarnir eiga at umhugsa at fáa í lag vegleiðandi reglur fyri sambandinum millum fjølmiðlar og landsstýrismenn. Hesar reglur skulu m.a. tryggja, at landsstýrismenn úttala seg, og at teir viðgera fjølmiðlarnar og einstøku fjølmiðlafólkini eins.

Einstøku tíðindafólkini og landsstýrismenninir

☾ Ein loftmiðlamaður vísir á ein grundleggjandi trupulleika í sambandinum við landsstýrismenninar.

»Veruleikin er helst, at landsins politikkarar ikki hava vant seg við, at vit eru fræls tíðindafólk og ikki partapolitisk tíðindafólk, sigur loftmiðlamaðurin.

Hesi orðini fáa undirtøku hjá leiðslunum á teimum báðum stóru bløðunum - Dimmalætting og Sosialinum. Blaðleiðslurnar halda, at landsstýrismenn í alt ov stóran mun hava hug at stýra innihaldinum í bløðunum.

»Landsstýrismenn svara ofta við politiskum vinningi fyri eyga og fata fólk á bløðunum sum síni egnu talurør. Tað tykist ikki sum, teir skilja, at pressan sjálv velur og vrakar í tíðindaflutninginum«, siga Beate L. Samuelsen, ábyrgdarblaðstjóri á Dimmalætting, og ábyrgdarblaðstjórin á Sosialinum, Jan

Müller, sum kortini vísa á, at tað ber ikki til at seta allar landsstýrismenn í sama bás.

Allir landsstýrismenninir vísa aftur, at teir royna at stýra bløðunum, men vísa hinvegin á, at teir sjálvandi leggja tey ymsu málini fram eftir teirra egna politiska hugsunarhátti í hvørjum einstøkum føri.

»Eg havi ongan verðsins kjans at stýra bløðunum, og tí noyðist eg at leggja alla orku í at fáa míni sjónarmið fram á mín egna hátt«, sigur ein landsstýrismaður.

Fleiri landsstýrismenn halda kortini, at fyri fjølmiðlafólkunum kann hetta tykjast sum, at landsstýrismenn hava hug at stýra fjølmiðlunum.

Ein landsstýrismaður vísir á, at summi tíðindafólk altíð hava lyndi til at leggja orðini í munnin á landsstýrismonnunum, tí tey hava sína egnu mynd av málinum, áðrenn tey fara í gongd við samrøðuna.

»Tað kemur mær fyri, at tann myndin skal halda, tí sjálvt um eg royni at greiða frá, at málið í veruleikanum sær eitt sindur øðrvísi út, so kemur tað ikki við í søguna. Tíðindafólkið roynir nevniliga áhaldandi at fáa eina ávísa orðing frá landsstýrismanninum, sum síðani verður sett inn í myndina, ið viðkomandi tíðindafólk hevur av málinum. Slík framferð er andstyggilig«, sigur landsstýrismaðurin.

Samrøðurnar vísa eisini, at meginparturin av landsstýrismonnunum siga seg hava lagt til merkis, at summi tíðindafólk altíð eru eftir tí negativa, meðan onnur duga betur eisini at taka støði í tí positiva og duga at lýsa málini á einum breiðum grundarlagi.

»Eg havi bitið merki í, at í summum førum sleppur bert annar parturin í einum máli framat í einum fjølmiðli ein dag, og hin parturin sleppur ikki at siga sína hugsan fyrr enn dagin eftir. Tá er lesara- lurtara- ella hyggjaraskarðin møguliga ikki heilt tann sami, og tað kann geva eina skeiva mynd av einum máli. Tey beinleiðis mótspælini eiga at koma í somu sending ella grein«, staðfestir ein landsstýrismaður.

Flestu landsstýrismenninir kunnu í samrøðunum eisini býta fjølmiðlafólkini upp í politisk tíðindafólk og meira óheft tíðindafólk. Summir landsstýrismenn halda hetta vera óheppið fyri trúvirðið hjá tíðindafólkunum og fjølmiðlunum, meðan aðrir halda, at tíðindafólk eins og øll onnur hava rætt at fara upp í politikk.

»Tíðindafólk mugu kunna vera við í politikki, men slík tíðindafólk skulu vera serliga varin og professionell í sínum arbeiði, so teirra politisku hugsjónir og

sjónarmið ekki koma til sjóndar í tíðindaflutninginum. Tað má vera eitt krav«, sigur ein landsstýrismaður.

»Teir almennu fjølmiðlarnir eiga í øllum førum at seta stór krøv til, at tíðindafólk, sum eru tengd at politiskum flokkum ikki lata teirra politisku hugsjónir koma til sjóndar í tíðindaflutninginum«, sigur ein annar landsstýrismaður.

»Eg havi fatan av, at summi tíðindafólk eru politiskt heft at ávísum flokkum, og tey geva summum málum eina ósakliga viðgerð í fjølmiðlunum«, sigur ein triði landsstýrismaður.

Teir flestu landsstýrimenninir eru, tá samanumkemur, av teirri áskoðan, at best er, um tíðindafólk - í eini roynd at vera so óheft sum gjørligt - halda sín politiska lit inni við seg sjálvan.

Viðmerking:

Tað er púra greitt, at tað er sera óheppið, um politisk heft tíðindafólk taka politisk atlit fram um journalistisku atlitini í tíðindaflutninginum. Tí eiga fjølmiðlaleiðslurnar at taka hendan spurningin í størsta álvara og seta í verk reglur á hesum økinum.

Hendan spurningin venda vit aftur til seinni í hesum kapitlinum.

Landsstýrismenn eiga ikki at royna at stýra fjølmiðlunum á nakran hátt, men hinvegin er tað náttúrligt, at politikarar royna at ávirka fjølmiðlafólk, so teir fáa so nógv av sínum sjónarmiðum sum gjørligt fram í tíðindaflutninginum.

Tað er uppgávan hjá tíðindafólkum at syrgja fyri, at tey ikki lata seg ávirka, og at javnvágin í tíðindunum ikki fer út av lagi, tí politikarin hevur fingið takið á teimum.

Politikarar eiga harumframt at gera sær greitt, at tað eru tíðindafólkini, ið stýra tíðindaflutninginum, og tí kunnu teir ikki loyva sær at gerast firtir, um teir ikki fáa alt sítt við. Hinvegin kunnu politikarar tala at og krevja rættingar, um tíðindafólk beinleiðis bera rong tíðindi ella endurgeva teir skeivt.

Tíðindafólk eiga ikki at leggja orð í munnin á landsstýrismonnum ella øðrum keldum, tí tey frammanundan hava gjørt sær eina mynd av einum máli. Tíðindafólk eiga at hava eygu og oyru opin, og tey mugu altíð vera til reiðar at broyta eina journalistiska søgu, um tað vísir seg, at veruleikin er ein annar, enn tey hildu, tá tey fóru í holt við søguna.

Fjølmiðlaleiðslurnar hava ábyrgdina av at tryggja tíðindafólkum so góðar arbeiðsumstøður, at pláss er fyri at broyta eina søgu ella at lata evnið liggja, um tað er neyðugt.

Fjølmiðlarnir og undanfarni løgmaður

Í roynd og veru eigur tað ikki at vera truplari at fáa samband við og viðmerkingar frá lögmanni enn frá landsstýrismonnunum. Kortini hevur tað víst seg, at í undanfarna valskeiði var truplari hjá tíðindafólkum at samskifta við Edmund Joensen, løgmann, enn við landsstýrismenninar.

Hetta kom m.a. til sjóndar í desember 1997, tá fyra teir størstu fjølmiðlarnir í Føroyum alment vístu sína ónøgd við løgmann í einum mótmælisskrivi. Í skrivinum heittu teir á Edmund Joensen um at skipa so fyri, at tað gjørdist lættari at koma á tal við løgmann.

Í samrøðunum við tíðindafólkini kemur eisini fram, at øll tíðindafólkini fataðu sambandið við Edmund Joensen, løgmann, sum eina stóra forðing fyri tíðindaflutninginum, ið hevði við lögmansembætið at gera. Blaðmannafelagið og leiðslurnar á øllum fjølmiðlunum eru av somu áskoðan.

»Á Sosialinum eru fólk, sum høvdu ógvuliga trupult við at fáa samband við løgmann. Tað hoyrir ongastaðni heima«, sigur ábyrgdarblaðstjórin á Sosialinum, Jan Müller.

»Fyri okkum var trupulleikin, at løgmaður ov ofta ikki vildi úttala seg, og at hann vendi heldur ikki aftur, tá vit lögdu honum eini boð. Vit finga ongar grundgevingar fyri hesi framferð. Harumframt hava vit upplivað, at løgmaður fjaldi seg«, siga trý loftmiðlafólk.

Umrøddu loftmiðlafólk siga seg hava varhugan av, at Edmund Joensen, løgmaður, sá fjølmiðlarnar sum fíggingar, ið hann ikki vildi tosa við.

Tvey onnur tíðindafólk taka undir við loftmiðlafólkunum og siga, at løgmaður alt ov ofta byrgdi seg inni.

»Tá vit so endiliga finga orðið á lögmann, upplýsti hann bert fakta, sum umsitingin eins væl kundi givið okkum frammanundan. Hann svaraði sjáldan politiskt«, siga tíðindafólkini.

Fleiri tíðindafólk vísa eisini á, at í týðningarmiklum málum sendi løgmaður út skrivligar viðmerkingar í staðin fyri at svara munnliga. Hesar skrivligu viðmerkingarnar vóru heldur ikki altíð svar til spurningarnar, tíðindafólkini frammanundan høvdu sent lögmanni umvegis skrivaran.

Edmund Joensen tekur undir við, at hansara samskipti við fjølmiðlarnar var trupult, men hann vísir aftur, at hann rann undan fjølmiðlunum.

»Á skrivstovuni hevði eg fólk at taka telefonina, og heima varð telefonin altíð tikin. Hinvegin hevði eg ikki triggjar til fyra tímar hvønn dag til fjølmiðlarnar. Eg hevði nógvar ymsar uppgávur at røkja í løgmansstarvinum. Tað vóru heldur ikki bara tey føroysku tíðindafólkini, tí nógv útlendsk tíðindafólk ringdu eisini til mín«, sigur Edmund Joensen, fyrrverandi lögmaður.

Hann viðgongur kortini, at hann dugdi ikki nóg væl at grundgeva, tá fjølmiðlarnir settu honum spurningar.

Edmund Joensen leggur dent á, at eftir hansara áskoðan eru nógv føroysk tíðindafólk politiskt heft.

»Bløðini eru politisk. Minni munurin er á bløðunum og loftmiðlunum. Tað tykist mær soleiðis, at tær politisku interessurnar eisini koma fram um objektiva tíðindaflutningin í loftmiðlunum. Veruleikin er, at ein stórir partur av føroysku journalistunum høvdu hug at leggja mær snávingarsteinar.«, sigur Edmund Joensen.

Hann staðfestir, at nógv tíðindafólk á loftmiðlunum gingu politisk ørindi fyri hansara politisku mótstøðumenn, tí fleiri loftmiðlafólk eru ella hava verið meira ella minni tengd at politiskum flokkum.

Viðmerking:

Í Føroyum hava loftamiðlafólk loyvi at vera heft at politiskum flokkum, meðan tey starvast sum tíðindafólk í almennum útvarpi og sjónvarpi. Fleiri loftmiðlafólk hava brúkt hendan móguleikan, og summi teirra eru av álvara farin upp í politikk.

Somuleiðis er tað ein sannroynd, at tey bæði stóru bløðini - Sosialurin og Dimmalætting - hava eitt ávíst tilknýti til ávíkavist Javnaðarflokkin og Sambandsflokkin, hóast bløðini siga seg stremba eftir at flyta so óheft tíðindi sum gjørligt.

Tilknýtið millum bløð og flokkar sæst t.d. aftur í oddagreinunum. Eisini kemur tað fram í tí veruleikanum, at nøkur teirra, ið fáast við tíðindi á bløðunum, hava stillað upp fyri og eru ella hava verið tengd at politiskum flokkum.

Ein avleiðing av politiskt heftum fjølmiðlafólkum kann vera, at tey taka politisk atlit fram um journalistisku atlitini, og tað vil altíð vera sera óheppið. Tí eiga í øllum førum almennu loftmiðlarnir at seta í verk greiðar reglur fyri medarbeiðarar, sum fara upp í politikk ella fáa politisk álitisstørv.

Sjónvarp Føroya og undanfarni løgmaður

Í undanfarna valskeiði vendi Edmund Joensen, fyrrverandi løgmaður, sær í fleiri førum til Sjónvarp Føroya til tess at fáa tíðindi í sjónvarpinum broytt ella rættað. Løgmaður gjørdi skrivliga og munnliga sjónvarpsstjóran varugan við sína ónøgd við tíðindaflutning í sjónvarpinum.

Sjónvarpsleiðslan sær ein ávísan vanda í hesum. Leiðslan sigur, at ein løgmaður eins og øll onnur sjálvandi hevur rætt til at venda sær til sjónvarpið at finnast at tíðindum. Men hinvegin heldur SvF-leiðslan, at løgmaður eigur at vera serliga varin, so hann ikki misnýtir sína støðu sum ein av landsins valdmiklastu persónum.

»Tá løgmaður leggur seg út í tíðindaflutningin, kann tað ávirka soleiðis, at fjølmiðlafólk og møguliga embætisfólk gerast ótrygg«, siga sjónvarpsstjórin, Tróndur Djurhuus, og programmleiðarin, Ivan Niclasen.

● Sjónvarpsstjórin leggur kortini afturat, at hann metir ikki, at fyrrverandi løgmaður misbrúkti sítt embæti, tær ferðirnar hann vendi sær til sjónvarpið.

Edmund Joensen noktar eisini fyri, at hann skal hava misnýtt sítt embæti og vald. Hann heldur fast um, at øll - eisini Føroya løgmaður - mugu hava rætt at venda sær til sjónvarpið og biðja um rættingar.

»Í Føroyum er ongin pressuetisk nevnd, sum eg kundi venda mær til við viðurskiftum sum hesum. Tí varð eg noyddur at venda mær beinleiðis til sjónvarpið at fáa tað rættað, ið eftir mínari hugsan varð skeivt útborið«, sigur Edmund Joensen.

Tíðindafólk í sjónvarpinum eru - saman við Føroya Blaðmannafelag - ósamd við bæði leiðsluna í sjónvarpinum og Edmund Joensen, fyrrverandi løgmann.

● »Løgmaður kann ikki loyva sær at leggja trýst á SvF. Har eiga at vera fastar mannagongdir hjá lögmanni at ganga eftir, tá hann er ónøgdur við tíðindaflutningin. Hann kundi nevniliga fleiri ferðir ikki grundgeva fyri sínum kærum, tí veruleikin var, at hann vildi sleppa at redigera sjálvur«, siga tíðindafólk í sjónvarpinum.

»Talan var um beinleiðis uppílegging í redaktionelt arbeiði, tí hann var Føroya løgmaður, sum uttan fyrilit kravdi rættingar«, er áskoðanin hjá Føroya Blaðmannafelag.

Eitt av sjónvarpsfólkunum upplivdi ósemjuna ímillum SvF og Edmund Joensen, fyrrverandi løgmann, sum persónliga meinsøking.

»Eg kendi tað sum, lögmaður var persónliga eftir mær. Tað kom fleiri ferðir fyri, at lögmaður í ávísum málum ikki vildi úttala seg til mín í sjónvarpinum, meðan hann gjørði viðmerkingar til somu mál í útvarpinum«, sigur eitt sjónvarpsfólk.

Viðmerking:

Greitt er, at um myndugleikin beinleiðis krevur at fáa ávirkan á arbeiðið hjá fjølmiðlafólkunum, so fara tann náttúrliga javnvágin og samstarvið, sum skulu vera millum myndugleikarnar og fjølmiðlarnar út av lagi. Tað sama ger seg galdandi, um fjølmiðlafólkini fara út um góðar fjølmiðlaetiskar reglur.

Úrslitið av slíkari óhepnari javnvág millum fjølmiðlar, embætisfólk og politikarar kann m.a. gerast, at fjølmiðlar og myndugleikar síggja persónar fyri sær, heldur enn tey málini, hesir persónar arbeiða við.

Vert er at leggja til merkis, at sjónvarpsfólkini og blaðmannafelagið fata atburðin hjá fyrrverandi lögmanni móttvegis sjónvarpinum sum eina uppílegging, har lögmaður vildi hava tíðindini skorin eftir sínum egna høvdi. Sjálvur heldur fyrrverandi lögmaður, at hetta snúði seg um at rætta rong tíðindi.

Í førum sum hesum er torført hjá pørtunum at semjast. Tí hevði tað verið eitt hugskot at sett á stovn eitt pressuettiskt ráð, har ósemjur sum hesar verða loystar eftir bestu fakligu, lögfrøðiligu og etisku sannføringum. Ein slík føst mannagongd hevði eitt nú havt við sær, at partarnir sleppa undan at liggja í beinleiðis stríði og møguligum almennum orðadrátti hvør við annan.

Júst í hesum førinum hevði eitt pressuettiskt ráð helst havt við sær, at náttúrliga samskiptið millum sjónvarpið og lögmann hevði kunnað hildið fram hampiliga ótarnað, hóast partarnir vóru ósamdir.

Fjølmiðlarnir og skrivarin hjá undanfarna lögmanni

Tað er ikki bert Edmund Joensen, ið er fyri hvøssum atfinningum frá fjølmiðlunum. Samrøðurnar við tíðindafólk og fjølmiðlaleiðslurnar vísa, at meginparturin av fjølmiðlafólkunum eisini fataðu skrivaran hjá fyrrverandi lögmanni sum eina forðing fyri tíðindaflutningin.

»Skrivarin hjá fyrrverandi lögmanni var ein gyrðing. Vit høvdu varhugan av, at boðini, sum vit lögdu hjá skrivaranum ikki altíð fóru víðari til lögmann. Tað tyktist sum, skrivarin tók avgerð um, hvat var hósandi at spyrja ella ikki. Slíkt er burturvið«, siga fleiri blaðfólk.

Ábyrgdarblaðstjórnarnir á teimum báðum stóru bløðunum - Dimmalætting og Sosialinum - taka undir við sínum starvsfólkum.

»Vit hava varhugan av, at nógv fór ikki víðari til løgmann. Harumframt kann skrivarin hjá løgmanni ikki loyva sær at sita og spyrja, hví tað er neyðugt at seta teir og teir spurningarnar«, siga Beate L. Samuelsen og Jan Müller.

Tíðindafólk í útvarpinum og sjónvarpinum eru samd við blaðfólkini.

»Skrivarin var eitt selektivt filter, tí hann átók sær leiklutin at velja tíðindini út fyri okkum«, siga loftmiðlafólkini.

Skrivarin hjá løgmanni vísir hinvegin aftur skuldsetingunum frá tíðindafólkunum. Hann upplýsir, at hann fekk boð um at virka sum ein slúsa, soleiðis at øll mál og áheitanir á løgmann skuldu á borðið hjá skrivaranum, áðrenn tey vórðu lögð fyri løgmann.

»Tey boðini helt eg meg til. Men eg lá ikki á boðum til løgmann. Tey komu altíð víðari annaðhvørt skrivliga ella munnliga. Var lögmaður ikki at hitta, so var hann veruliga ikki at hitta. Støðan hjá løgmanni ávirkaði sjálvandi meg. Vildi hann ikki órógvast, so órógvaði eg hann ikki. Tað kundi jú eisini vera ein spurningur um taktikk«, sigur skrivarin hjá undanfarna løgmanni.

Skrivarin ásannar kortini, at hann ikki altíð dugdi nóg væl at grundgeva fyri teimum noktandi svarunum og viðgongur, at tað óivað fyri tíðindafólkum kundi tykjast sum, skrivarin stundum legði seg út í arbeiðið hjá tíðindafólkunum.

Skrivarin hjá Edmund Joensen, fyrrverandi løgmanni, heldur hinvegin, at føroysk tíðindafólk mangan hava gjørt sær eina mynd av málinum frammanundan. Tað ber í sær, at heildin ofta dettur burtur, so skeiv mynd kemur burturúr, tá málini verða lýst í fjølmiðlunum.

»Tá eg spurdi tíðindafólkini uppáftur um eitthvørt, so var tað ætlað sum vegleiðing. Men eg skilji, at tað kundi fatast sum, eg legði meg út í arbeiðið hjá tíðindafólkunum og royndi at læra tey«, sigur skrivarin hjá undanfarna løgmanni.

Hann vísir hinvegin á, at tíðindafólkini heldur ikki altíð vildu siga nágreiniliga, hvørji teirra ørindi vóru.

»Tíðindafólkini royndu at goyma tað, tey veruliga vildu løgmanni, fyri síðani at taka eina dulda dagsskrá fram, tá samrøðan var farin í gongd«, sigur skrivarin hjá fyrrverandi løgmanni.

Viðmerking:

Tað er vánaligur atburður, um tíðindafólk taka eina dulda dagsskrá fram, tá tey eru farin í holt við sjálva samrøðuna. Ein duld dagsskrá merkir í hesum føri, at

tíðindafólk í samrøðunum fara at viðgera eitt heilt annað evni, enn avtalað frammanundan, og slíkt er ímóti fjølmiðlaetiskari fatan.

Hinvegin er ikki talan um eina dulda dagsskrá, um t.d. løgmaður bert í høvuðsheitum fær at vita, hvat samrøðan fer at snúgva seg um, og hvussu hon verður bygd upp.

Tey, sum skulu verða við í samrøðunum kunnu ikki krevja at fáa allar smálutir at vita frammanundan.

Ein orsøk er, at endamálið við samrøðuni kann vera at greina evnið út í smálutir, og hesir smálutir koma ikki fram, fyrr enn samrøðupersónurin hevur svarað - tástani kunnu tíðindafólkini koma við teimum uppfylgjandi spurningunum.

Samrøðan kann eisini hava til endamáls at eftirkanna leiklutin hjá t.d. einum politikara í einum ávísum máli. Tá kann verða neyðugt hjá tíðindafólkum at borðreiða við óvæntaðum og ágangandi spurningum til tess at koma so nær sannleikanum, sum gjørligt er. Í slíkum førum ber ikki til hjá tíðindafólkinum at lata samrøðupersóninum allar spurningar frammanundan.

Harumframt kann ein samrøða tykjast lesarum, lurtarum og hyggjarum ov undirforstaðin, um allir smálutir í einum máli eru vendir og snaraðir, áðrenn samrøðan byrjar.

Vanligt er, at tíðindafólkið og samrøðupersónurin í høvuðsheitum avtala, hvat tey skulu tosa um. Síðani kunnu samrøðupersónurin og tíðindafólkið sínámillum avtala, hvørjar treytir annars eru fyri samrøðuni.

Tað er hugsandi, at ósemjan millum fyrrverandi løgmann og skrivara hansara øðrumegin og fjølmiðlarnar hinumegin í sjálvum sær hevur elvt til, at t.d. fyrrverandi løgmaður og skrivarin í ov stóran mun hava fatað samrøður við tíðindafólk sum partar av duldum dagsskráum.

Sama ósemja kann eisini hava verið orsøk til, at tíðindafólk hava valt at bíða við ymsum samrøðuspurningum, til tey sótu yvir av løgmanni, tí tey hildu, at vandi annars var fyri, at løgmaður als ikki vildi hitta tey.

Fjølmiðlarnar og núverandi løgmaður og skrivari hansara

Øll tíðindafólkini eru samd um, at viðurskiftini við skrivstovuna hjá løgmanni sum heild eru nógv batnað, eftir at nýggjur løgmaður hevur tikið við, og nýggjur skrivari er settur í starv.

»Anfinn Kallsberg er ótrúliga beinasamur og ringir altíð aftur, tá eg havi lagt boð til hansara - eisini tá talan er um viðkvom mál. Tú fært altíð eitt greitt svar frá lögmanni«, sigur ein tíðindamaður.

»Løgmaður tekur pressuna í álvara«, sigur eitt annað tíðindafólk.
At kalla øll tíðindafólkini eru eisini nøgd við skrivaran hjá Anfinni Kallsberg, lögmanni.

»Vit hava onki stríð við skrivaran hjá lögmanni. Skrivarin tekur ímóti boðunum, tey fara víðari til løgmans, sum síðani ringir aftur ella í øllum førum aloftast onkursvegna vendir aftur við greiðum boðum«, eru tíðindafólkini samd um.

Meginreglan hjá skrivaranum hjá lögmanni er eisini, at øll boð frá tíðindafólkum o.ø. fara inn á borðið hjá lögmanni í tí líki, tey eru borin fram fyri skrivaran.

»Eg syrgi altíð fyri, at eg skilji tíðindafólkini o.o. rætt. Síðani fara spurningar og boð til løgmans í tí formi, eg havi fingið tey, hóast eg kanska ikki altíð havi heilt somu fatan av einum máli, sum tíðindafólkini hava«, sigur skrivarin hjá lögmanni.

Hann heldur, at tíðindafólk sum heild eru hampilig at samskifta við, men at tað kann vera trupult at fáast við summi teirra.

»Eg havi lagt til merkis, at tey kunnu vera rættiliga ágangandi og ótolin eftir svari. Tey vilja hava eitt svar, áðrenn tað, ið spurt verður um, er komið lögmanni í hendi. Sostatt ynskja tey svar, áðrenn spurningurin er kannaður og viðgjørdur. Øll eru heldur ikki so skjót at upplýsa, hvat tey í veruleikanum vilja lögmanni. Hesi hava hug at biðja við tí veruliga spurninginum til, tey tosa við lögmann«, sigur skrivarin.

Leiðslan í sjónvarpinum, sum hevði serligar trupulleikar við lögmann, staðfestir eisini, at viðurskiftini við lögmann og skrivaran eru munandi bøtt.

»Vit merkja í dag ongar trupulleikar við lögmann og skrivara hansara. Vánaligu viðurskiftini, sum vóru við lögmann og skrivaran, meta vit sum eitt isolerað problem, ið nú er burtur«, sigur Ivan Niclasen, fyrrverandi programleiðari og núverandi mentunarstjóri í Sjónvarpi Føroya.

Eitt tíðindafólk vísir kortini á vandan í at heingja trupulleikarnar, sum vóru við skrivstovuna hjá lögmanni, um hálsin á einum ella tveimum persónum.

»Hóast viðurskiftini eru batnað, og nýggj fólk manna skrivstovuna hjá lögmanni, so ber ikki til at siga, at nú er alt fingið í rætt lag. Landsstýrið og øll umsitingin eigur áhaldandi at menna sambandið við fjølmiðlarnar og kunningarvirksemið sum heild«, sigur tíðindafólkið.

Anfinn Kallsberg, lögmaður, staðfestir, at hann hefur roynt at lagt seg eftir at hava eitt gott samskipti við fjølmiðlarnar. Hann sigur sín hugburð vera, at almenna umsitingin eigur at vera so opin sum gjørligt móttvegis almenninginum og harvið eisini fjølmiðlunum.

»Mín meginregla er, at eg altíð havi skyldu at úttala meg til fjølmiðlafólk. Í summum førum fáir eg kortini ikki tosað frítt um eitt evni, men tá eigir eg at grundgeva fyri, hví so er«, sigur Anfinn Kallsberg.

Hansara áskoðan er, at øll mál, har ein avgerð er fallin, og flest øll onnur eisini eiga at tola dagsins ljós. Men lögmaður vísir hinvegin á, at sjálvandi eru viðkvømd mál, sum mugu haldast aftur - eitt nú um vandi er fyri landsins trygd, um upplýsingar ella onkur óheppin viðmerking fara út til almenningin.

Anfinn Kallsberg sigur, at øll skjøl og allar upplýsingar í málum, sum umsitingin sambært lógini um alment innlit kann lata frá sær, skulu út, um biðið verður um upplýsingarnar. Hann leggur dent á - vísandi til kapitl 6 - at landsstýrismenn undir ongum umstøðum eiga at seinka viðgerðini av umsóknum um alment innlit við politiskum vinningi fyri eygað.

Lögmaður er av teirri áskoðan, at uppgávan hjá tíðindafólkum er at halda seg á miðjuni og geva borgarunum so rættar og breiðar upplýsingar sum gjørligt. Hann heldur, at flestu føroysku fjølmiðlafólk lúka hesar treytirnar og taka sítt arbeiði í størsta álvara.

Kortini eru onkrar atfinningar at hóma hjá lögmanni.

»Tað liggur ein stór ábyrgd á teimum, sum røkja tíðindaflutningin, tí tað hefur stóran týðning, at upplýsingarnar verða rætt settar saman, so veruleikin ikki reingist. Men tað knípir tíverri viðhvørt hjá summum við tí,« sigur Anfinn Kallsberg.

Hann heldur hinvegin, at lögmaður skal vera fyri rættiliga ávarsligum reingingum av sannleikanum, áðrenn hann kann fara og biðja fjølmiðlarnar um rættingar, tí støði má takast í, at fjølmiðlarnir eru frælsir.

Anfinn Kallsberg sigur seg eisini hava upplivað tíðindafólk, sum eru tengd at politiskum flokkum.

»Tað er ongin ivi um, at tíðindafólk við politiskum áhugamálum og tilknýti til ávísar flokkar gerast ov politisk í sínum tíðindaflutningi. Fyri okkum politikarar kann tað kortini vera rættiliga áhugavert at tosa við slík tíðindafólk, tí tey ofta eru væl inni í politikki. Men samanumtikið, man tað vera best, at tíðindafólk ikki eru heft at nøkrum ávísam flokkum«, sigur Anfinn Kallsberg.

Løgmaður hevur eisini lagt til merkis, at tað eru tvey sløg av tíðindafólkum.

»Tað eru tey, sum altíð fara eftir tí negativa, og so eru tað tey, ið eru meira opin í síni viðgerð av teimum ymsu evnunum«, staðfestir Anfinn Kallsberg.

Hóast lögmaður hevur lagt seg eftir at hava eitt gott samskipti og samstarv við fjølmiðlarnar, so hevur onkur ósemjan verið ímillum fjølmiðlafólk og núverandi løgmann.

Stutt eftir, at Anfinn Kallsberg hevði tikið við sum lögmaður, var danski fígghjarmálaráðharrin, Mogens Lykketoft, í Føroyum á eini fyrireikandi vitjan undan samráðingunum millum landsstýrið og dansku stjórnina um skuldina og bankamálið.

Fríggjakvøldið 22. mai 1998 var fundur á Tinganesi millum Anfinn Kallsberg og Mogens Lykketoft. Føroysk og dansk fjølmiðlafólk, sum fylgdu málinum, vóru eisini stødd á Tinganesi hetta kvøldið.

Upptøkufólk og myndafólk vónaðu at fáa eina mynd, tá lögmaður tók ímóti danska fígghjarmálaráðharranum. Men ein embætismaður hjá lögmanni tók ímóti Mogens Lykketoft og stongdi síðani hurðina fyri fjølmiðlafólkunum. Tey sluppu ikki innum og noyddust tískil at standa í steinatúninum á Tinganesi og bíða eftir úrslitinum av fundinum millum Anfinn Kallsberg, løgmann, og Mogens Lykketoft, fígghjarmálaráðharra.

Tá lögmaður hyggur aftur á hesa hending, harmast hann og ásannar, at hann bar seg skeivt at móti fjølmiðlunum.

»Fyri tað fyrsta vóru samráðingarnar sera avgerandi, og tí vildi eg ikki hava tíðindafólk beint uttan fyri hurðina. Tað var eisini seint, og húsið var tomt, og nógvar skrivstovur stóðu opnar. Alt hetta gjørdi, at mær ikki dámdi at lata fjølmiðlafólkini ganga runt í húsinum. Men eg síggi aftaná, at eg átti at víst fjølmiðlafólkunum á eitt høli, har tey kundu bíða og fíngið høvi at hitt okkum eftir fundin«, sigur Anfinn Kallsberg, lögmaður.

Viðmerking:

Tá viðurskipti, sum hava stóran áhuga hjá fjølmiðlunum verða viðgjørð, eigur landsumsitingin at skipa fyri, at fjølmiðlafólkini hava høli at vera í, og at tey hava atgongd til neyðugar hentleikar sum t.d. telefon og fax.

Tað má verða ein meginregla hjá landsstýrinum og umsitingini at virka fyri, at fjølmiðlarnir til eina og hvørja tíð hava góðar umstøður at arbeiða undir, tá teir vitja í umsitingini.

Føroya Landsstýri og landsumsitingin kunnu t.d. á henda hátt vísa, at tey virða fjølmiðlarnar í leiklutinum sum umboð hjá borgarunum.

Kapittul 10

Sjónarmið um sambandið millum landsumsitingina og fjølmiðlarnar í framtíðini

Tey, sum starvast á fjølmiðlunum og í landsumsitingini, hava fleiri uppskot til, hvat landsumsitingin og fjølmiðlarnir kunnu gera til tess at bota um sambandið og samstarvið teirra millum.

Skipaður fjølmiðlapolitikkur

Fyrst og fremst eru øll tíðindafólkini - bæði starvsfólk og leiðslur - fullsamd um, at umsitingin eigur at skipa ein politikk mótvegis fjølmiðlunum.

»Tað hevði verið ein stórur lætti hjá bæði tíðindafólki og embætisfólki, um embætisfólk greitt fáa at vita, hvørjar heimildir tey hava mótvegis fjølmiðlunum. Tey eiga at fáa rúmar ræsur at úttala seg um tey málini, tey arbeiða við«, heldur ein tíðindamaður.

»Kunningarpolitikkurin hjá landsstýrinum má tryggja, at pressan fær tað, sum hon hevur rætt til - rættstundis«, heldur ein annar tíðindamaður.

»Í høvuðsheitum er brúk fyri føstum mannagongdum, sum embætisfólk kunnu fylgja, hvørja ferð eitt fjølmiðlafólk ringir. Mannagongdirnar skulu hava við sær, at vit fáa skjót, greið og grundað svar. Har má altíð vera ein ábyrgdarpersónur at svara spurningum, og fram um alt mugu øll í umsitingini luttaka í kunningini«, siga tveir loftmiðlamenn.

Blaðmannafelagið stuðlar tíðindafólkunum. Felagið vísir á, at brúk er fyri einum kunningarpolitikki, har embætisfólk m.a. fáa greiðar heimildir at tala við fjølmiðlarnar.

»Neyðugt er við einum samlaðum og eins politikki mótvegis pressuni. Hesin gerst serliga neyðugur, tí tey ymsu aðalstýrini nú eru spjadd runt í høvuðsstaðnum. Politikkurin má byggja á opinleika«, heldur Jógvan Jespersen, útvarpsstjóri, sum fær undirtøku frá stjórunum á Dimmalætting og Sosialinum.

»Umsitingin má hava eina kunningarætlan, sum ber í sær, at øll - líka frá telefonavgreiðslufólkunum til starvsfólkini ovast í skipanini - fáa ein øðrvísi hugburð, tá tað snýr seg um fjølmiðlarnar. Fyrst og fremst eiga tíðindafólk ikki at verða fatað sum fíggindar, men heldur sum umboð fyri Føroya fólk«, siga Beate L. Samuelsen og Jan Müller, blaðstjórar á ávíkavist Dimmalætting og Sosialinum.

Tey leggja kortini dent á, at fólk mugu setast í starv til tess at seta kunningarætlanina í verk.

»Verður það ekki gjört, so kemur ongin broyting í sambandið millum fjølmiðlar og umsiting«, siga stjórnir á Sosialinum og Dimmalætting.

Eins og nevnt í kapitli 8, so vísir Marjun Hanusardóttir, lögmannsstjóri, á, at landsumsitingin hevur ein kunningarpolitikk fyri neyðini, og at hesin politikkur eigur at verða grundaður á opinleika.

Hetta er eitt sjónarmið, sum øll embætisfólkini taka undir við. Tey ynskja at fáa reglur og mannagongdir at halda seg til, tá það snýr seg um samskiftið við fjølmiðlarnar.

Sostatt eru fjølmiðlafólk og embætisfólk samd um, at ein skipaður fjølmiðla- og kunningarpolitikkur er eitt alneyðugt stig at taka.

Kunningardeild

Spurningurin um at seta fólk at taka sær av kunningini hjá landsumsitingini elvir til nakað av ósemju bæði millum tíðindafólk og embætisfólk. Tey eru øll samd um, at neyðugt er við einum kunningarpolitikki, men tey eru ósamd um, hvørt það er neyðugt at seta á stovn eina kunningardeild ella ikki.

»Ein kunningardeild kundi kanska beint okkum á rætta leið, tá vit ikki rættiliga vita, hvør í skipanini situr við einum ávísum máli«, vísir ein tíðindamaður á.

»Ein kunningardeild ella -persónur kundi loyst upp fyri ymiskum. Deildin kundi samskipað kunningina, so ein linja kemur í hana, og deildin kundi eisini veitt okkum betri samband við fólk í umsitingini. Møguliga kundi deildin harafturat lagt fólk í umsitingini lag á, hvussu tey skulu umsita reglurnar um alment innlit«, siga trí loftmiðlafólk.

Somu fólk síggja kortini ein vanda í einari kunningardeild ella -persóni í umsitingini.

»Vandin er, at øll kunningin fellur yvir á deildina ella persónin, sum er settur at kunna. Tað má ikki henda«, siga tíðindafólkini, sum halda, at øll í umsitingini eiga at luttaka í kunningini.

Onnur tíðindafólk halda, at ein kunningardeild hevði lætt um bæði hjá landsstýrismonnum, umsiting og fjølmiðlum.

»Ein fjølmiðlaráðgevi ella kunningardeild kann t.d. ráðgeva lögmanni og landsstýrismonnum í fjølmiðlasurningum. Kortini eigur ein ráðgevi ella deild ikki at úttala seg vegna landsstýrispolitikarar«, siga hesi tíðindafólkini.

»Kunningardeildin er helst ongin loysn, tí øll í umsitingini eiga at luttaka í kunningini. Kemur deildin kortini, so skulu umsiting og politikarar ikki brúka hana sum skálkaskjól at krógva seg aftanfyri. Eg vil framvegis hava rætt at venda mær til hitt einstaka embætisfólkið og politikaran«, sigur ein loftmiðlamaður, sum fær undirtøku frá einum blaðmanni.

»Har mugu vera so fá fíltur, sum yvirhøvur gjørligt«, sigur blaðmaðurin, sum kortini heldur, at ein kunningardeild ella -persónur serliga eigur at taka sær av at avgreiða praktiskar spurningar sum t.d. at leggja tíðindafundir til rættis og skriva tíðindaskriv.

Sjónvarpsleiðslan heldur eisini, at ein kunningardeild kundi hjálpt til við ymsum praktiskum og eitt nú fingið fólk í umsitingini at úttala seg til fjølmiðlarnar í størri mun.

»Ein slík deild má kortini ikki leingja leiðina millum fjølmiðlarnar øðrumegin og upplýsingarnar og teir relevantu persónarnar hinumegin«, sigur Tróndur Djurhuus, sjónvarpsstjóri.

Eisini Føroya Blaðmannafelag heldur, at brúk er fyri einari kunningardeild ella -persóni. Men fyri at fyribygja, at øll kunningin skal fella yvir á kunningardeildina ella -persónin, skjýtur felagið samstundis upp, at eitt embætisfólk í hvørjum stýri fær ábyrgdina av at tryggja, at starvsfelagarnir í stýrinum eru við í kunningararbeiðinum.

»Tað er sera týðningarmikið, at ein møgulig komandi kunningardeild ikki gerst ein koddur hjá politikarum og umsiting«, ger blaðmannafelagið vart við.

Flestu embætisfólkini taka undir við hesum sjónarmiðinum.

»Vit koma longst við opinleika í tí dagliga, umsitingarlaga arbeiðinum. Men eg kenni meg ikki tryggja, um ein PR-stova skal úttala seg vegna okkara deild um mál, sum vit umsita, sigur ein embætismaður.

»Vit eru ímóti hugskotinum um eina kunningardeild. Kemur deildin verður ofta talan um dupult arbeiði, tí kunningarpersónurin skal setast inn í alt. Betri er, at persónurin, sum situr við einstaka málinum, kannar«, siga tvey embætisfólk.

Tvey onnur embætisfólk halda, at rættast er at hava eitt starvsfólk í hvørjum stýri, sum hevur ábyrgdina av allari kunningini.

Ein embætismaður tekur fult undir við at seta eina kunningardeild á stovn, sum m.a. skal røkja ein elektroniskan kunningarbanka, sum brúkararnir skulu hava fría

atgongd til - t.d. umvegis internetið. Í kunningarbankanum skulu eitt nú liggja öll mál, sum alment innlit kann fáast í sambært lógini.

Viðmerking:

Ongin ivi er um, at rættast er, at øll starvsfólk í landsumsitingini alla tíðina eiga at hava í huganum, at ein partur av teirra umsitingarlaga arbeiði er at veita fjølmiðlunum og almenninginum annars kunning í gerandisdegunum.

Men tað merkir ikki, at tað er óneyðugt og til skaða fyri almenna kunningarvirksemið at stovna eina kunningardeild.

Tvørturímóti er tørvur á einari kunningardeild í landsumsitingini, sum skal hava til endamáls at ráðgeva almennum myndugleikum og samskipa alla kunningina hjá landsumsitingini, so kunningin livir upp til krøvini í kunningarpolitikkini og verður so einsháttað sum gjørligt.

Ein slík deild kann eitt nú ráðgeva, tá tíðindafundir skulu skipast, og tá tíðindaskriv o.a. kunnandi tilfar í samband við reglukunning, framløgukunning o.s.fr. skal sendast út. Kunningardeildin kann eisini røkja partar av innanhýsis kunningini og alla elektroniska kunning, eins og ein lögfrøðingur á deildini kann ráðgeva í spurningum um alment innlit.

Samstundis eigur kunningardeildin at verða tað staðið í landsumsitingini, har almenningurin altíð kann venda sær við umsitingarligum og politiskum spurningum og vera vísur í, at á kunningardeildini fæst altíð eitt svar ella nøktandi leiðbeining.

Kunningardeildin skal kortini ikki fatast sum eitt stað, har øll kunning í landsumsitingini verður miðsavnað og alt kunningartilfar framleitt. Leikluturin hjá deildini eigur at vera samskipandi og ráðgevandi.

Kunningardeildin eigur at vera partur av Løgmansskrivstovuni, men aðalstýrini eiga eisini at seta kunningarráðgevarar í starv at ráðgeva og vegleiða embætisfólk í kunningarspurningum. Hesir ráðgevarnir eiga at vera partur av kunningardeildini og skulu eisini hava samband við kunningarpersónar á deildum og almennum stovnum, sum liggja undir aðalstýrunum.

Dagliga ábyrgdin av kunningini í landsumsitingini eigur at liggja hjá aðalstjórunum, meðan endaliga ábyrgdin av kunningini eigur at liggja hjá løgmansstjóranum

Kunningardeildin eigur eisini at kunna vegleiða landsstýrismenn í kunningarspurningum, men tað er kortini av allar størsta týðningi, at kunningardeildin ikki gerst staðið, har landsstýrispolitikarar venda sær at fáa politisku kúlurnar stoyptar. Slíkar politiskar ráðgevar kunnu landsstýrismennirnir sjálvir seta í starv, um teir halda tørv vera á tí.

Hetta er alneyðugt til tess at kunningardeildin og almenna kunningin til eina og hvørja tíð skal varðveita sítt trúvirði millum manna.

Ítøkilig uppskot

Hóast fólk eru ymisk á máli, tá talan er um at seta á stovn eina kunningardeild í landsumsitingini, so hava bæði fjølmiðlafólk og embætisfólk kortini fleiri ymisk ítøkilig hugskot til, hvussu sambandið og samskiftið millum fjølmiðlar og umsiting kann fáast at virka betur enn í dag.

Embætisfólk og fjølmiðlafólk halda, at hesi tiltøkini eiga at verða framd:

- ☞ **Umsitingin eigur at skipa fyri tíðindafundum, har fjølmiðlafólk hava høvi at hitta landsstýrismenn ella løgmann á máli!**

Tíðindafundirnir eiga ikki at koma í staðin fyri vanliga samskiftið millum tíðindafólk og landsstýrisfólk. Hinvegin eiga teir at vera eitt ískoyti til hetta samskiftið.

Fundirnir kunnu annaðhvørt skipast soleiðis, at høvi er at hitta allar landsstýrismenninar saman ella hvør sær. Fundirnir kunnu annaðhvørt haldast regluliga - t.d. eina ferð um vikuna - ella eftir tørvi.

Tíðindafundir eiga í øllum førum at verða hildnir:

- Tá fíggarlógaruppskotið verður lagt fyri løgtingið.
- Tá skattalógarbroytingar av týðningi verða gjørdar.
- Tá landsstýrið verður skipað ella umskipað, ella ein landsstýrismaður verður sagdur úr starvi ella kemur í starv.
- Tá landsstýrið stevnir onkrum, sum t.d. stevningin móti Den Danske Bank.
- Tá landsstýrið ella løgmaður úttala seg um mál av sera stórum almennum áhuga.
- Tá skriv av stórum almennum týðningi fara t.d. til donsku stjórnina ella aðrar partar.
- Tá val til løgtingið verður útskrivað.

- ☞ **Umsitingin eigur eina ferð um vikuna at senda fjølmiðlunum dagsskráir!**

Har skulu fjølmiðlafólk t.d. fáa at vita, hvørji mál landsstýrið viðgerð, og hvørjum almennum tiltøkum løgmaður og landsstýrismenn luttaka í.

Dagsskráirnar kunnu eisini greiða frá, hvørjar almennar vitjanir og fundir eru á skránni í Føroyum og uttanlands, hvørji embætisfólk eru í

almennum ørindum uttanlands, og hvørji hesi ørindini eru.

☞ **Umsitingin eigur at gera meira burturúr at senda út tíðindaskriv til fjølmiðlarnar!**

Tey eiga at verða send sum vant á telefaxi, men umsitingin eigur eisini at senda tey umvegis e-post skipanina og at leggja tey á heimasíðuna hjá landsstýrinum.

Brúk er t.d. fyri tíðindaskrivum, tá stórar politiskar avgerðir ella broytingar verða framdar, men eisini er brúk fyri skrivunum í øðrum førum.

Tíðindaskriv kunnu t.d. sendast út í hesum førum:

- Tá oljufeløg kunnu søkja um oljuborngarloyvi frá landsstýrinum, verður neyðugt at kunna fjølmiðlarnar um, hvussu nógv feløg hava søkt, og hvørji tey eru. Kunningin kann eisini umfata upplýsingar um, hvørjar reglur eru galdandi fyri oljuborngarloyvi, og hvør tann víðari gongdin í málinum verður.
- Tá ein nýggj lóg um t.d. fiskivinnustuðul fer at virka, er neyðugt at greiða fjølmiðlunum frá, hvussu nógv og hvørji feløg ella einstaklingar hava søkt um stuðul, og hvørji hava fingið stuðul. Eisini er hóskaði at siga fjølmiðlunum, hvørjar treytir og krøv, stuðulsmóttakarnir skulu ganga undir.
- Tá fundir ella samráðingar eru við partar uttanlands, er neyðugt við hollari kunning um, hvat samráðingarnar snúgva seg um, hvør samráðist hvar og nær.

☞ **Umsitingin eigur at skipa fyri, at fjølmiðlafólk hava atgongd til eitt fjølmiðlahøli, tá tey eru á Tinganesi!**

Hetta hølið skal vera útgjørt soleiðis, at tað t.d. ber til hjá tíðindafólki at senda tilfar - greinar til bløðini eins og innsløg og beinleiðis samrøður til útvarp og sjónvarp - haðani. Møguliga eiga líknandi hentleikar at vera í øllum stýrum.

☞ **Umsitingin eigur at geva út ein bókling!**

Bóklingurin skal m.a. útgreina bygnaðin í umsitingini og innihalda eitt yvirlit yvir, hvar ymsu embætisfólkini sita, hvørji mál tey umsita og hvørji telefonnummur, tey hava. Bóklingurin eigur at verða dagfórður regluliga.

☞ **Fjølmiðlafólk skulu fyrireika seg betur!**

Tíðindafólk eiga í størri mun at gera sær greitt, hvat tey veruliga hava upp á hjartað, áðrenn tey seta seg í samband við politikarar ella landsumsitingina.

☞ **Umsitingin og fjølmiðlarnir eiga í felag at skipa fyri skeiðum!**

Endamálið við hesum skeiðum skal t.d. vera, at fjølmiðlafólk og embætisfólk fáa innlit í praktiska arbeiðið og gerandisdagin hjá hvør øðrum.

☞ **Leiðandi starvsfólk á fjølmiðlunum og í umsitingini eiga at hittast av og á!**

Á hesum óformligu fundum, kunnu leiðararnir eitt nú tala saman um, hvussu fjølmiðlarnir siga frá týðandi samráðingum og annars viðgera felags viðurskifti.

Kapittul 11

Sambandið millum landsumsitingina og nakrar útvaldar brúkarar

Umframt fjølmiðlar og tíðindafólk hava eitt nú einstakir borgarar, felagsskapir, fyrirtøkur, kommunur, almennir stovnar og myndugleikar dagligt samband við landsstýrið og landsumsitingina.

Sostatt er tað ein fjølbroyttur brúkaraskarði, sum vendir sær til landsumsitingina og Føroya Landsstýri. Landsumsitingin eigur við komandi kunningarpolitikkinum at bera so í bandi, at upplýsingarvirksemið og dagliga samskiðið fyri allar partar gerast ein so náttúrligur partur av gerandisdegnum sum gjørligt.

Ørindini til landsstýrið og umsitingina

Samskiðið millum umrøddu brúkarar og landsstýrið kann býtast upp í tríggar høvuðspartar. Talan kann vera um vegleiðing og ráðgeving av ymsum slagi, sum kann ganga báðar vegir, góðkenningar og loyvisjáttanir og so annað samskiði, har fremsta endamálið er at upplýsa.

Kommunurnar hava nógv samskiði við landsumsitingina, har tær kunnu leita sær vegleiðing, og hagar tær eisini senda ymsik mál til góðkenningar. Tað kann t.d. snúgvá seg um spurningar viðvíkjandi barnaansing, eldraðkinum og stuðulsmøguleikum, góðkenning av leigusáttmálum, ognartøkum, lántøkum, fíggarætlan og býarætlanum ella loyvi at selja og keypa ognir.

Fakfeløg seta seg fyri tað mesta í samband við landsumsitingina viðvíkjandi sáttmálviðurskiftum - eitt nú tulkingum. Feløgini hava sum oftast samband við tey somu embætisfólkini.

Samskiðið millum landsumsitingina og vinnulívið snýr seg fyrst og fremst um lógir og reglur, sum viðvíkja teimum ymsu vinnulívsøkjunum. Eitt nú roynir vinnulívið at fylgja væl við, nær nýggjar lógir og reglur verða settar í gildi ella broyttar, so eitt yvirlikt yvir avleiðingarnar fæst sum skjótast.

Áhugafeløg og aðrir felagsskapir seta seg í samband við landsstýrið og umsitingina til tess at royna at ávirka, upplýsa og ráðgeva um viðurskiði, sum feløgini fáast við. Feløgini lýsa samskiðið sum eitt einvegis samskiði, har tey seta seg í samband við myndugleikarnar, men har myndugleikarnir sjáldan venda sær til teirra.

Vanligi borgarin vendir sær til landsumsitingina til tess at fáa vegleiðing ella at kæra sína neyð. Ójavnt er kortini, hvussu stórir partur av samskiðinum er við einstakar borgarar. Okkurt aðalstýri upplýsir, at flestu borgarar venda sær til landsumsitingina av misgáum, og tí mugu beinast víðari til onkran almennan stovn.

»Meginparturin av einstaklingum, sum venda sær til okkara, eru fólk, sum koma á skeivt stað. Tey áttu í staðin at vent sær beinleiðis til onkran almennan stovn«, sigur ein embætismaður, sum fær undirtøku frá einum embætismanni í einum øðrum stýri:

»Nógv ringja skeivt og verða víst víðari. Telefonavgreiðslan veit ikki altíð at beina fólk á rætta stað beinanvegin, so tað hendir seg meiri enn so, at fólk enda í einari telefoniskari ringrás her«, sigur embætismaðurin.

Frá embætisfólkum í onkrum øðrum stýri ljóðar hinvegin, at ein stórir partur av dagliga samskiftinum er við einstakar borgarar.

Tvey embætisfólk greiða frá, at einstaklingar annars fyri tað mesta spyrja um t.d. stuðulsmøguleikar, og hvussu lógir og reglur virka.

»Summi eru kanska ikki von at lesa tungar tekstir, og tí ringja tey til okkara fyri at fáa munnliga vegleiðing«, siga embætisfólkini.

»Vit lurta eftir trupulleikunum hjá fólki og seta okkum síðani stundum í samband við avvarðandi almenna stovnin at greiða málið. Eru stórir lögfrøðiligir trupulleikar mótvegis borgarunum, fara vit út á staðið«, siga tvey onnur embætisfólk.

Uppaftur eitt embætisfólk lýsir ørindini hjá einstaklingunum soleiðis:

»Onkur vil bara fegin skelda ella sleppa av við frustratiónirnar her hjá okkum. Tá taka vit notat og senda tað víðari til rætta viðkomandi. Tinganes er ofta skrellispann hjá ónøgðum borgarum«, staðfestir embætisfólkið.

Meginparturin av øllum teimum spurdu brúkarunum hava fyri tað mesta bert samband við embætisfólkini, meðan sambandið við landsstýrispolitikararnar er avmarkað.

Viðmerking:

Trupult er at tekna eina fullfíggaða mynd av, hvørjir teir einstøku brúkararnir hjá landsumsitingini eru, og hvør teirra kunningartørvur er, fyrr enn ein neyv og umfatandi brúkarakanning verður gjørd.

Landsumsitingin eigur at taka stig til at fáa eina slíka brúkarakanning gjørd, tí úrslitið av henni er eitt gott tól at hava við hondina, tá broytingar í viðurskiðunum við brúkararnar skulu fremjast, og eitt nú kunningartiltøk skulu setast í verk.

Munnliga samskiptið

Ymiskt er, hvussu tey, ið dagliga hava munnligt samband við landsumsitingina, uppliva hetta samskiptið.

Tá tað snýr seg um at koma á tal við landsstýrismenninar, halda kommunurnar, at tað gongur hampiliga væl við tí, men onkur kommuna vísir á, at fundir við landsstýrismannin verða ofta fluttir fram. Kortini fæst oftast samband í evstu løtu.

Tvær smærri kommunur halda, at tað gongur ov illa at fáa samband við tey røttu embætisfólkini, tá tær ringja til landsumsitingina.

»Tann, sum veit at svara, er ofta ikki at hitta, og viðkomandi ringir ikki aftur, hóast vit leggja boð. Men tá vit fáa fatur á tí rætta persóninum, fáa vit sum heild góða hjálp«, siga umboð fyri kommunurnar, sum harumframt vísa á, at tað er ov trupult at koma á tal við stjórnarar í umsitingini.

Ein onnur av teimum smáu kommununum lýsir hesi viðurskipti beint øvugt:

»Tað gongst væl at fáa samband við embætisfólkini, men tá tú hevur fingið samband, lurta tey ikki altíð eftir tí, vit hava at siga«, verður staðfest í kommununi.

Ein miðalstór kommuna er av teirri áskoðan, at tað gongur væl at fáa samband við tey røttu fólkini í umsitingini beinanvegin, meðan ein onnur miðalstór kommuna vísir á, at har eru tey givin at leggja boð í landsumsitingini, tí tað er til fánýtis - embætisfólkini venda ikki aftur til teirra kortini.

Eisini aðrir brúkarar vísa á líknandi trupulleikar í munnliga samskiptinum við landsumsitingina.

Bæði fakfeløg, áhugafeløg og partar av vinnulívinum siga, at embætisfólk ofta ikki vita at svara, og at tá verður eisini alt ov sjáldan vent aftur. Hesir somu brúkarar vísa tó á, at tað ikki ber til at døma øll eins, tí tað er ymiskt, bæði hvørji stýri og fólk talan er um. Eitt áhugafelag staðfestir, at tað aloftast eru tey yngru í umsitingini, sum venda aftur við boðum og nærri upplýsingum.

Øll embætisfólkini vísa sum heild aftur hesum atfinningunum. Tey siga seg royna at avgreiða spurningar í telefonini beinanvegin, og at tað eydnast aloftast. Ber tað ikki til, so kanna tey málið og venda aftur við nærri boðum ella endaligum svari.

»Í teimum førum, eg ikki vendi aftur, er orsøkin sum oftast, at málið hevur ov lítlan týðning sammett við onnur mál«, sigur ein embætismaður.

Ein orsøk til, at brúkarar stundum noyðast at bíða og ikki kunnu fáa munnligt svar beinanvegin, er, at fulltrúar av og á vilja hava fyrisurningarnar skrivliga.

»Eri eg í iva og noyðist at kanna málið til botns, ella um onkur avgerð skal takast í málinum, biði eg um at fáa skrivligt tilfar frá brúkarunum«, sigur ein embætismaður.

Størsta ónøgðin við munnliga samskiftið millum spurdu brúkararnar og fólk í landsumsitingini er at merkja hjá fakfeløgnum.

»Vit sleppa ikki rættiliga inn á embætisfólkini og fáa t.d. at vita, at á hesum økinum hava vit onki at gera. Tá vit so hava rent okkum føst og viðurskiptini koma til skarpskeringar, kemur landsstýrismaðurin inn í myndina«, greiðir umboð fyri eitt fakfelag frá.

»Tónin er ikki altíð at liva við á øllum deildum. Embætisfólkini tosa niður til okkara, tá trupulleikar skulu loysast, og mál verða tagd burtur, so tíðin í staðin skal loysa trupulleikarnar. Fokus fer ofta frá málinum yvir á persónarnar, og tað gerst ein spurningur um, hvussu ómøguligir fakfelagsleiðarar eru«, greiða tvey onnur fakfelagsfólk frá.

Eitt embætisfólk váttað eisini, at samskiftið við fakfeløgini ikki altíð fer fyrimyndarlaga fram.

»Nógv knarr er at hoyra - ofta um pengar - og eg havi stundum verið í hørðum orðadrátti við fakfeløg«, sigur embætisfólkið.

Fleiri kommunur vísa á, at tey nýggju fólkini í umsitingini eru góð at tosa við. Ein partur av vinnulívinum er væl nøgdur við munnliga samskiftið. Haðani fáa embætisfólkini skoðsmálið, at tey eru sera fyrikomandi og greið at tosa við, og at munnliga samskiftið sum heild virkar professionelt.

Ein stjóri í einum øðrum parti av vinnulívinum heldur harafturímóti, at samskiftið við embætisfólk og landsstýrispolitikarar er verri enn nakrantíð, og tí hevur hann samband við fólk í umsitingini, sum hann kennir.

Ein embætismaður vísir á trupulleikan í, at brúkarar ofta venda sær beinleiðis til landsstýrismannin.

»Landsstýrismaðurin kann lova ov nógv. Hesi lyftini samsvara ikki altíð við galdandi reglur, og tí elva tey til stríð við brúkararnar, tá mál koma niður ígjøgnum skipanina. Rættast er, at mál byrja hjá okkum í umsitingini og í seinasta lagi enda hjá landsstýrismanninum«, sigur embætismaðurin.

»Um vit vilja hava samskiftið at ganga báðar vegir, so tykist tað sum, at vit noyðast at byrja í erva hjá landsstýrispolitikarunum. Tað ber sjáldan til at byrja í neðra, tí líkt er til, at onki embætisfólk hevur ábyrgdina av okkara øki. Hetta ber so aftur í

sær vantandi áhuga fyrri okkara viðurskiftum í landsumsitingini«, upplýsa umboð fyrri ein felagsskap, sum eisini halda seg merkja, at embætisfólk í landsumsitingini hava ov nógv at gera.

Ein annar felagsskapur sigur, at hendan vantandi ábyrgdarfestingin á embætismannastigi rættiliga kom til sjóndar tað tíðarskeiðið, skiftandi landsstýrismenn umboðaðu Verkamannafylkingingina í landsstýrinum. Tá fylgdu ávís øki bert landsstýrismonnunum, tí ongi embætisfólk vóru at taka sær av teimum.

Sum heild siga áhugafeløgini seg verða troytt av alt ov ofta at frætta umvegis um viðkomandi mál heldur enn at frætta beinleiðis frá umsitingini.

Fakfeløgini eru av teirri áskoðan, at tað er ov stór útskipting av fólki í landsumsitingini.

»Vit mugu ov ofta byrja frá Ádami og Evu. Stóra útskiptingin av fólki ber í sær, at vit noyðast at kunna embætisfólk umaftur og umaftur, og tað verður ov lítið framhald í samskiptinum«, eru spurdu fakfelagsumboðini samd um.

Tvey embætisfólk viðganga, at stór útskipting er av fólki, og at tað nervar arbeiðið.

»Vit eru nógv nýggj fólk í umsitingini, og tað hevur tíverri við sær, at nógv mál mugu byrja umaftur«, siga embætisfólkini.

Eitt av fakfeløggunum, sum fær undirtøku frá eini miðalstórari kommunu, heldur, at samskiptið millum tey ymsu aðalstýrini sínámillum er ov vánaligt.

»Greiðar mannagongdir vanta fyrri innanhýsis samskiptinum. Stýringin úr erva tykist ov veik, og vit hava ein illgruna um, at kommandovegirnir eru ógreiðir«, staðfestir eitt fakfelag.

Øll tey spurdu embætisfólkini váttu, at stórt sæð ongin skipað innanhýsis kunning finst í landsumsitingini.

»Innanhýsis kunning fer fram í stýrisbólkinum, og nakað av kunning kemur haðani. Men vit vita sum heild ov lítið um, hvørjum hini stýrini arbeiða við«, staðfesta tvey embætisfólk.

»Vantandi innanhýsis kunningin er ein stórir trupulleiki. Nýggi bygnaðurin í landsumsitingini hevur jú við sær, at stýrini verða alt meira avbyrgd frá hvørjum øðrum, og tí er alneyðugt við góðari innanhýsis kunning«, siga tvey onnur embætisfólk.

Niðurstøðan hjá meginpartinum av teimum spurdu brúkarabólkunum er, at munnliga samskiftið við eitt nú danskar ráðharrastovur gongur væl betur enn við føroysku landsumsitingina. Har siga brúkararnir seg sum oftast fáa greið boð beinanvegin, og teir siga seg vera væl leiddar ígjøgnum dansku skipanirnar.

Viðmerking:

Tað er helst ov nógv at krevja, at tænsatustigið í munnliga samskiftinum beinanvegin skal koma ájavnt við tænasustigið í dansku landsumsitingini, har tey hava nógv fólk, arbeidsorku og drúgvar royndir.

Hinvegin ber til at krevja, at ávís viðurskipti sum skjótast koma í rætt lag, so brúkarar fáa ta viðgerð, teir hava rætt til.

Eitt nú eiga embætisfólk altíð at venda aftur til ein brúkara, sum hevur lagt eini boð - uttan mun til, hvønn týdning málið hevur fyri embætismannin. Tað er eisini vanligur fólaskikkur at svara fólki, sum venda sær til ein. Hetta eigur at vera ein sjálvsøgd meginregla hjá øllum almennum myndugleikum og starvsfólkum.

Í munnliga samskiftinum er eisini galdandi, at bæði fólk í umsitingini og brúkarar hava í huganum at viðgera málini heldur enn persónarnar. Tá gerst tónin helst frægari.

Bráneyðugt er harumframt at fáa í lag mannagongdir fyri innanhýsis kunning, sum bæði brúkarar og embætisfólk eftirlýsa. Hóast bygnaðarbroytingar hava vaksið um landsumsitingina, so er hon kortini so mikið avmarkað, at til ber at krevja, at stýrini eru vitandi um, hvat fer fram hjá hvørjum øðrum.

Skrivliga samskiftið

At kalla øll umboðini fyri teir spurdu brúkarabólkarnar vísa á eitt vánaligt skrivligt samskipti við landsumsitingina, sum fleiri kalla tilvildarligt.

Fleiri kommunur hava dømi um, at tað hevur tikið teimum frá hálvum ári til trý ár at fáa skrivlig svar úr landsumsitingini. Ein stór kommuna greiðir frá, at hóast kommunan í trý ár sendi landsumsitingini fleiri brøv í einum máli, so kom onki skrivligt svar úr umsitingini.

Kommunurnar halda, at avgreiðslumál sum t.d. góðkenning av leigusáttmálum og keyp og sýla av ognum taka alt ov langa tíð. Í eini kommunu eru tey ónøgd við, at onki skrivligt aftursvar kemur, tá kommunan søkir landsstýrið um loyvi at selja ella keypa ognir.

»Trupul mál koma ofta í drag, og tá fáa vit onga skrivliga kunning um málið. Vit rykkja so munnliga og fáa at vita, at nú verður tað skjótt. Men skjótt er ein definitiónsspurningur. Hjá okkum er tað tvær vikur, meðan hjá umsitingini kann

tað t.d. vera tveir mánaðir«, vísir eitt umboð fyri eina av teimum smáu kommununum á.

Eitt fakfelag greiðir frá, at tað eftir átta mánaðum noyddist at rykkja eftir svari í einum máli, sum var sent landsumsitingini.

»Sum heild fáa vit ikki at vita, um landsumsitingin hevur móttikið eitt mál, hvagar tað síðani fer, og nær tað møguliga verður avgreitt. Harafturat hava vit dømi um, at felagið noyddist at senda landsumsitingini nýggj skriv, tí umsitingin fann ikki skrivini, vit av fyrstan tíð sendu«, greiðir eitt fakfelag frá.

Áhugafeløgini upplýsa, at tey ógvuliga sjáldan hava fingið høvi at fylgt einum máli frá tí, at umsitingin hevur fingið tað, og til málið er endaliga avgreitt. Í flestu førum hava feløgini sjálvi tikið stig til at fylgja málinum við at venda sær til landsumsitingina.

Embætisfólkini taka partvíst undir við atfinningunum frá brúkarunum. Tey ásanna, at skrivliga samskiftið hjá landsumsitingini við brúkararnar er ov vánaligt, m.a. tí tað í ov lítlan mun liggur í einari fastari legu.

Meginparturin av embætisfólkunum upplýsir, at ongar greiðar reglur eru at ganga eftir, tá talan er um skrivliga samskiftið, meðan bert ein lítil partur av embætisfólkunum vísir á fastar reglur og mannagongdir.

Tvey embætisfólk greiða frá, at í teirra stýri er reglan, at brúkarin skal hava svar innan ein mánað. Embætisfólkini vísa kortini samstundis á, at eisini her standast trupulleikar av, at brúkarar venda sær beinleiðis til landsstýrismannin.

»Ein trupulleiki er, at ofta liggja brøv hjá landsstýrismanninum, sum vit ikki vita av, meðan fólk rykkja eftir svari hjá okkum í umsitingini«, greiða embætisfólkini frá.

»Móttøkubrøv verða sum oftast send út, og harumframt hava vit í okkara stýri eina skipan, har mál verða skrásett. Á fundi eina ferð um vikuna verða málini gjøgnumgingin, og hevur okkurt mál ligið ov leingi, so skal málsviðgerin seta seg í samband við brúkaran og greiða frá, hvar og hvussu málið liggur í lötuni«, upplýsir ein embætismaður.

Meginparturin av embætisfólkunum upplýsir, at ongar fastar reglur eru fyri at senda skriv út, sum upplýsa brúkaran um, at málið er móttikið og verður viðgjørt.

»Vit hava ikki tíð at senda út móttøkuskriv. Hetta er kortini ynskiligt, og tað verður helst gjørt, sum frá líður«, sigur ein embætismaður.

»Skrivliga samskiptið tekur ov langa tíð, tá nógv er at gera. Vit senda onki móttøkuskriv út, men boða skrivliga frá, um onkur annar yvirtekur málsviðgerðina«, greiðir eitt embætisfólk í einum øðrum stýri frá.

Í einum triðja stýri hava tey kjakast um, hvørt tað er rætt at senda standardbrøv út ella ikki.

»Tá t.d. nógvir fyrispurningar koma av sama slagi, senda vit út standardmóttøkuskriv. Men hesi skrivini kunnu í veruleikanum leingja um avgreiðslutíðina, tí tey kunnu virka sum ein sovipúta, ið ber í sær, at málið verður útsett«, siga tvey embætisfólk.

Tveir embætismenn vísa á, at landsumsitingin er undirmannað, og at tað - sum fyri so nógv annað - eisini hevur avleiðingar fyri skrivliga samskiptið við brúkararnar.

Viðmerking:

Tað er púra greitt, at neyðugt er við føstum og eins reglum fyri skrivliga samskiptinum millum landsumsitingina og brúkararnar.

Hesar reglurnar skulu eitt nú hava við sær, at brúkararnir vita, at teirra skriv ella fyrispurningur til umsitingina er móttikin. Eisini skulu reglurnar tryggja, at brúkarin við jøvnum millumbilum fær at vita, hvat hendir í málinum, og nær eitt endaligt svar ella avgerð er í væntu.

Ein greið mannagongd fyri skrivliga samskiptinum millum umsiting og brúkarar hevði ivaleyst havt við sær, at færri trupulleikar eisini verða í munnliga samskiptinum. Brúkarar, sum vita, hvat hendir við júst teirra máli ella fyrispurningi, hava lítla orsøk at rykkja munnliga eftir svari.

Hoyringar- og kunningarvirksemið

Spurdu brúkararnir eru sum heild av teirri áskoðan, at landsumsitingin er ov lítið reglubundin, tá tað snýr seg um at kunna og hoyra ymsar partar í brúkarahópinum.

Umboð fyri at kalla allar teir spurdu brúkarabólkarnar halda, at tey í alt ov lítlan mun verða hoyrd, tá lógir og reglur verða settar í gildi ella broyttar.

Tvey fakfeløg greiða frá, at tað er ymiskt, hvussu ofta tey verða hoyrd. Annað fakfelagið sigur seg ofta fáa eitt nú lógaruppskot til hoyringar, meðan hitt felagið sigur seg ógvuliga sjáldan fáa hendan møguleikan frá landsumsitingini.

Eitt fakfelag upplýsir, at ein lógarbroyting, sum rakti limirnar hjá felagnum, varð sett í gildi, uttan at fakfelagið fekk nakað at vita um broytingarnar frammanundan.

Eisini eru fakfeløg ónøgd við framferðina hjá landsumsitingini í sambandi við hoyringar.

»Vit verða spurd til ráðs um eitt nú ymsar broytingar, men síðani verður farið so skjótt fram, at vit vita ikki av, fyrr enn málið kemur út aftur í hinum endanum, uttan at vit veruliga skilja endamálið við broytingunum«, sigur eitt umboð fyri eitt annað fakfelag.

Í vinnulívinum verður eisini víst á, at partarnir, sum beinleiðis merkja avleiðingarnar av nýggjum lógum ella lógarbroytingum, ofta als ikki verða hoyrdir. Tað er eisini komið fyri, at ein partur í vinnulívinum, varð hoyrdur sama dag, sum eitt lógaruppskot, ið bert viðgjørði hendan sama partin av vinnulívinum, var til viðgerðar í løgtinginum.

Ein felagsskapur, sum umboðar ein annan part av vinnulívinum, sigur seg í tveimum førum hava fingið alt ov stutta freist at svara skrivliga í sambandi við hoyringar.

»Vit noyddust tí at boða landsumsitingini frá, at vit ikki høvdu møguleika at svara skrivliga í teimum báðum málunum. Men hetta var kanska taktikkur fyri at sleppa undan at hoyra okkara hugsan um málini«, sigur eitt umboð fyri felagsskapin.

Niðurstøðan hjá meginpartinum av teimum spurdu umboðunum fyri vinnulívið er, at tey verða tikin ov seint við upp á ráð. Tey halda, at myndugleikarnir í nógvum førum fyrst áttu at vent sær til teirra.

Flestu embætisfólkini hava at kalla heldur ongar ella ov fáar greiðar reglur og mannagongdir at ganga eftir, tá tað snýr seg um at hoyra ymsar viðkomandi partar.

»Okkara stýri hevur ongar reglur fyri hoyringum, men vit meta um tørvin saman við landsstýrispolitikaranum í hvørjum einstøkum máli. Tað hevði kortini verið best, um vit høvdu fastar reglur fyri hoyringum«, staðfesta tveir embætismenn.

Í einum øðrum stýri verður víst á, at reglur og mannagongdir eru, men at tað ikki altíð ber til at halda tær.

»Um eitt evstamark verður ásett fyri eitt mál, detta mannagongdir fyri kunning og hoyring ofta burtur. Tá kemur óttin fyri tí ókenda lættliga í, og tí er sjálvsagt best at hoyra allar partar í góðari tíð«, sigur ein embætismaður.

»Áhugafeløg og øll, sum annars eru nevnd í lógum og kunngerðum, skulu hoyrast, tá vit fyrireika broytingar. Vit hava sum oftast ein fyrireikandi fund - ein sonevndan brainstorm - men vit mugu ásanna, at í summum førum fer hoyringin ov seint í gongd«, siga tvey embætisfólk í einum triðja stýri.

Í einum fjórða stýri upplýsa tvey embætisfólk, at har hava tey heilt fastar reglur fyri, at ávísir partar skulu hoyrast, men arbeiðið verður kortini ikki altíð lættari av teirri orsøk.

»Stundum ger landsstýrið av, at hetta ella hatta skal broytast nú. Tá kann verða trupult at hoyra øll, tí vit koma í tíðarneyð«, siga embætisfólkini, sum annars halda seg hava góð viðurskifti við flestu brúkararnar, tá talan er um hoyringar.

Tvær kommunur finnast at kunningini í sambandi við gongdina í arbeiðinum at fyrireika ætlaðu kommunusamanleggingina.

»Vit høvdu brúk fyri ávegis kunning, sum kundi hjálpt okkum, tá endalig støða skal takast til møguligar samanleggingar. Harumframt spurdu borgarar í kommununum um kommunusamanleggingina, men tað var torført at svara, tí kunningin frá landsstýrinum var ikki nøktandi«, siga kommunurnar.

Ein limur í nevndini, sum gjørði uppskotið at leggja kommunurnar saman í størri eindir, ásannar, at nevndin kundi havt upplýst kommunurnar meira við ávegis kunning.

»Vit valdu kortini at gera arbeiðið liðugt og síðani leggja tað út til politiskt kjak. Á henda hátt sluppu vit undan nógvum millumkjaki, meðan nevndin arbeiddi«, upplýsir eitt av umboðunum hjá landsstýrinum í kommununevndini.

Eitt fakfelag, sum saman við embætisfólkum skrivaði eina frágreiðing til landsstýrið, hevur verið fyri líknandi framferð, sum kommunurnar vísa á í sambandi við kommunusamanleggingina.

»Vit skrivaðu frágreiðingina, men frættu síðani onki aftur, hóast vit fegin vildu vita, hvør gongdin í málinum var, eftir at vit lótu frágreiðingina frá okkum«, greiðir eitt umboð fyri fakfelagið frá.

Tvey embætisfólk halda kortini, at landsumsitingin í hesum føri ikki beinleiðis bar seg skeivt at ímóti fakfelagnum.

»Felagið skuldi ikki verða við til at stýra, men gjørði eitt uppskot saman við umsitingini. Kanska áttu vit skrivliga at kunna felagið um avgerðina hjá landsstýrismanninum, men ein fundur varð hildin, har allir partar vórðu kunnaðir um endaligu avgerðina. Harafturat kundu áhugað møguliga ringt sjálvi fyri at frætta nærri um víðari gongdina í hesum málinum«, halda embætisfólkini.

Eitt áhugafelag greiðir frá, at í einum føri fekk tann parturin av fólkinum, sum felagið umboðar, als ikki boð um, at MVG varð lagt á eina vøru, sum teirra limir

dagliga nýta. Men ein ávísur fakkbólkur fekk í staðin boðini, hóast broytingarnar fyrst og fremst raktu limirnar hjá umrødda áhugafelag.

Áhugafeløgini eru samd um, at slík tilvildarlig mannagongd skapar ónøgd og elvir til, at lógararbeiðið tí stundum má gerast umaftur, tá nakað er fráliðið.

Tvey embætisfólk finnast at einum parti av vinnuni, sum ikki vendir aftur til teirra, tá tey biðja um kunning.

»Vit hava mangan kunnað væl, tá ávís teknisk viðurskifti eru broytt. Tá vit so nakað seinni hava biðið tann partin av vinnuni, sum fyrst og fremst merkir broytingarnar, koma við viðmerkingum til, hvussu nýggju reglurnar hava roynst, gongst illa at fáa svar«, upplýsa embætisfólkini.

Øll embætisfólkini ásanna kortini, at kunningarvirksemið hjá landsumsitingini er ov tilvildarligt, tí ongar greiðar reglur og mannagongdir eru fyri hesum partinum av virkseminum hjá umsitingini.

»Lógartilfar er tungur lesnaður, men tað verður bert kunnað um lógir og reglur í Kunngerðablaðnum, sum er ásett við lóg. Vit áttu helst sjálvi í størri mun at tikið stig til at kunna um lógir og reglur aðrar vegir enn umvegis Kunngerðablaðið, sum í grundini er minsta kravið«, sigur ein embætismaður.

Tveir embætismenn í einum øðrum stýri, sum eru av somu áskoðan, upplýsa, at teir senda vanliga rundskriv til allar viðkomandi partar, men at annars fáa onnur onki at vita, uttan umvegis kunngerðablaðið.

»Vit senda tíðindaskriv til fjølmiðlarnar, tá umfatandi broytingar fara fram. Men spurningurin er eisini, hvør skal kunna, vit ella avvarðandi almenni stovnur, sum hevur tættari dagligt samband við borgararnar enn landsumsitingin«, vísa tvey onnur embætisfólk á.

Ein embætismaður staðfestir, at tað kann vera trupult hjá embætisfólkum at kunna um mál, sum politisk ósemja er um, og at tey tá kunnu koma í eina tvístøðu. Ein embætismaður í einum øðrum stýri kennir hendan trupulleikan aftur:

»Tað kann stundum verða torført at skilja ímillum kunning og politiska propaganda. T.d. eru nógv mál ógvuliga viðkvømt undir einum valstríði«, vísir embætismaðurin á.

Tey flestu embætisfólkini kenna seg førar fyri at veita brúkarunum nøktandi kunning. Meginparturin av embætisfólkunum vísir kortini á, at kunningin tekur tíð, men tey royna at taka sær stundir til at upplýsa brúkararnar.

»Upplýsingarskylduna royna vit at hava í huganum alla tíðina, og skyldan at upplýsa borgararnar eigur at vera ein náttúrligur partur av arbeiðinum hjá øllum starvsfólkunum í landsumsitingini«, er niðurstøðan hjá øllum embætisfólkunum.

Tey vísa kortini á, at arbeiðsorkan hjá teimum einstøku embætisfólkunum er býtt ímillum landsstýrismannin og brúkararnar. Meginparturin av embætisfólkunum upplýsir, at teirra tíð og orka fyrst og fremst fer til at arbeiða fyri landsstýrismannin, meðan minni parturin fer til brúkararnar og teirra tørv á upplýsing.

»Eg fái trupulleikar, um eg ikki tæni landsstýrispolitikanum fyrst. Hann skal hava svar her og nú, meðan borgarin kann bíða«, upplýsir ein embætismaður.

»Tá landsstýrismaðurin biður um okkurt, hevur tað ofta skund, og tá verður annað arbeiði lagt til viks. Vit eru fólkini hjá landsstýrismanninum og hugsa alla tíðina um, at hann ikki skal sviða fyri nakað«, greiðir eitt annað embætisfólk frá.

Viðmerking:

Atfinningarnar frá brúkarunum og aftursvarini frá embætisfólkunum vísa, at hoyringar- og kunningarvirksemið hjá landsumsitingini sum heild mótvegis brúkarunum er ov illa skipað.

Meginreglan eigur at vera, at brúkararnir eftir einari fastari skipan fáa møguleikar at verða hoyrdir. Hinvegin má rúm eisini vera fyri, at mál verða viðgjørd og avgreidd í skundi, tá tað er neyðugt.

Eitt ófrávíkiligt krav má vera, at brúkarin í øllum viðurskiftum verður kunnaður so væl, sum til ber, og skjótast gjørligt.

Harumframt kemur, at atlitið til landsstýrismenn ikki má seta vanliga brúkaran í eina støðu, har hann hvørki verður hoyrdur ella kunnaður. Sum heild eigur umsitingin at seta hoyring og kunning av brúkarunum hægri í framtíðini.

Sjónarmið um sambandið millum landsumsitingina og brúkararnar í framtíðini

Spurdu brúkararnir hjá landsumsitingini hava nógv ymisk ynski um broytingar, tá talan er um kunningarvirksemið hjá umsitingini. Øll tey spurdu umboðini fyri brúkarabólkarnar vísa á, at tað er alneyðugt við einum skipaðum almennum samskiftis- og kunningarvirksemi.

Embætisfólkini eru sum heild samd við brúkararnar í hesum og hava eisini ynski um broytingar.

☞ **Ein kunningardeild eigur at setast á stovn!**

Hetta skjóta allir teir spurdu brúkararnir upp. Deildin skal taka sær av samskipti og kunning sum heild, og hon skal altíð vita at leiðbeina brúkararnar. T.d. heldur ein lítil kommuna, at umsitingin eigur at leggja størri dent á at kunna meira um lógir og reglur, og at reglukunningin - hon er umrødd í kapitli 3 - sostatt má setast nógv hægri enn í dag. Umboð fyri kommununa halda, at reglukunning kundi verið ein partur av arbeiðinum hjá kunningardeildini.

Embætisfólkini taka ikki beinleiðis undir við uppskotinum um eina kunningardeild, sum skal hava til endamáls at røkja alt kunningarvirksemið.

»Ein kunningardeild kann elva til dupultarbeiði, um kunningarpersónurin skal setast inn í øll mál. Tað er betri, at tey fólkini, sum arbeiða við einum máli eisini kunna um málið«, siga tvey embætisfólk.

»Tað er ikki rætt at stovna eina einsamalla kunningardeild, tí málsviðgerarnir sita við vitanini. Tí má hvørt stýri hava sín egna part av kunningardeildini«, heldur eitt triðja embætisfólk.

Tvey embætisfólk halda tað vera rættast at hava ein persón í hvørjum stýri, sum hevur ábyrgdina av kunningarvirkseminum, meðan tveir aðrir embætismenn mæla til at seta ein kunningarstjóra í starv.

»Neyðugt er at hugsa um, hvat borgarin heldur vera áhugavert, og hesum kundi ein kunningarstjóri tikið sær av. Vit hava brúk fyri einum persóni, sum hevur borgarabrillurnar á nøsini, og sum sær og røkir borgaravinklarnar«, er niðurstøðan hjá hesum báðum embætismonnunum.

☞ **Landsumsitingin eigur at geva út handbók og líknandi tilfar!**

Umboðini fyri brúkararnar ynskja sær eina handbók við telefonnummurum, yvirliti yvir málsøki og persónar eins og aðrar upplýsingar av týðningi. Brúkararnir vísa á, at ein handbók hevði komið serliga væl við hjá øllum teimum, sum ikki eru von at finna runt í umsitingini.

Fleiri embætisfólk taka undir við uppskotinum um eina handbók. Nøkur teirra skjóta samstundis upp at geva út eitt tíðarrit ella regluligar frágreiðingar við upplýsing um t.d. lógarbroytingar og virksemið hjá landsumsitingini annars.

Ein embætismaður mælir í hesum sambandi til, at eitt upprit við avleiðingum av øllum lógaruppskotum verður lagt saman við uppskotunum.

»Uppritið við avleiðingum kundi t.d. verið almannakunngjørt á internetinum og aðrastaðni, beinanvegin lógin var samtykt í løgtinginum. Á henda hátt fekst skjótt eitt yvirlit yvir møguligar avleiðingar«, sigur embætismaðurin.

☞ Landsumsitingin eigur at nýta internetið í nógv størri mun enn í dag!

Brúkararnir halda, at landsumsitingin á internetinum eigur at upplýsa um, hvat fer fram í teimum ymsu stýrunum, so allir partar hava møguleika at kunna seg við mál í góðari tíð. Umboðini hjá brúkarunum vísa á, at sum er, noyðast tey fullkomiliga at laga seg eftir, hvussu skjótt umsitingin arbeiðir. Tey halda, at tað t.d. hevði verið gott at kunna fylgt við í, hvørjar lógir og kunngerðir eru ávegis.

Eitt umboð fyri vinnulívið skjýtur upp, at mál, sum verða send umsitingini, fáa eitt nummar á internetinum, so brúkararnir kunnu fylgja við, hvar í skipanini teirra mál eru.

Embætisfólkini eru samd um, at internetið eigur at brúkast so nógv sum gjørligt í kunningarvirkseminum.

»Spurningurin er bara, hvat skal út á netið sum almenn upplýsing, og hvat ikki eigur at verða lagt út«, siga tvey embætisfólk.

»Tær upplýsingar, sum frammanundan eru almennar skulu leggjast út á internetið«, halda tvey onnur embætisfólk.

☞ Landsstýrismenn eiga at hava regluligar fundir við ymsu partarnar av vinnulívinum og arbeiðsmarknaðin annars!

Hetta skjóta øll umboðini fyri vinnulívið og tvey fakfeløg upp.

Soleiðis hevði borið til at beint fyri møguligum misskiljingum í góðari tíð. Slíkir fundir kunnu eitt nú viðgera lógarverk, búskapargongd og annars øll viðkomandi aktuel viðurskifti undir meira óformligum umstøðum, halda umboðini fyri vinnulívið og fakfeløgini.

»Løgmaður og landsstýrismenn eiga at vitja vinnuna oftari. Á tann hátt kundu vit t.d. leitað okkum ráð og leiðbeining hjá hvørjum øðrum«, staðfestir eitt umboð fyri vinnulívið.

☞ **Landsumsitingin eigur at skipa fastar mannagongdir fyri málsviðgerðum og hoyringum!**

Tað heldur meginparturin av spurdu brúkarunum.

Ein kommuna heldur, at kommunurnar eiga at fáa innlit í alt lógararbeiði, sum kann fáa fíggarligar avleiðingar fyri kommunurnar.

Embætisfólkini eru samd við brúkararnar um, at neyðugt er við føstum mannagongdum fyri hoyringum.

»Teir viðkomandi partarnir kundu gjørt ráskitsurnar til lógaruppskot, og annars hevði verið gott við ávegis fundum millum partarnar, meðan arbeiðið fer fram, hóast hetta kann elva til stríð millum partarnar«, siga tveir embætismenn.

☞ **Greiðari skilnaður eigur at vera millum landsumsitingina og landsstýrispolitikararnar.**

Tað halda tvær kommunur.

»Vit vilja hava greiðari at vita, hvat landsumsitingin hevur heimild til, og nær tað er neyðugt, at landsstýrismaðurin kemur inn í myndina«, siga umboð fyri tær báðar kommunurnar.

☞ **Landsumsitingin eigur at fáa eina effektivari teldustýrda journalskipan!**

Hetta mæla umboð fyri kommunur, fakfeløg og áhugafeløg til.

Skipanin skal halda skil á, at móttøkufráboðanir verða sendar út, og at tíðarfreistir fyri svarskrivum og málsviðgerðini annars verða hildnar.

Embætisfólkini eru á einum máli um, at greiðar reglur eiga at fáast fyri brævaskiftinum við brúkararnar.

☞ **Embætisfólkini eiga at fáa sjálvvirkandi telefonsvararar!**

Tað heldur eitt umboð fyri vinnulívið.

»Kl. 09.30 er ógjørlegt at koma á tal við nakran í landsumsitingini, tí tá drekka øll kaffi«, sigur umboðið.

☞ **Umsitingin eigur at kunna brúkarabólkar og borgarar meira um mannagongdir á ymsu økjunum í umsitingini!**

Tey spurdu umboðini fyri brúkarabólkarnar halda, at kunningin um mannagongdir, lógarsmíð o.a. eigur at styrkjast, at nýggj fólk í umsitingini eiga beinanvegin at verða sett inn í mannagongdir, eins og øll starvsfólk í landsumsitingini í størri mun enn í dag eiga at taka ein tænastruhugburð við inn í dagliga arbeiðið.

☞ **Innanhýsis kunningin millum tey ymsu aðalstýrini eigur at mennast!**

Eins og brúkarar hava víst á, mæla fleiri embætisfólk til, at samskiptið

millum aðalstýrini verður ment, so starvsfólkini í landsumsitingini fáa meira innlit í arbeiðið hjá starvsfeløgum í teimum ymsu stýrunum.

»Embætisfólk kundu roynt at skift um arbeiði millum stýrini í styttri tíðarskeið, so tey finga meira innlit í arbeiðið hjá starvsfeløgum í hinum aðalstýrunum«, skjýtur ein embætismaður upp.

»Øll mál eiga at fara ígjøgnum eina samskipanarnevnd. Tað hevði borið í sær, at øll vistu, hvat fer fram hjá hvørjum øðrum, og samstundis hevði hetta byrgt fyri, at lógir, sum eru í stríð við aðra lóggávu, enda í Tinginum«, sigur ein annar embætismaður.

☞ **Almenna kunningarvirksemið eigur sum heild at samskipast betur!**

Tvey embætisfólk skjóta upp, at kunningarvirksemið millum stýrini og teir almennu stovnarnar verður samskipað betur, so mannagongdir m.a. fáast fyri, hvør skal kunna, og hvat kunnast skal um.

☞ **Kunningarvirksemið hjá landsumsitingini eigur at vera so opið sum gjørligt!**

Tað mæla øll embætisfólkini til.

»Meginreglan eigur at vera, at altjóða mál, starvsfólkamál og møguligar kærur verða hildin loynilig fyri almenninginum, meðan øll onnur mál í prinsippinum kunnu vera opin«, heldur ein embætismaður.

Kapittul 12

Kunningarsambandið hjá landsumsitingini við Danmark og aðrar partar av útheiminum

Ein týðningarmikil partur av samskiftinum og kunningarvirkseminum, sum landsumsitingin eigur at leggja dent á, er sambandið við Danmark og umheimin annars.

Hetta virkseimið liggur ikki í skipaðum kørmum í dag, men á uttanlandsdeildini á Løgmannsskrivstovuni eru ætlanir um at leggja samskiftið við útlenskar málbólkar - eitt nú tíðindafólk og sendistovur - í eina fasta legu.

Á uttanlandsdeildini og teimum føroysku umboðsstovunum í Keypmannahavn, Aberdeen og Brússel arbeiða tilsamans 11 fólk, og harafturat starvast ein ráðgevi í føroyskum viðurskiptum í danska uttanríkisráðnum.

Tað hevur alstóran týðning, at hesi og aðrir partar við serligum tilknýti til Føroyar - eitt nú Føroyahúsið í Keypmannahavn og føroysk feløg í útlondum - gerast partur av einum so væl samskipaðum kunningarvirksemi sum gjørligt.

Umframt at kunna útheimin sum heild um Føroyar og føroysk viðurskipti, eigur kunningarvirkseimið eisini at byggja á miðvísa kunning, sum tekur støði í tørvinum hjá teimum einstøku málbólkunum og føroyingum sjálvum.

Eitt slíkt samstarv eigur at hava við sær, at tað verður lættari hjá útlendingum at samskipta við og kunna seg um Føroyar, og tað skal økja um áhugan fyri Føroyum.

Uttanlandsdeildin og kunningin móttvegis útheiminum

Uttanlandsdeildin er ein av trimum deildum á Løgmannsskrivstovuni, og uppgávan hjá deildini er at umsita uttanlandsmál.

Føroysku umboðsstovurnar í Keypmannahavn, Aberdeen og Brússel liggja undir deildini, og samskiftið millum landsumsitingina og umboðsstovurnar gongur fyrst og fremst ígjøgnum uttanlandsdeildina.

Uttanlandsdeildin hevur eisini samstarv við Uttanríkisráðið í Keypmannahavn, har ein serlig deild røkir føroysk og grønlenskt mál.

Ein partur av arbeiðinum hjá uttanlandsdeildini er at kunna útheimin um føroysk viðurskipti og at kunna føroyingar um viðkomandi útlenskt viðurskipti.

Upplýsingin um grindadráp er ein væl kendur partur av kunningini móttvegis útheiminum, har landsumsitingin í fleiri ár hevur sent út kunnandi tilfar.

Enn er ongin føst skipan fyri kunning á uttanlandsdeildini. Kortini hevur deildin ætlanir um at seta í verk eitt miðvíst kunningarvirksemi móti útheiminum. Føroysku umboðsstovurnar verða ein týðningarmikil partur av tí skipaða kunningarvirkseminum.

Á uttanlandsdeildini eru tey í ferð við at evna til eina vegleiðing fyri umboðsstovurnar uttanlands. Vegleiðingin skal áseta, hvussu umboðsstovurnar skulu arbeiða frameftir - eisini á kunningarøkinum.

Uttanlandsdeildin ætlar at senda út kunning um føroysk samfelagsviðurskifti sum heild, ið bæði gagnar føroyingum og útlendingum. Tað kann t.d. vera fakta um Føroyar, gongdina í aktuelum málum, eins og almennar frágreiðingar og álit eisini verða partar av heildarkunningini.

Øll høvuðsviðurskifti í heildarkunningini skulu vera til taks bæði á føroyskum og enskum máli.

Heildarkunningin skal fyrst og fremst fara fram á internetinum - t.v.s. á heimasíðuni hjá Føroya Landsstýri.

Tann miðvísa kunningin skal umframt at liggja á internetinum eisini prentast og sendast ymsum útvaldum málbólkum. Uttanlandsdeildin ætlar í fyrstu syftu at geva út eitt regluligt tíðindabræv, sum verður sent útlendskum sendistovum, fjølmiðlum og øðrum áhugaðum uttan fyri Føroyar.

Tíðindabrævið skal m.a. greiða frá ætlanum og tiltøkum hjá landsstýrinum á uttanríkispolitiska og handilspolitiska økinum. Eisini skal brævið greiða frá støðuni og hugburðinum hjá landsstýrinum til ymisk viðurskifti uttanlands.

»Talan er um ætlanir, og í løtuni er lítil tíð og arbeiðsorka at seta eitt væl skipað kunningarvirksemi í verk. Harafturat eru ongi fólk á uttanlandsdeildini við serligum førleika at fáast við kunning, og tí verður kunningin bert framd eftir førimuni«, sigur Herluf Sigvaldsson, deildarstjóri á uttanlandsdeildini.

Hann staðfestir, at tørvur er á fólki við útbúgving og royndum innan kunningarøkið.

Viðmerking:

Ætlanirnar hjá uttanlandsdeildini at leggja kunningina til umheimin í fastar karmar eru eitt stig rætta vegin. Men tað er ongin ivi um, at tørvur er á fólki við útbúgving og royndum innan kunningarøkið at seta í verk kunningina móttvegis útheiminum, sum samstundis skal verða ein náttúrligur partur av øllum kunningarvirkseminum hjá landsumsitingini í framtíðini.

Umboðsstovurnar og kunningin móttvegis útheiminum

Føroysku umboðsstovurnar virka sum bindilið millum Føroyar og ein part av umheiminum. Teirra kunningarvirksemi liggur heldur ikki í føstum kørmum, men hóast tað fer nógv kunning fram frá degi til dags.

Føroysku umboðsstovurnar í Keypmannahavn og Aberdeen fáast mest við sokallaða passiva kunning. Tað er t.d. dagliga at svara telefoniskum og skrivligum fyrispurningum frá einstaklingum, feløgum, fyrirkøsum, sendistovum og tíðindafólki. Fyrispurningarnir kunnu fevna um alt frá at hjálpa fólki at finna skyldfólk og kenningar til at greiða frá føroyskum politikki og búskapi.

Minni tíð og orka er til aktiva kunning, har umboðsstovan sjálv tekur stigið. Kortini senda umboðsstovurnar í ávísan mun út faldarar, skriva greinar um føroysk viðurskifti, halda fyrilestrar, luttaka á stevnum eins og okkurt tíðindaskrivið eisini fer út viðhvørt.

Á tí nýggju umboðsstovuni í Brússel leggur umboðskvinnan til rættis framtíðar virksemið hjá umboðsstovuni, og tí er hon enn ikki farin undir veruligt kunningarvirksemi.

Umboðsstovan í Brússel hevur tó eina mynd av, hvørjir málbólkar í fyrsta umfari eiga at vera. Fyrsta stigið verður at kunna fólk, ið starvast hjá ES-nevndini, og sum hava ávirkan á avgerðirnar hjá nevndini. Næsta stigið er kunning móttvegis embætismonnum og politikarum í ES-londunum, og síðani ber eisini til at venda sær til aðrar áhugaðar partar í Brússel og Belgia sum heild.

Ongin av umboðsstovunum ger nakað serligt burtur úr at kunna umvegis internetið. Hetta er kortini ein møguleiki, sum umboðsstovurnar ætla at brúka í framtíðini. Tær vilja fegnar bindast upp í heimasíðuna hjá landsstýrinum og kunna tann vegin.

Tær triggjar umboðsstovurnar staðfesta, at stórir tørvur er á vegleiðingini, sum uttanlandsdeildin í løtuni arbeiðir við.

»Sum er, koma ov fá ítøkilig ynski frá umsitingini í Føroyum. M.a. tí sóknist eg eftir einum yvirliti yvir, hvussu vit skulu virka í uttanlandstænastuni hjá Føroyum í framtíðini. Vit hava brúk fyri einum nýggjum arbeiðssetningi, sum eisini skal snúgvá seg um kunningarvirksemið hjá umboðsstovunum«, sigur Tryggvi Johansen, umboðsmaður á Føroysku Viðskiftastovuni í Keypmannahavn.

»Sambandið við landsumsitingina er ikki nóg gott enn. Eg sakni at vita meira um tað, sum fer fram innanhýsis í umsitingini. Men hetta er helst ein partur av byrjunartrupulleikunum«, sigur Esther Dahl, umboðskvinna í Brússel.

Føroyahúsið og kunningin móttvegis útheiminum

Umframt Viðskiftastovuna er Føroyahúsið í Keypmannahavn eisini eitt føroyskt andlit í danska høvuðsstaðnum. Í húsinum halda Meginfelag Føroyskra Studenta, Ráðgevingin fyri Føroyingar í Danmark, Føroyski Skúlin, Nærvarp Okkara, Oyggjaskeggi og stórir partur av føroysku feløgnum til.

Føroyahúsið er fyrst og fremst staðið, har føroyingar í Keypmannahavn hittast og savnast um føroysk tiltøk. Kortini stendur húsið fyri eini rættiliga umfatandi kunning til bæði útiseta og danir. Hetta arbeiðið er lutvíst skipað í fastar karmar við aktivari kunning, men høvuðsparturin er passiv, tilvildarlig kunning.

Nógvir fyrilestrar um viðurskifti, ið á onkran hátt hava samband við Føroyar, eru á skránni í Føroyahúsinum hvørt ár, sum bæði føroyingar og danir kunnu hava gleði av. Harumframt ger leiðarin í húsinum eitt sindur burturúr at halda fyrilestrar uttan fyri húsið.

Skipaða kunningin hjá Føroyahúsinum fer fram á internetinum og í einum regluligum faldara, sum húsið letur prenta á føroyskum máli eina ferð um mánaðin. Men meginparturin av dagligu kunningini til danir gongur umvegis telefonina, har Føroyahúsið fær allar hugsandi fyrispurningar um t.d. føroyskan mat, mentan, bókmentir, politikk o.s.fr.

Føroyahúsið samstarvar á kunningarøkinum við aðrar føroyskar partar í Keypmannahavn - eitt nú Føroyasku Viðskiftastovuna og Ferðaráð Føroya - men leiðarin í Føroyahúsinum, Martin Fjallstein, heldur, at eitt væl betur samskipað kunningarvirksemi eigur at fáast í lag ímillum eitt nú Føroyahúsið, ferðaráðið, viðskiftastovuna, hinar føroysku umboðsstovurnar og onnur við.

»Uppgávurnar eru ov tilvildarliga býttar í dag, og ofta fáa vit spurningar, sum t.d. ferðaráðið ella viðskiftastovan áttu at fingið, og tí eiga vit helst at samskipa kunningina betur. Føroyahúsið og aðrir partar her í húsinum kundu eisini hugsað sær at havt ráð at leita sær serkøna kunningarhjálp. Eitt nú hevði verið frálíkt við skeiðum, sum kundu ment kunningarvirksemið«, sigur Martin Fjallstein.

Í hesum viðfangi vísir hann á, at t.d. hevur Føroyahúsið ikki orku og stundir at umseta regluliga faldaran til danskt.

Leiðarin í Føroyahúsinum er eisini av teirri áskoðan, at landsstýrið eigur at leggja tað almenna virksemið hjá føroysku myndugleikunum í Keypmannahavn saman á einum staði, har aðrir føroyskir partar í Danmark eisini kundu fingið innivist. Martin Fjallstein staðfestir, at tørvur er á einum slíkum føroyskum andliti í danska høvuðsstaðnum, har danir og aðrir útlendingar kunnu útvega sær vitan um Føroyar og føroysk viðurskifti á einum staði.

Viðmerking:

Eitt tætt kunningarsamstarv eigur at fáast í lag ímillum uttanlandsdeildina og føroysku umboðsstovurnar, sum aftur samstarva við t.d. Føroyahúsið, føroysk feløg í útlondum og einstaklingar - tað veri seg bæði føroyskar útisetar og einstakar útlendingar, ið hava tilknýti til Føroyar ella serligan áhuga fyri Føroyum og føroyskum viðurskiftum.

Danska uttanríkistænastan og kunningin um Føroyar

Í Uttanríkisráðnum í Keypmannahavn starvast ein serkønur í føroyskum viðurskiftum og ein embætismaður, sum sambært avtalu millum lögmann og uttanríkisráðharran heldur til í Uttanríkisráðnum, har hann fæst við serstøk føroysk uttanríkismál.

Tað eru ávikavist Mogens Holm Petersen og Árni Olafsson.

Teir báðir halda, at brúk er fyri - í størri mun enn nú - at kunna útheimin um Føroyar og føroysk viðurskifti. Eitt nú kann tað hava týdning, at Evropasamveldið - t.v.s. ES-nevndin og tey einstøku limalondini - verður kunnað um hvørji politisk mál, Føroya Landsstýri hevur sett sær.

Eisini kann tað vera sera hent, at ávís ES-lond verða kunnað um, hvussu landsbúskapurin í Føroyum hongur saman. Í hesum sambandi vísa teir báðir í Uttanríkisráðnum á, at í Fraklandi og Spania er kunnleikin til Føroyar sera avmarkaður.

»Hesi bæði londini kundu t.d. verið kunnað um, hvussu bundnar Føroyar eru at fiskivinnuni. Endamálið má vera at vinna eitt ávíst forstáilsi fyri, at Føroyar hava tørv á góðari atgongd til ES-marknaðin« siga Árni Olafsson og Mogens Holm Petersen í Uttanríkisráðnum.

Teir ásanna kortini, at tað eitt nú er ein sera trupul uppgáva at sannføra Spania um føroyska tørvin, tí spaniolar sjálvir hava stór áhugamál at røkja innan fiskivinnuøkið í Evropasamveldinum.

Teir báðir vísa samstundis á, at eisini lond uttan fyri ES sum t.d. Kanada og USA eiga at vita meira um, hvussu tætt føroyski búskapurin er tengdur at fiskivinnuni.

Kunningarstjórin í danska Uttanríkisráðnum, Søren Dyssegaard, tekur undir við Árna Olafssyni og Mogens Holm Petersen. Dyssegaard heldur, at landsstýrið sjálvsagt hevur brúk fyri, at umheimurin hevur kunnleika til Føroyar og tey viðurskifti, sum gera seg galdandi í Føroyum.

Kunningarstjórin vísir á, at Føroyar eru við í ymsum kunningartilfari, sum Uttanríkisráðið stendur fyri. Eitt nú eru Føroyar lýstar í handbókini »Danmark«,

sum kunningardeildin í Uttanríkisráðnum hevur skrivað og givið út á enskum, týskum og fronskum máli. Føroyar hava eisini fingið pláss í kunnandi filminum »This Is Denmark«. Harumframt skipar Uttanríkisráðið eisini saman við øðrum pørtum regluliga fyri, at útlendsk tíðindafólk vitja Føroyar og tann vegin fáa ein ávísan kunnleika til landið.

»Meira kann gerast burturúr at kunna um Føroyar, men tað mugu føroyingar sjálvir taka stig til«, sigur Søren Dyssegaard.

Hann sipar til, at føroyskir myndugleikar av sínum eitingum kunnu fáa í lag samstarv við dansku sendistovurnar kring heimin.

»Føroyingar kunnu útvega sendistovunum serligt tilfar um Føroyar og føroysk viðurskifti, men tað ber eisini til at senda eitt føroyskt umboð runt til tær ymsu sendistovurnar og fáa í lag persónligt samband millum Føroyar og dansku sendistovurnar«, sigur Søren Dyssegaard.

Á dansku sendistovunum í London, París, Berlin og Washington eru embætisfólk, ið burturav røkja tíðinda- og mentunarøkið. Føroyingar kundu t.d. havt samband við hesi fólkini, vísir kunningarstjórin á.

Júst hetta at brúka dansku sendistovurnar í aktivu kunningini um Føroyar er ein gongd leið, halda eisini Árni Olafsson og Mogens Holm Petersen.

»Uttanríkisráðið hevur møguleika at senda sendistovunum umfarsskriv um, hvussu føroysk viðurskifti skulu viðgerast, men tað hevur størri ávirkan, um landsstýrið harumframt sendir eitt fólk runt til sendistovurnar í kunningarørindum, soleiðis at persónligt samband fæst í lag við tær«, siga teir báðir embætismenninir í danska uttanríkisráðnum. Eisini síggja teir møguleikar at brúka danskar ráðharrastovur eins og óformellar og óalmennar partar í kunningararbeiðinum.

»Myndugleikar í Føroyum eiga at biðja lova sær upp í part, tá ráðharrastovurnar skipa dansk framtøk úti í heimi. Harumframt kemur, at í ávísan mun ber til at fáa føroysk feløg og vinafeløg uttanlands at virka í kunningini um Føroyar. Eisini kunnu einstaklingar kring um í heiminum gera eitt ávíst arbeiði til frama fyri Føroyar«, siga embætismenninir.

Teir halda, at landsstýrið eigur at kunna umheimin um øki sum t.d. politikk, handil, útflutning og mentan.

Søren Dyssegaard, stjóri á kunningardeildini í danska uttanríkisráðnum, sigur, at dansku royndirnar vísa, at tað er sera umráðandi at hava góða og viðkomandi kunning á internetinum.

»Ein góð heimasíða við teimum røttu sambondunum til aðrar heimasíður er gull verd«, sigur Dyssegaard, ið heldur tað vera upplagt at hava eitt samband - ein sonevndan link - millum heimasíðuna hjá landsstýrinum og heimasíðuna hjá Uttanríkisráðnum.

»Altjóða rákið gongur heilt greitt tann vegin, at kunningin fer frá prentlutum o.l. út á internetið at liggja. Har fáa vit sett okkara egnu dagsskrá mótvegis einum ovurstórum og støðugt vaksandi brúkaraskara. Tað er týðningarmikið, at kunningin á internetinum tekur støði í fortreytunum og tørvinum hjá brúkarunum, sum fyri ein stóran part eisini eru børn og ung«, sigur Søren Dyssegaard.

Viðmerking:

Uttanlandsdeildin eigur í samstarvi við donsku uttanríkistænastuna at brúka donsku sendistovurnar kring heimin í kunningini um Føroyar. Men tað er av alstórum týðningi, at føroyingar sjálvir framleiða tilfarið til sendistovurnar, so boðskapurin kemur beinleiðis úr Føroyum. Eisini hevur tað týðning, at fólk í landsumsitingini hava persónligt samskipti við fólk á donsku sendistovunum, so hesi í mest møguligan mun eru før fyri at veita útlendingum upplýsingar um Føroyar og føroysk viðurskipti.

Ein møgulig komandi kunningardeild kundi áhaldandi stuðla uppundir, at kunningarsamstarvið millum landsumsitingina, føroysku umboðsstovurnar, Føroyahúsið, feløg, einstaklingar og donsku sendistovurnar verður so gott og munadygt sum gjørligt.

Eitt endamál við samstarvinum má vera, at tey, ið kunna úrheimin um Føroyar og føroysk viðurskipti, ongantíð renna seg fastan, men altíð hava møguleikan at leita sær hjálp hjá starvsfeløgunum ella at beina útlendingar á rætta stað, tá teir sóknast eftir upplýsingum úr Føroyum. Tí hevur tað stóran týðning, at tey, ið fáast við at kunna um Føroyar, hava greiðar reglur og mannagongdir at ganga eftir.

Landsumsitingin eigur sostatt at gera sær fullkomiliga greitt, hvat úrheimurin skal kunnast um, og hvat málið við kunningini skal verða. Somuleiðis eigur umsitingin í hvørjum einstøkum føri at meta um, nær talan eigur at vera um heildarkunning, og nær neyðugt er at skipa meira miðvísa kunning ímóti pørtum av úrheiminum.

Sambandið við útlendsk tíðindafólk

Løgmaður og Løgmansskrivstovan hava - sammett við onnur í landsstýrinum og umsitingini - mesta sambandið við útlendsk tíðindafólk, og eitt nú settu nógvir danskir og aðrir útlendskir fjølmiðlar seg í samband við Løgmansskrivstovuna, tá bankamálið leikaði harðast á.

Meginparturin av embætisfólkunum í øllum aðalstýrunum staðfesta, at teirra samskipti við donsk og onnur útlendsk tíðindafólk er ógvuliga avmarkað.

Nøkur donsk tíðindafólk upplýsa eisini, at tað er sjáldan, tey venda sær til landsstýrið og umsitingina. Men tá tey eru í sambandi við landsumsitingina, snýr tað seg sum heild um stórmál og hendingar sum t.d. bankamálið, løgtingsval og einstøk mál í løgtinginum, ið kunnu ávirka viðurskiftini millum Føroyar og Danmark.

Donsku tíðindafólkini hava havt ymsar upplivingar av sambandinum við Føroya Landsstýri og landsumsitingina.

»Sum heild eri eg væl nøgdur við samskiftið við landsumsitingina. Embætisfólk hava verið vinarlig og borið seg at, sum tað sémir seg embætisfólkum. Kortini er munur á at hava telefoniskt samband við umsitingina og so at vera á staðnum. Tað er nógv lættari at koma á tal við røttu fólkini, tá tú stendur í gongini, enn tá tú ert í telefonini«, greiðir ein danskur tíðindamaður frá.

☾ Hann leggur afturat, at tað kann vera trupult at gera fastar avtalur við eitt nú landsstýrismenn.

»Tann danska avtalumentanin er ikki galdandi í Føroyum. Í Danmark ber t.d. til at gera eina avtalu við ein ráðharra kl. 15.00. Men í Føroyum sigur landsstýrismaðurin: "Kom framvið einaferð seinnapartin, so finna vit nokk út av onkrum"«, sigur tíðindamaðurin.

Ein annar danskur tíðindamaður upplýsir, at hann á einum av sínum ferðum í Føroyum til fánýtis royndi at fáa samband við fyrrverandi løgmann, Edmund Joensen.

»Eg ætlaði at fáa eina samrøðu við løgmann, men skrivarin, eg tosaði við, gav mær onki greitt svar, og tí fekk eg ikki orðið á Edmund Joensen, áðrenn eg fór aftur til Danmarkar«, greiðir tíðindamaðurin frá.

☾ Ein triði tíðindamaður í Danmark sigur, at sum heild hevur hann gott samband við landsstýrispolitikarar, men samskiftið við umsitingina gongur striltið.

»Tað gongst væl at fáa hagtøl og annað faktueli frá embætisfólkum. Men tá eg spyrji um eitthvørt, sum liggur utan fyri hetta, goyma embætisfólkini seg aftan fyri landsstýrismenninar og biðja meg heldur tosa við teir«, sigur tíðindamaðurin.

Donsku tíðindafólkini eru samd um, at stórir tørvur er á einum staði í landsumsitingini, hagar tey altíð kunnu venda sær við øllum hugsandi spurningum.

Tey sóknast eisini eftir skrivligum tilfari og eini góðari heimasíðu á internetinum, sum eitt nú greiða frá grundleggjandi søguligum, politiskum, samfelagsligum og aktuella viðurskiftum.

Tíðindafólkini halda harafturat, at landsumsitingin eigur at senda donsku fjølmiðlunum tíðindaskriv og samstundis leggja hesi út á internetið.

»Tað hevur týdning, at landsstýrið í gerandisdegnum fer undir at røkja donsku almannahugsanina. Landsumsitingin eigur at vera so opin sum gjørligt móttvegis tíðindafólkum, og umsitingin eigur at bera so í bandi, at onkur altíð er til reiðar at úttala seg - eisini, tá politisku viðurskiftini gerast spent«, staðfestir ein danskur tíðindamaður.

Viðmerking:

Útlendsku tíðindafólkini eru ein týdningarmikil partur av kunningini móttvegis umheiminum, og tí eigur landsumsitingin skjótast gjørligt at royna at fáa eitt skipað samskipti í lag við hendan bólkin, eins og kunningin sum heild móttvegis úrheiminum eigur at verða lögð í fastar karmar.

Fólk í landsumsitingini kunnu royna at fáa eitt regluligt samband við ávís tíðindafólk á teimum stóru útlendsku fjølmiðlunum. Somuleiðis eigur alt tilfar av týdningi at verða sent fjølmiðlum í Danmark og aðrastaðni, so at sambandið við fjølmiðlarnaruttan fyri Føroyar dagliga verður røkt á sama hátt sum sambandið við føroysku fjølmiðlarnar.

Tað einstaka embætisfólkið eigur at kenna tað sum sína skyldu at vegleiða og upplýsa útlendingar eins væl og føroyingar, men harumframt eigur at verða skipað fyri, at útlendsk tíðindafólk og aðrir útlendingar hava eitt stað, har tey kunnu venda sær eftir upplýsingum, og haðani tey altíð sleppa víðari. Ein møgulig komandi kunningardeild kundi hóskandi umsitið hesa kunningaruppgávuna.

Internetið eigur at fáa minst líka so stóran leiklut í kunningini til úrheimin sum í kunningarvirkseminum innanlendis í Føroyum.

Heimasíðan hjá Føroya Landsstýri eigur tí at útbyggjast, haldast við líka og áhaldandi mennast. T.d. er neyðugt við grundleggjandi upplýsingum á donskum og enskum máli, og tørvur er á sambondum - sonevndum linkum - við eitt nú heimasíður hjá føroysku umboðsstovunum, uttanríkisráðnum og øðrum av týdningi fyri kunningarvirksemið. Eisini eiga tíðindaskriv at verða lögð út á heimasíðuna í umsettum líki eins og á føroyskum.

Internetið gerst á henda hátt ein hentur sýnisgluggi hjá Føroyum, samstundis sum tað verður ein frálík inngongd hjá útlendingum, sum hava áhuga fyri Føroyum og føroyskum viðurskiftum.

Kapittul 13

Kunningarpolitikkur innan hitt almenna í Danmark, Noreg og Svøríki

Kunningarvirksemið hevur - sum nevnt í Kapitli 3 - í nógv ár verið partur av gerandisdegnum í almennu umsitingunum í okkara grannalondum.

Í Norðurlondum er almenna kunningarvirksemið ment nógv tey seinnu árin, tí krøvini til almennu kunningina eru økt nógv. Orsøkin er t.d., at eitt vaksandi tal av fjølmiðlum hevur fingið stóðugt størri áhuga fyri tí, sum fer fram í almennu umsitingunum. Ein onnur orsök er, at norðurlendski borgarin í størri mun enn fyrr krevur, at hitt almenna veitir eins góða tænastu og kunning, sum nógvar privatar fyrirkur veita.

Meginreglan í Norðurlondum í dag er, at borgarin hevur krav upp á greiða kunning í fólkaræðisliga samfelagnum, sum er vordíð alt meira fløkjasligt at liva í. Almenna umsitingin er vaksin, og miðspjadingin ger tað torført at fáa yvirilit yvir, hvar og hvussu politisku avgerðirnar verða tiknar. Harafturat ávirkar Evropasamveldið lógarsmíðið bæði í ES-limalondum og londum, sum standa uttan fyri samveldið.

Øll hesi viðurskifti seta krøv til almennu kunningina.

Almenn kunning í Danmark

Grundarlagið undir almennu kunningini í Danmark er eitt rundskriv frá Fíggjarmálaráðnum, dagfest 17. mars 1989.

Rundskrivið staðfestir, at ráðharrastovur, stýri og stovnar skulu meta um tørvin at kunna borgararnar, tá teir seta í verk lógir og kunngerðir. Stovnarnir hava sjálvir ábyrgdina av at fremja og fígga kunningina.

Ongin heildarkunningarpolitikkur ella -ætlan er orðað fyri allan tann almenna sektorin. Kunningin er miðspjadd, og tað merkir, at einstøku umsitingarnar sjálvar gera av, hvussu kunning teirra fer fram. Soleiðis er virksemið lagað til orkuna - eisini fíggarorkuna - hjá einstaka stovninum.

Fyrimunurin við spjadingini er, at stýringin av kunningini liggur so nær borgarunum sum gjørligt. Vansin er, at samstarvið um kunning millum stovnar og ráðharrastovur er sera avmarkað.

Ein kanning, sum Granskingarmálaráðið almannakunngjórði í september 1997 - álit nr. 1342/1997 - vísir, at bert ein knappur helmingur av ráðharrastovunum, ein

góður helmingur av stýrunum og stovnunum, helvtin av amtunum og ein triðingur av kommununum hava fest kunningarstevnumiðini ella -politikkin á blað.

Harnæst kemur, at tað aloftast bert er kunningin móttvegis almenningi og fjølmiðlum, ið er orðað. Innanhýsis kunningin verður sett til vikis ella gloymd.

Í teimum 21 donsku ráðharrastovunum starvast tilsamans 18 kunningarráðgevar, sum dagliga vegleiða ráðharrar og embætisfólk í fjølmiðla- og kunningarspurningum. Høvuðsuppgávan hjá ráðgevnunum er at stýra ráðharrunum uttan um kreppur. Kunningarráðgevarnir hava eisini til uppgávu at samskipa kunningarvirksemið innanhýsis og við aðrar almennar myndugleikar.

Eitt ávíst álitisskapandi arbeiði er farið fram móttvegis fjølmiðlunum. Embætisfólk í ráðharrastovunum hava fingið eitt tættari og meira regluligt samband við tíðindafólk, har embætisfólk uttan at verða beinleiðis endurgivin veita einstøku tíðindafólkunum bakgrundsvitan og royna at greiða teimum frá samanheinginum í teimum ymsu málunum. Á henda hátt kunnu embætisfólk eisini fáa innlit í, hvørjum fjølmiðlarnir hava áhuga fyri.

Meginparturin av ráðharrastovunum hevur eisini lagt dent á at senda embætisfólk á skeið í skrivligum samskipti, og í Løgmálaráðnum hava t.d. allir skrivstovustjórnarnir fingið skeið í at úttala seg til sjónvarp, meðan allir málsviðgerarnir hava verið á innanhýsis fjølmiðlaskeiðum.

Í meginpartinum av ráðharrastovunum fer kunningararbeiðið fram á deildunum og skrivstovunum, meðan bert nakrar fáar ráðharrastovur hava serligar kunningardeildir. Bróðurparturin av ráðharrastovunum upplýsir, at dagliga ábyrgdin av kunningini hvílir á einum kunningarstjóra ella kunningarfólki, sum aloftast vísir beinleiðis til skrivstovustjóran.

Kunningin í ráðharrastovunum er fyri tað mesta grundað á teir fyrispurningar, sum koma frá borgarunum. Bert fáar ráðharrastovur gera veruligar og regluligar brúkarakanningar.

Kunningartøknin gerst ein alt vanligari partur av kunningarvirkseminum innan hitt almenna í Danmark. Flestu ráðharrastovurnar kunna umvegis internetið, og upplýsingar fáast eisini á fløgu ella diskli.

Kunningartilfarið á prenti er framvegis rúgvusmikið, og afturvendandi kunningin, sum stórir dentur verður lagdur á, er t.d. frágreiðingar, ársfrágreiðingar og tíðindabrøv.

Mest vanligu kunningarsløgini eru reglukunning, framløgukunning og støðukunning, sum eisini eru umrødd í Kapitlei 2.

Fjølmiðlarnir eru stórir partur av almenna kunningarvirkseminum, og ráðharrastovurnar gera nógv burtúr at skipa fyri tíðindafundum og senda út tíðindaskriv. Ein annar partur av kunningini er at skipa fyri framsýningum og ráðstevnum, har fjølmiðlarnir aloftast eru við.

Hóast ráðharrastovurnar hava roynt at ment kunningarvirksemið og sambandið við fjølmiðlarnar seinnu árin, so staðfestir fyrrverandi fjølmiðla- og kunningarstjórinn í LO, Ove Weiss, í Ugebrevet Mandag Morgen frá 27. apríl 1998, at tað er avmarkað, í hvussu stóran mun politisku myndugleikarnir megna at leggja til rættis eitt alment kjak.

»Tað er ógvuliga torført at ávirka eitt politiskt kjak. Alt tos um fjølmiðlastrategiir er í stóran mun eitt úrslit av informatiónssamfelagnum, har nógvar pseudoloysnir finnast, og har nógvir pengar eru í váða. Ein kann skriva øll tey tíðindabrøv og tíðindaskriv og seta í verk allar tær fjølmiðlafunktióinir, einum lystir. Men ein kann bert selja ein boðskap, um hann er eyðkendur, samsvarandi og eftirfarandi. Fjølmiðlarnir hava andstygd fyri standardsvarum«, sigur Ove Weiss.

Løgmálaráðið er ein av donsku ráðharrastovunum, sum hevur eina kunningarætlan, og sum hevur fest kunningarpolitikk sín á blað. Ein orsök til tað er, at áhugin fyri arbeiðinum hjá Løgmálaráðnum er øktur nógv seinastu árin. Ein onnur orsök er, at ráðharrastovan hevur sett sær fyri at vera virkin og skapandi í almenna orðaskiftinum heldur enn at vera eitt, ið bert svarar, tá onkur spyr.

Í orðaða kunningarpolitikkinum sigur Løgmálaráðið m.a., hvussu tað sjálvt ynskir, at almenningurin skal fata ráðharrastovuna - hvussu profilurin skal vera.

Hesi fyrbrigdini skulu sambært kunningarpolitikkinum vera eykenni hjá Løgmálaráðnum: Vinarlig og góð tænasta, opinleiki og trúðvirði, sakligheit, nærlagni, góðska, skjótleiki, rættartrygd, atlitið at politisku avgerðargongdini og sjónlig leiðsla bæði innanhýsis og mótvegis almenninginum.

Løgmálaráðið vil eisini fatast sum eitt arbeiðspláss við trivnaði og avbjóðingum.

Løgmálaráðið hevur harumframt orðað málsetningin við kunningarpolitikkinum. Eitt mál er at skapa trúverdugt og úrslitagott samskipti innanhýsis og úteftir. Kunningarpolitikkurin skal t.d. eisini slóða fyri, at almenningurin í mest møguligan mun tekur avgerðirnar og politikkin hjá ráðharrastovuni til eftirtektar.

Kunringarpolitikkurin ásetur eisini reglur fyri, hvussu innanhýsis kunningin og kunningin mótvegis almenninginum skal fara fram. Ásett er, hvør skal kunna, hvat kunnast skal um, nær og hvussu kunnast skal, og hvør hevur ábyrgdina av at kunna bæði inneftir og úteftir.

Á henda hátt hefur Løgmláráðið bundið um heilan fingur og tryggjað sær, at ongin trilvandi, óskipað og tilvildarlig kunning fer fram.

Københavns Amt hefur gingið undan, tá talan er um almenna kunning í Danmark. Amtið ber orð fyri at reka ein sera opnan og virknan kunningarpolitikk, og m.a. tí hava bæði ráðharrastovur, amt og kommunur leitað sær ráð um kunningarvirksemi hjá Københavns Amt.

Kunningarpolitikkurin hjá Københavns Amt er í stórum feldur á blað á sama hátt sum kunningarpolitikkurin hjá Løgmláráðnum.

Eitt, ið kortini sermerkir amtið, er, at allir leiðarar hava skyldu at úttala seg um síni ábyrgdarøki, og at øll starvsfólk hava skyldu altíð at hugsa í kunningarræsum, tá tey arbeíða.

»Vit plaga at siga, at okkara mál er at fáa 20.000 professionel kunningarfólk til arbeiðis« sigur kunningarstjórin í Københavns Amt, Allan Randgaard.

Hann sipar til, at øll tey 20.000 starvsfólkini í amtinum eiga at virka í amtsligu kunningini.

Eitt annað sermerki við Københavns Amt er, at amtið hefur eina sera áleyypandi kunningarætlan. Kunningarstjórin sigur, at sannleiki, ærligheit og journalistiskt framskygni eru partar av ætlanini.

»Ein støða kann vera, hvat amtið skal gera, um t.d. eitt fólk doyir av teirri vandamiklu Salmonella DT-104 á einum av okkara sjúkrahúsum. Skulu vit royna at skava út yvir sannleikan? Nei, vit skulu tvørturímóti royna at verða fyrstir við hesum tíðindunum í fjølmiðlunum. Á tann hátt hava vit móguleika at ávirka, hvussu málið verður lagt fram fyri almenningin. Í einum slíkum føri skulu vit fyrst greiða frá tí, ið hent er - heilt niður í smálutirnar. Síðani skulu vit greiða frá, at vit hava tamarhald á støðuni, og hvussu vit fyribygja, at hon endurtekur seg«, sigur Allan Randgaard, kunningarstjóri.

Eitt triðja sermerki við Københavns Amt er, at kunningin fyri ein part verður grundað á og stýrd út frá spurnarkanningum, sum professionellir kanningarstovnar standa fyri. Kunningarstjórin hefur m.a. ábyrgdina av við jøvnum millumbilum at kanna hvønn kunningartørv, brúkararnir hava. Hann eftirkannar eisini, hvat brúkararnir halda um kunningina frá amtinum.

»Kanningarúrslitini eru altavgerandi, tí tey siga okkum, nær, hvar og hvussu brúkararnir vilja hava kunning frá okkum. Uttan hesi kanningarúrslitini ber illa til at leggja kunningina til rættis, so hon virkar eftir ætlan«, sigur Allan Randgaard.

Ein heilt annar partur av almennu kunningini í Danmark er Statens Information, SI. Hesin almenni stovnurin er eisini viðgjørdur í Kapitli 2. Sum nevnt í hesum kapitlinum, hevði SI fyrr ein virknan og umfatandi leiklut, bæði tá tað snúði seg um at framleiða t.d. faldarar o.a. prentlutir, og tá talan var um at ráðgeva øðrum almennum stovnum, ráðharrastovum e.l. í kunningarspurningum.

Í dag er uppgávan hjá SI nógv broytt. Stovnurin fæst at kalla ikki longur við at framleiða faldarar o.tíl.. Í staðin er uppgávan nú at ráðgeva øðrum almennum myndugleikum, sum ivast í, hvussu slíkt tilfar skal gerast. SI veitir eisini ráð, tá eitt nú ráðharrastovur skulu undir kunningarherferðir av ymsum slagi.

Nýggjasti fjølmiðilin, internetið, hevur givið teimum 65 starvsfólkunum hjá SI eina nýggja og stóra uppgávu. Størsta databasan í landinum - hon nevnist www.danmark.dk - er ábyrgdin hjá SI. Málið er høgt sett - nevniliga at fáa allar upplýsingar um alt savnaðar saman á einum staði á internetinum. Við øðrum orðum arbeiðir SI í dag fyri stóran part við at fáa í lag eitt markleyst umbýti av digitalum upplýsingum.

Almennir myndugleikar í Danmark kunnu eisini leita sær ráð í áliti 1342/1997, tá teir skulu leggja til rættis kunningarvirksemið. Ein nevnd undir Granskingarmálaráðnum, har fyrrverandi fíggjarmálaráðharrin, Knud Heinsen, var formaður, lat álitið úr hondum í september 1997.

Í álitinum eru tilmæli, sum almennir myndugleikar kunnu grunda sítt kunningarvirksemi á.

Sambært áliti 1342/1997 hava myndugleikarnir ábyrgdina av at kunna borgaran bæði um øki, ið liggja undir viðkomandi myndugleika, og øki, ið liggja upp at myndugleikanum, og sum hava týdning fyri borgaran í eini ávísari støðu, men sum aðrir myndugleikar hava ábyrgdina av.

Álitið leggur eisini stóran dent á, at almenna kunningin ikki má vera ein einrøða frá myndugleikanum til borgaran. Neyðugt er, at myndugleiki og borgari samskifta sínamillum.

Harafturat hevur tað stóran týdning, at lands-, amts- og kommunumyndugleikar samskifta og samstarva um kunning. Á tann hátt skal borgarin fáa eina felags kunning heldur enn fleiri ymsar kunningar frá hvør sínum myndugleika. Tað ræður sostatt um at samskipa kunningarvirksemið mest møguligt og so nær borgaranum, sum gjørligt er.

Týdningarmestu tilmælini frá nevndini undir granskingarmálaráðnum um almennu kunningina eru annars hesi:

- ☞ Kunningin skal málsliga vera lætt at skilja hjá borgarunum.
- ☞ Tað skal vera lætt at fáa eitt yvirilit yvir, hvat alment kunningartilfar er til skjals.
- ☞ Hitt almenna eigur í mest møguligan mun at brúka kunningarmøguleikarnar, sum liggja í nýggjari tøkni - eitt nú internetinum. Allir borgarar skulu á henda hátt sjálvir hava møguleikan at leita sær fram kunningartilfar.
- ☞ Kunningin skal vera atkomilig og lætt at skilja hjá øllum samfelagsbólum - eisini hjá brekaðum og veikum fólki.
- ☞ Tilflytarar eiga at verða kunnaðir um týðandi samfelagsviðurskipti á teirra egna máli. Hendan kunningin má lagast til mentanina hjá tilflytarunum.
- ☞ Almennir myndugleikar eiga at velja kunningarmiðlar við umhugsni. Miðlavalíð má grundast á, hvussu og hvar myndugleikin hittir brúkaran, hann vil røkka.
- ☞ Almenna kunningin og samskiptið við borgaran má gerast partur av gerandisdegnum hjá øllum starvsfólki í umsitingini.
- ☞ Leikluturin hjá teimum serkønu kunningarfólkunum í almennu umsitingunum skal vera ráðgevandi. Kunningarfólkini eiga fyrst og fremst at vera við til at menna kunningina og geva embætisfólki íblástur.
- ☞ Almennu myndugleikarnir eiga at orða ein kunningarpolitikk, sum ásetir málini fyri kunningina. Eisini eiga myndugleikarnir at hava eina kunningarætlan fyri, hvussu innanhýsis kunning og kunningin úteftir skal leggjast til rættis.
- ☞ Í viðmerkingunum til lógaruppskot eigur í høvuðsheitum at verða ásett, hvør skal kunnast um lógina, hvussu hetta skal gerast, og hvussu nógv kunningin fer at kosta.
- ☞ Ráðharrastovur, amt, kommunur, viðkomandi brúkarafelagsskapir og fakligir partar eiga í felag at hava eitt kunningarpolitiskt forum, har partarnir kunnu brúka royndirnar hjá hvørjum øðrum at eyðmerkja trupulleikar og nýggjar avbjóðingar innan almenna kunning.

Almenn kunning í Noreg

Noreg telist millum tey fáu londini í heiminum, har tingið hevur viðtikið almenna kunningarpolitikkinn. Arbeids- og Administrasjonsdepartementet tilevnaði grundarlagið undir kunningarvirkseminum hjá allari norsku landsumsitingini, sum Stórtingið í 1994 samtykti sum meginreglur fyri kunningarvirkseminum hjá norska statinum.

Høvuðsorsøkin til, at Noreg av álvara broytti almenna kunningarvirksemið, var, at neyðugt var við høvuðsmálum og reglum fyri kunningarvirkseminum hjá landsumsitingini.

Almenni norskir kunningarpolitikkurin er rættiliga úmfatandi, og tær fimm meginreglurnar eru:

- ☞ Kunningin frá einum einstøkum parti av landsumsitingini, skal samsvara og samskipast við aðrar partar av umsitingini, sum hava týðning fyri, at borgarin fær so góða heildarmynd sum gjørligt av myndugleikunum og málinum, hann skal kunnast um.
- ☞ Tvívegis samskifti skal tryggja, at umsitingin og borgararnir tala saman og lurta eftir hvørjum øðrum til tess at fáa eina so munadygga og nøktandi kunning sum gjørligt burtúr. Dentur verður sostatt lagdur á, at umsitingin setur seg inn í støðuna, trupulleikarnar og sjónarmiðini hjá borgarunum.
- ☞ Einstøku stýrini og deildirnar í landsumsitingini hava ábyrgdina av, at kunning verður framd innan teirra yrkisøki. Hetta er neyðugt til tess at tryggja, at kunningin er røtt og verður givin rættstundis á røttum staði.
- ☞ Staturin hevur skyldu til at reka aktiva kunning. T.v.s., at myndugleikarnir sjálvir taka stig til at kunna um eitt nú skyldur, rættindi og møguleikar, sum borgararnir hava.
- ☞ Tann einstaki leiðarin í landsumsitingini hevur ábyrgdina av, at almenni kunningarpolitikkurin verður framdur í verki. Sostatt skal einstaki leiðarin sanna, at ábyrgdin av kunningini er hansara, hóast onnur starvsfólk dagliga hava kunningina um hendi.

Eins og í Danmark, hevur Statens Informasjonstjeneste í Noreg leiklutin at ráðgeva og koma við íblástri til teir almennu myndugleikar, sum hava brúk fyri hjálp í kunningarspurningum.

Tilsamans starvast 12 fólk hjá Statens Informasjonstjeneste í Noreg.

Almenn kunning í Svøríki

Sviar hava í hálvannað ár lagt til rættis og orðað ein nýggjan kunningarpolitikk fyri svensku landsumsitingina. Kunningarpolitikkurin er ikki settur í verk enn, men kortini er greitt, hvørji lyklaorðini í komandi svenska kunningarpolitikkinum verða:

- ☞ Opinleiki í umsitingini. Tann, sum spyr eftir upplýsingum, skal fáa tær, so vítt tað er gjørligt.
- ☞ Málsligt einfaldni. Málið skal verða einfalt og greitt.
- ☞ Saklig kunning. Upplýsingarnar frá umsitingini skulu verða rættar og viðkomandi.
- ☞ Skjót kunning. Umsitingin skal lata upplýsingarnar frá sær skjótast gjørligt og ikki lata málið koma í drag. Starvsfólk skulu kunnast, áðrenn sama kunning verður latin øðrum uttan fyri umsitingina.
- ☞ Tillagað kunning. Røtt og tillagað kunning skal latast rætta viðkomandi, tá hesin hevur tørv á henni. Nýggj tøkni skal gera tað lættari hjá øllum málbólkkum at koma at upplýsingunum.

Tað sonevnda Regeringskansliet gongur á odda í almenna kunningarvirkseminum í Svøríki. Allar stjórnardeildirnar - aðalstýrini - liggja undir Regeringskansliet, og har starvast umleið 20 kunningarráðgevar.

Arbeiðssetningur

Við tí fyrri eyga at styrkja og menna kunningarsambandið millum landsumsitingina øðrumegin og almenningin, fjølmiðlarnar og umheimin hinumegin og til tess at styrkja álitid á tey, ið starvast hjá tí almenna, er uppgávan:

- 1.: at lýsa kunningar- og fjølmiðlapolitikk ástøðiliga við serligum atliti til hitt almenna
- 2.: at lýsa, hvussu landsumsiting og møguliga privatar fyritøkur í øðrum londum reka kunningar- og fjølmiðlapolitikk og útinna hann í verki
- 3.: at lýsa verandi kunningarsamband millum føroysku landsumsitingina øðrumegin og borgarar, kommunur, fyritøkur, feløg o.o. hinumegin
- 4.: at lýsa verandi samband millum føroysku landsumsitingina øðrumegin og fjølmiðlarnar hinumegin
- 5.: at lýsa verandi kunningar- og fjølmiðlasamband millum landsumsitingina øðrumegin og Danmark og útheimin sum heild hinumegin
- 6.: at koma við tilmæli til, hvussu bótast kann um kunningar- og fjølmiðlapolitikk hjá føroysku landsumsitingini, og hvussu hesin politikkur kann skipast innanlands og móttvegis umheiminum í framtíðini
- 7.: við støði í tilmælinum at tilevna eina vegleiðing um kunningar- og fjølmiðlapolitikk hjá landsumsitingini, sum starvsfólk í almennu umsitingini kunnu brúka í dagliga arbeiðinum

Keldulisti

Uppgerð frá Løgdeildini yvir lógir og kunngerðir.

Ll. nr. 132 frá 10.06.1993 um fyrisitingarlóg.

LØGTINGSLÓG um innlit í fyrisitingina, nr. 133, 10. juni 1993.

Vegleiðing um innlit í fyrisitingina, Føroya Landsstýri 1993.

LANDSTINGSLOV om offentlighed i forvaltningen, Ltl. nr. 9, 13. juni 1994.

Lov om offentlighed i forvaltningen, nr. L.572, 19.12.1985.

Vejledning om lov om offentlighed i forvaltningen, LovBibliotek nr. 98.

Medieansvarsloven, Lov nr. 348 af 6. juni 1991.

Lovbekendtgørelse af medieansvarsloven, LBK nr. 85 af 09/02/1998.

Cirkulære om statslige institutioners informationsvirksomhed
og om Statens Informationstjeneste, nr. 35, 17. marts 1989.

Offentlighedslov nr. 50/1996 - dansk umseting av íslensku lógini um alment innlit.

Lov om offentlighet i forvaltningen, 19. juni. Nr. 69. 1970.

Sekretesslag (1980: 100).

SEKRETESS!, Handbok om sekretesslagstiftningen,
Lennart Lillieroth, 6. upplagan, AB OTTO BRUUN 1992.

Public Access to Official Documents, Hans-Gunnar Axberger,
Current Sweden, nr. 414, Svenska Institutet, oktober 1996.

Uppskot um nýskipan, Føroya Landsstýri 1996.

Miðfyrisitingin, Bygnaður og býti av málum,
Løgmansskrivstovan, Tinganes apríl 1998.

Skriv, dagfest 5. desember 1997, til Edmund Joensen, løgmann,
frá Ivan Niclasen, SvF, Jóhann Mortensen, ÚF, Georg
Lindenskov Petersen, Dimmalætting og Jan Müller, Sosialurin.

Betænkning nr. 469/1967.

Betænkning nr. 536/1969.

Betænkning nr. 787/1977.

Betænkning nr. 857/1978.

Betænkning nr. 1320/1996.

Betænkning nr. 1342/1997.

Kommunikations- og informationspolitik, Justitsministeriet 1997.

Information! Viden! Forståelse!, Informationspolitik og -strategi, Københavns Amt, 2. udgave, januar 1998.

Statlig Informasjonspolitikk, Hovedprinsipper, Administrasjonsdepartementet, desember 1994.

Ikke bare ord...., Statlig informasjon mot år 2000, NOU, Norges Offentlige Utredninger, 1992.

Regeringskansliets policy för information och kommunikation, Regeringskansliet, Utkast Januari 1998.

Dansk Informationsret 3, Offentlighed i forvaltningen, Knud Aage Frøbert, Akademisk Forlag 1986.

Etik i journalistik, Helle Nissen Kruuse, Forlaget Ajour, 1991.

PR, Håndbog i information og Public Relations, Thomas Blach og Jesper Højberg, Borgens Forlag 1989, 2. udgave 1995.

»Demokrati på TV«, Claus Hagen Petersen, Demokrati, Krogrup Højskole, 1996.

»Det forkerte demokratibegreb«, Tøger Seidenfaden, Demokrati, Krogrup Højskole, 1996.

»Medier, magt og demokrati«, Ove K. Pedersen, Demokrati, Krogrup Højskole, 1996.

»22. mars 1993 - Tá Føroya Banki gjørdist Føroya banki«, sending í SvF 26. oktober 1993.

Innslag um vantandi stuðul til Blákrossheimið, ÚF, 16. august 1994.

Innslag um vantandi ansingarløn frá Almannastovuni, SvF, 19. desember 1995.

Greinarøð um 1997 ársroknskapin hjá Fiskasøluni,
Dimmalætting, juli og august 1998

»Fjølmiðlar mótmæla tøgningini hjá lögmanni«,
Katrín Petersen, Dimmalætting, desember 1997.

»Løgmaður fekk ikki góð skoðsmál frá fjølmiðlunum«,
Ingi Samuelsen, Dimmalætting, 26. mai 1998.

Ministerier: Vi er belejret af medierne,
Ugebrevet Mandag Morgen, nr. 16, 27. april 1998.

»Tavshedspligten bruges som skjold mod pressen«,
Ulla Brunø, Journalisten nr. 6, 13. april 1994.

»Oplukker til det offentlige«, Ulla Brunø,
Journalisten nr. 8, 11. maj 1994.

»Da åbenheden kom til Jyderup«, Jørn Nyvang,
Journalisten nr. 11, 22. juni 1994.

»De snor sig i Aalestrup«, Anders Havndrup,
Journalisten nr. 14, 14. september 1994.

»Postlister afhænger af ombudsmanden«, Claus Djørup,
Journalisten nr. 5, 22. marts 1995.

»Edb kan føre til større åbenhed«, Jan Kaare,
Journalisten nr. 6, 27. marts 1996.

»Aktindsigt mishandles«, Øjvind Hesselager,
Journalisten nr. 19, 3. december 1997.

Samrøða við Edmund Joensen, fyrrverandi løgmann.

Samrøða við Anfinn Kallsberg, løgmann.

Samrøður við Marjun Hanusardóttir, løgmansstjóra.

Samrøður við Rúna Joensen, deildarstjóra, løgdeildin.

Samrøður við Barbaru á Tjaldrafløtti, deildarstjóra, nýskipanardeildin

Samrøður við Herluf Sigvaldsson, deildarstjóra, uttanlandsdeildin

Samrøða við Árna Olafsson, uttanlandsdeildin.

Samrøða við Maiken Poulsen, fyrrverandi skrivara hjá løgmanni.

Samrøða við Ann Hjaltalin, skrivara hjá løgmanni.

Samrøða við Tryggva Johansen, leiðara,
Føroyska Viðskiftastovan í Keypmannahavn.

Samrøða við Sofus Poulsen, leiðara, Føroyska Umboðsstovan, Aberdeen

 Samrøða við Esther Dahl, leiðara, Føroyska Umboðsstovan, Brüssel.

Samrøða við Martin Fjallstein, leiðara, Føroyahúsið, Keypmannahavn.

Samrøða við Jógvan Jespersen, stjóra, Útvarp Føroya.

Samrøða við Trónd Djurhuus, stjóra, Sjónvarp Føroya.

Samrøða við Ivan Niclassen, fyrrverandi programmleiðara
og núverandi mentunarstjóra, Sjónvarp Føroya.

Samrøða við Beate L. Samuelson, ábyrgdarblaðstjóra, Dimmalætting.

Samrøða við Jan Müller, ábyrgdarblaðstjóra, Sosialurin.

 Samrøða við Lars Mortensen, kunningarráðgeva, Forsætismálaráðið.

Samrøða við Mogens Holm Petersen, Uttanríkisráðið.

Samrøða við Søren Dyssegaard, kunningarstjóra, Uttanríkisráðið.

Samrøða við Simon Hansen, stjóra, Statens Information.

Samrøða við Allan Randgaard, kunningarstjóra, Københavns Amt.

Samrøða við Karsten Loiborg, konsulent, Folketingets Ombudsmand.

Samrøða við Hans Mortensen, journalist, Ekstra Bladet.

Samrøða við Bertil Jobeus, kunningarstjóra, Svenska Regeringskansliet.

Samrøða við Pol Hursle, undirstjóra, Statens Informasjonstjeneste.

Samrøða við John Nonseid, projektleiðara, Statens Informasjonstjeneste.

Samrøða við leiðsluna í Føroya Blaðmannafelag.

Samrøður við tíðindafólk í Útvarpi Føroya, Sjónvarpi Føroya, Dimmalætting, Sosialinum og Oyggjatiðindum.

Samrøður við tíðindafólk í Danmarks Radio.

Samrøður við embætisfólk á Løgmannsskrivstovuni og í øllum aðalstýrum.

Samrøður við umboð fyri kommunur, fyrirkur, fakfeløg, arbeiðsgevarar og áhugafeløg.